

**GECEKONDUNUN VAROŞA DÖNÜŞME SÜRECİNE UYUŞTURUCU ALT
KÜLTÜRÜNÜN ETKİLERİ (MERSİN ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA TANAYDIN

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

MERSİN, 2017

**GECEKONDUNUN VAROŞA DÖNÜŞME SÜRECİNE UYUŞTURUCU ALT
KÜLTÜRÜNÜN ETKİLERİ (MERSİN ÖRNEĞİ)**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSTAFA TANAYDIN

**MERSİN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**DANIŞMAN:
YRD. DOÇ. DR. MUSTAFA ÇAĞLAYANDERELİ**

MERSİN, 2017

ONAY

Mustafa TANAYDIN tarafından Yrd. Doç. Dr. Mustafa Çağlayandereli danışmanlığında hazırlanan "Gecekonduunun Varoşa Dönüşme Sürecine Uyuşturucu Alt Kültürünün Etkileri (Mersin Örneği)" başlıklı çalışma aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından 20 Nisan 2017 tarihinde yapılan Tez Savunma Sınavı sonucunda oy birliği/çokluğu ile Yüksek Lisans/Doktora/Tıpta Uzmanlık/Sanatta Yeterlilik tezi olarak kabul edilmiştir.

Görevi	Ünvanı, Adı ve Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. D. Ali Arslan	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Mustafa Çağlayandereli	
Üye	Yrd. Doç. Dr. Ahmet Mazlum	

Yukarıdaki Jüri kararı Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulu'nun 04.05.2017 tarih ve 2017 / 67 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Prof. Dr. Süleyman DEĞİRMEN
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Bu tezde kullanılan özgün bilgiler, şekil, tablo ve fotoğraflardan kaynak göstermeden alıntı yapmak 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu hükümlerine tabidir.

ETİK BEYAN

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- Tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- Atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak kullandığımı,
- Kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- Bu tezin herhangi bir bölümünü Mersin üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı,
- Tezin tüm telif haklarını Mersin Üniversitesi'ne devrettiğimi beyan ederim.

ETHICAL DECLARATION

This thesis is prepared in accordance with the rules specified in Mersin University Graduate Education Regulation and I declare to comply with the following conditions:

- I have obtained all the information and the documents of the thesis in accordance with the academic rules.
- I presented all the visual, auditory and written informations and results in accordance with scientific ethics.
- I refer in accordance with the norms of scientific Works about the case of exploitation of others Works.
- I used all of the referred works as the references.
- I did not do any tampering in the used data.
- I did not present any part of this thesis as an another thesis at Mersin University or another university.
- I transfer all copyrights of this thesis to the Mersin University.

20 Nisan 2017/ 20 April 2017

Mustafa Tanaydın

ÖZET

Modernleşme sürecinde hızı ve yoğunluğu artan kent hayatında farklı nitelikte alt kültürler dikkat çekmeye başlamıştır. Türkiye’de özellikle 1980 sonrası dönemde kentleşme hareketi tavan yapmıştır. Bu durum kentsel mekanda siyasal, ekonomik ve sosyo-kültürel değişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bilindiği üzere toplumsal değişimin yönü ‘nötr’dür: Toplumsal değişim, koşul ve etkenlerin konfigürasyonuna göre pozitif veya negatif yön anlamlı olabilen süreçtir (Tezcan, 1991:7 vd). Habermas’ın nitelemesiyle, negatif yön anlamlı toplumsal değişimler gündelik dilde ‘meşruiyet krizleri’ olarak ifadesini bulmaktadır. Meşruiyet krizleri ise siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel alanların birinde, birkaçında veya topyekûn olabilmektedir (Slattery, 2008: 426-439). Konumuz itibariyle kültürel alandaki meşruiyet krizlerinden bir tanesi mekân-kültür görünümlü olanıdır. *Mekân-kültür krizi* modern toplumun kentleşme sürecinde ortaya çıkmıştır ve günümüzde giderek derinleşen bir olgudur. Mekân-kültür krizi özde ‘kültürleşme sorunu’dur. Modernleşme teorilerinin iddialarının aksine özellikle büyük metropolislerde kentsel bütünleşme değil kentsel ayrışma süreçleri toplumsal gerçeklik halini almaktadır. Buna kent sosyolojisinde kentsel ortamdaki *ikili yapılar* denilmektedir (Sassen, 1991; Tekeli, 2014: 1-12). Bu ikili yapıların Türkiye’deki görünümünün bir ayağını “gecekondu” oluşturmaktadır. Türkiye’ nin toplumsal yapısını oluşturan dinamikler ekseninde şekillenen Türkiye’ nin kentleşme süreci bir çıktı olarak gecekondu oluşumuna zemin hazırlamıştır. Gecekondu, göç ile kente gelen bireylerin, grupların kendi ve çevresindeki insanların hayatlarını pozitif yönde değiştirebilecekleri birer yeni yaşam alanı olarak göç edenlerce kurgulanmıştır. Bu kurgulamayı eyleyen birey, aile ya da gruplar, kentsel mekanda, kendilerine ait olmayan arazilere derme çatma barınakları bir gecede inşa etmişlerdir. Bu bir gecede ve izinsiz olarak oluşturulan yapılara ‘Gecekondu’ denilmektedir. Gecekondu, 1950’lerde başlayıp 1990 sonrası çıkarılacak olan gecekondu affı yasasına kadar hem fiziki alan olarak hem de içinde barındırdığı insan sayısı bakımından bir gelişme sürecini ortaya koymuşlardır. Gecekondu ve gecekondu yaşıntısı, gecekondu affı yasaları ile hukuksal ve politik anlamda meşruiyet kazanmıştır. Ayrıca gecekondulaşma, zaman içerisinde, mafyalaşma, kapitalist ilişkiler ağının bu mekânlara sızması ve apartmanlaşma gibi başka süreçlerle farklı etkileşim içerisinde nitelik değiştirmiştir.

Kentleşme sürecinin ileri aşamasında özellikle ikinci kuşak gecekondu olgunun tanım ve içeriği değişmeye başlamıştır. Başlangıçta *umudu içinde barındıran* gecekondu mekanları (Karpas, 2003) giderek umutsuzluk alanları halini almaya başlamıştır (Kurtuluş, 2005). Türkiye’de sosyal devlet ilkesinin uygulanmasında yaşanan sıkıntılar, yerel yönetimlerin geleceğe dair öngörülerindeki yetersizlikler ve özellikle akraba ve hemşerilik gibi mekanik dayanışma ilişkilerinin kapitalist süreçlerin etki alanına girmesi gibi sıralanan bir dizi

nedensellik gecekondularda *varoşlaşma* olarak adlandırılan (Bozkulak, 2005) yeni değişim sürecini başlatmıştır. Varoşlaşan alanlarda fuhuş, hırsızlık, uyuşturucu gibi suçlar yaygınlaşmakta, giderek normalleşmektedir ve mekana aidiyet hissi giderek kaybolmaktadır Bu tez çalışmasında özel olarak incelendiği üzere, uyuşturucu kullanımının, ticaretinin ve buna bağlı asayiş olaylarının artışı, varoşlaşma sürecine hızlandırıcı etkide bulunmaktadır. Daha çok tıp, kriminoloji ve biyoloji gibi disiplinlerde incelenen *uyuşturucu*, bu çalışmada varoş alt kültür oluşumunun ortamı ve etkeni olarak ele alınmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gecekondu, Varoş, Alt kültür, Uyuşturucu

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇAĞLAYANDERELİ, Mersin Üniversitesi, Sosyoloji Anabilim Dalı, Mersin

ABSTRACT

The Effect of the drug Subculture Slum on the Suburb of the transformation Process: Mersin Example

Within the process of modernization, even though different cultures live all together in urban life where its rapidness and intensity increases, subcultures with different characteristics have started to stand out. Social change has emerged spontaneously through the urbanization movement in Turkey especially in the period after 1980 (Bal, 2006: 77). As it is known, the direction of social change is 'neutral': Social change may be positive or negative direction in accordance with the configuration of conditions and factors (Tezcan, 1991: 7 vd). As Habermas points out, social change based on the negative directions corresponds to 'crisis of legitimacy' in ordinary language. Crisis of legitimacy might exist in one, some or all of the political, social, economical and cultural domains (Slattery, 2008: 426: 439). One of the crisis of legitimacy in cultural domain is the place-culture. Place-culture crisis appeared within the urbanization process of modern society, and it is getting deeper in the present day. Place-culture crisis is fundamentally a culturalising problem. Especially in big capitals, not urban union but the urban dissociation process becomes social reality despite the assertions of modernization theories. In urban sociology, this is called as dual occupancy dwellings. One part of the appearance of these dual occupancy dwellings in Turkey is comprised of shacks. The urbanization process of Turkey, within the framework of dynamics that form social structure of Turkey, provides a basis for the formation of shacks. Shacks have been thought as a new living space that would change the lives of individuals, groups themselves who migrated to city, and people around them in a positive way. Individuals, family and groups who think that way have built jerry-built houses only in one night to the lands which do not belong to them. These houses which were built in one night and without official authorization are called shacks, and this term is something unique to Turkish community structure. From the founding of the republic to the shack amnesty that would publish after 1990, shacks exposed a development process in terms of headcounts of accommodations and physical space. With the legislation called shacks amnesty, shacks and shacks life have gone into a context switching in terms of political and legal aspects. This process, in its most general sense, comprised of three tittles which are becoming gangs, establishing apartments, and leaking of capitalists relations to the shacks.

Shack regions that host hopes have gone into a change in a negative way along (Karpat, 2003) with leaking of capitalist relations to these lands (Kurtuluş, 2005). Due to the hardships experienced in the implementation of social state notion, the deficiency of local government's foresights, and especially getting relatives and citizenship relations into the orbit of capitalist process, the change and the process has kept proceeding its negative movement

(Bozkulak, 2005). Showing up of the things considered as crime such as women trade, theft, drug etc occurred by the change in shack places reflects getting disappeared of the expression 'the place that host hopes' referring to first generation shacks. Increasing rate of drug use on world, Turkey and Mersin scale has become noticeable by individuals going on their everyday lives as well.

Key Words: Shack, Slum, Subculture, Drug

Advisor: Yrd. Doç. Dr. Mustafa ÇAĞLAYANDERELİ, Deparment of Sociology, Mersin University, Mersin.

TEŞEKKÜR

Mersin Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmenliğinde belirtilen kurallara uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında Tez çalışmasındaki bütün bilgi ve belgeleri çerçevesinde elde ettiğimi beyan ederim. Bu tezin takip ettiğı bilimsel araştırma sürecinin her aşamasında desteğini esirgemeyen ve akademik disiplin kazanmamda büyük rolü olan tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Mustafa Çağlayandereli'ye teşekkürlerimi sunarım. Mersin Üniversitesi'ni Geliştirme Vakfı'na (MÜGEV) maddi anlamda sunduğı burslar ve kurumsal kimliğiyle ise manevi anlamda akademik gelişimimize büyük katkılar sunmalarından ötürü minnet ve şükranlarımı sunarım.

ÖNSÖZ

Türkiye'nin toplumsal değişme sürecinin önemli aktörü kentleşme hareketidir. Kırsal yerleşmelerden kentlere akan klasik köylü göçü 1950'lilerden itibaren hızlanmıştır. Bunda ekonomik, siyasal ve kültürel yapıdaki değişmelerin etkisi büyüktür. Süreç içerisinde kentte toplumsal yaşama tutunabilme yollarını arayan göçmenler, kamunun veya başkalarının arazilerine bir gecede derme-çatma tek katlı evler inşa etmişlerdir. Bu yapının adı gecekondudur. Gecekondur yerleşme ve yaşama biçimi olarak (mekânsal ve kültürel özellikleriyle) sosyolojik bir olgudur. Gecekondur mekânsal olarak; kentin hinterlandında yer alır; imar planı olmadan inşaa edilmiştir; altyapısı ya yoktur ya eksiktir; derme-çatma malzeme ile yapılmıştır; konfor donanımsız ve sağlıksız yapılar topluluğudur. Gecekondur kültürel olarak; konu-komşu, hısım-akraba arasında dinsel veya etnik temelde enformel ilişkilerin kentsel ortamda yeniden üretilmesi ve sürdürülmesidir. Türkiye'deki gecekonduların mekânsal benzerleri bidonville (Afrika), favela (Amerika) veya slum (Avrupa, Asya) gibi isimler ile başka toplumlarda da görülmekte ise de Karpas'ın (Karpas, 2003) kültürel betimlemesine göre; başka toplumlardaki düzensiz yerleşmeler (Squatter) daha çok 'umudun bittiği' yer, bizdekiler ise 'umudun başladığı yer' özelliği gösterirler. Türkiye'de kente gelen köylüler etnik ve dinsel temelden farklı gecekondur semtlerinde yer seçmişler ise de hepsinin ortak davranışı iş bulmak, çocukları okula göndermek, baş-göz etmek... kısaca kente tutunmaktır. Gecekonduların belirgin özelliği aile yaşantısı ve mahremiyettir. Ekonomik, siyasal ve kültürel yapıdaki değişmelere koşut olarak gecekondunun 'bize özgü özellikleri' zamanla değişmiş hatta kaybolmaya yüz tutmuştur. Bunların yerine başka toplumlarda gözlediğimiz kültürel özellikler ikame olmaktadır. O kadar ki gecekondur araştırmacıları bundan böyle *gecekondur* yerine *varoş* kavramının kullanılmasının daha doğru olacağını söylemektedirler. Kapitalist çıkar ilişkileri, tutarsız siyasi-bürokratik karar ve uygulamalar ve mafyalaşma süreçleri neticesinde gecekondular birer varoş alanları görünümü almaya başlamıştır. Bu durum özellikle metropol kentlerde belirgin olarak görünür hale gelmiştir. Araştırmamıza konu olan Mersin gecekondularında da (*varoş benzeri*) *varoş tarzı* değişim gözlenmeye başlamıştır. Mersin gecekondularındaki bu değişimin sosyolojik nedenleri arasında uyuşturucu alt kültürünün önemli etkisinin olduğu söylenebilir. Bu tez çalışması saha araştırması verilerine dayalı olarak varoş benzeri değişimi betimlemek için gerçekleştirilmiştir.

Mustafa Tanaydın

İÇİNDEKİLER

SAYFA

ÖZET	v
ABSTRACT	viii
TEŞEKKÜR	viii
ÖNSÖZ	viiix
İÇİNDEKİLER	x
TABLO, GRAFİK ve ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
Çizelge	xiiiv
Frekans	xiiiv
Birleşik Dağılım	xv
Harita	xv
Fotoğraf	xv
1.GİRİŞ	1
2. LİTERATÜR	3
3. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE	11
3.1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE	11
3.1.1. Türkiye’de ve Mersin’de Kentleşme Süreci	11
3.1.2. Gecekondu	20
3.1.3. Varoş	27
3.1.4. Uyuşturucu Madde ve Uyuşturucu Alt Kültürü	33
3.1.4.1. Eroin Maddesi	35
3.1.4.2. Kokain Maddesi	36
3.1.4.3. Amfetamin Maddeler	37
3.1.4.4. Esrar Maddesi	37
3.2. Teorik Çerçeve	41
3.2.1. Ekolojik Yaklaşım (Ezra Park)	43
3.2.2. Kentsel Büyüme Süreci (Roderick Mckenzie)	45
3.2.3. Sermaye Birikimi Olarak Kent (David Harvey)	46
4. METODOLOJİ	47
4.1. Araştırmanın Problemi	48
4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	51
4.3. Evren ve Örneklem	52
5. ARAŞTIRMA VERİLERİ	54
5.1. Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri	54
5.2. Araştırma Alanının Mekânsal Özellikleri	56
5.3. Gecekondu Varoş Benzeri Değişim Eğilimleri	57
5.4. Uyuşturucunun Gecekondu Varoş Benzeri Değişime Etkisi	70

SONUÇ	73
KAYNAKÇA	79
ÖZGEÇMİŞ	86
EKLER	- 1 -
EK 1: Soru Formu Örneği	- 1 -
EK 2: Frekans Tabloları	- 11 -

TABLO, GRAFİK ve ŞEKİLLER DİZİNİ

Çizelge

ÇİZELGE 1: CUMHURİYET DÖNEMİNDE KENT NÜFUSUNUN GELİŞİMİ	18
ÇİZELGE 2: ORANTILI TABAKALI ÖRNEKLEME TEKNİĞİNE GÖRE ÖRNEKLEMİ	52

Frekans

FREKANS 1: CİNSİYET.....	- 11 -
FREKANS 2: YAŞ.....	- 11 -
FREKANS 3: UYRUK.....	- 11 -
FREKANS 4: MEDENİ DURUM.....	- 11 -
FREKANS 5: ÖĞRENİM DURUMU (KENDİSİ).....	- 11 -
FREKANS 6: ÖĞRENİM DURUMU (EŞİ).....	- 11 -
FREKANS 7: ÇOCUK SAYISI.....	- 12 -
FREKANS 8: AİLE BİÇİMİ.....	- 12 -
FREKANS 9: DOĞUM YERİ.....	- 12 -
FREKANS 10: DOĞUM YERİ (İDARİ).....	- 13 -
FREKANS 11: MERSİN'DE İKAMET SÜRESİ.....	- 13 -
FREKANS 12: YETİŞTİĞİ SOSYAL ÇEVRE.....	- 13 -
FREKANS 13: MESLEK (KENDİSİ).....	- 13 -
FREKANS 14: MESLEK (EŞİ).....	- 14 -
FREKANS 15: EVE GELİR GETİREN DİĞER KİŞİLERİN MESLEĞİ.....	- 14 -
FREKANS 16: HANENİN EKONOMİK DURUMU.....	- 14 -
FREKANS 17: HANENİN AYLIK GELİRİ.....	- 15 -
FREKANS 18: ANKET UYGULANAN İLÇE.....	- 15 -
FREKANS 19: ANKET UYGULANAN MAHALLE.....	- 15 -
FREKANS 20: ANKET UYGULANAN SOKAK.....	- 15 -
FREKANS 21: BİNA TÜRÜ.....	- 17 -
FREKANS 22: BİNANIN FİZİKİ DURUMU.....	- 17 -
FREKANS 23: KONUTTA DONANIM MEVCUDİYETİ.....	- 18 -
FREKANS 24: KONUTTA TAMİR GEREKTİREN DONANIMLAR.....	- 18 -
FREKANS 25: KONUT MÜLKİYETİ.....	- 19 -
FREKANS 26: KİRA BEDELİ.....	- 19 -
FREKANS 27: KONUTTA OTURMA SÜRESİ.....	- 19 -
FREKANS 28: KONUTU TERCİH NEDENİ.....	- 19 -

FREKANS 29: (BUGÜN İÇİN) SEMTİN SOSYAL VE KÜLTÜREL DÜZEYİNİ DEĞERLENDİRME-	19 -
FREKANS 30: (YAKIN GELECEK İÇİN) SEMTİN SOSYAL VE KÜLTÜREL DÜZEYİNİ DEĞERLENDİRME	20 -
FREKANS 31: (BUGÜN İÇİN) SEMTİN EKONOMİK DÜZEYİNİ DEĞERLENDİRME	20 -
FREKANS 32: (YAKIN GELECEK İÇİN) SEMTİN EKONOMİK DÜZEYİNİ DEĞERLENDİRME	20 -
FREKANS 33: SEMTİN ÖNEMLİ SORUNLARI.....	20 -
FREKANS 34: SEMTTE YOĞUN/SIK GÖZLENEN SUÇ OLAYLARI	21 -
FREKANS 35: "... OLMASA SEMT DAHA İYİ BİR YER OLUR"	22 -
FREKANS 36: İKAMET EDİLEN SEMTTEN MEMNUNİYET	22 -
FREKANS 37: ÖNERME: "SEMTİMDE DAHA ÇOK KENTİN YOKSULLARI OTURUR"	22 -
FREKANS 38: ÖNERME: "SEMTİMDE DAHA ÇOK KENTİN İŞSİZLERİ OTURUR"	23 -
FREKANS 39: ÖNERME: "SEMTİMDEKİ İNSANLARIN GENEL OLARAK İŞ GÜVENCESİ YOK"-	23 -
FREKANS 40: ÖNERME: "SEMTİMDEKİ İNSANLARIN GENEL OLARAK BARINMA GÜVENCESİ YOK"	23 -
FREKANS 41: ÖNERME: "SEMTİMİN İNSANLARI EĞİTİM VE SAĞLIK GİBİ KAMUSAL HİZMETLERDEN DAHA AZ YARARLANIR"	23 -
FREKANS 42: ÖNERME: "SEMTİM YERLEŞİM YERİ OLARAK KENTİN DIŞINDADIR"	24 -
FREKANS 43: ÖNERME: "SEMTİMİN KÜLTÜRÜ, KENT KÜLTÜRÜNDEN AYRI, FARKLI VE KENDİNE ÖZGÜDÜR"	24 -
FREKANS 44: ÖNERME: "KENT KÜLTÜRÜNE KIYASLA SEMTİMİN İSTENMEDİK ÖZELLİKLERİ DAHA ÇOK"	24 -
FREKANS 45: ÖNERME: "KENTTEKİ DİĞER İNSANLAR SEMTİMİN İNSANLARINI ÖTEKİLEŞTİRDİ VE OLUMSUZ ANLAMDA DAMGALADI"	24 -
FREKANS 46: ÖNERME: "KENTİN ÖTEKİLEŞTİRME SÜRECİNE TEPKİ OLARAK SEMTİMDEKİ İNSANLAR GİDEREK İÇE KAPANDILAR"	25 -
FREKANS 47: ÖNERME: "SEMTİMDEKİ ÇOCUKLARDA, GENÇLERDE OKULU TERK ETME DAVRANIŞI YAYGINLAŞIYOR"	25 -
FREKANS 48: ÖNERME: "SEMTİMDE EVLİLİK DIŞI YAŞAMA VE ÇOCUK YAPMA DAVRANIŞI YAYGINLAŞIYOR"	25 -
FREKANS 49: ÖNERME: "SEMTİMDE DEVLET YARDIMI ALANLARIN SAYISI ARTIYOR"	25 -
FREKANS 50: ÖNERME: "SEMTİMDE DİLENCİLERİN SAYISI ARTIYOR"	26 -
FREKANS 51: ÖNERME: "SEMTİMDE ALKOL BAĞIMLILARININ SAYISI ARTIYOR"	26 -
FREKANS 52: ÖNERME: "SEMTİMDE UYUŞTURUCU BAĞIMLILARININ SAYISI ARTIYOR" -	26 -
FREKANS 53: ÖNERME: "SEMTİMDE SOKAK SUÇLARI ARTIYOR"	26 -
FREKANS 54: ÖNERME: "SEMTİMDE ÇETE ÜYELERİ ARTIYOR"	27 -

FREKANS 55: ÖNERME: "SEMTİMDE (BAŞTA SURİYELİLER OLMAK ÜZERE) DIŞARIDAN GÖÇLE GELENLERİN SAYISI ARTIYOR"	27 -
FREKANS 56: ÖNERME: "SEMTİMİN İSMİ ŞİDDETLE ANILMAYA BAŞLADI"	27 -
FREKANS 57: ÖNERME: "SEMTİMDE KANUNSUZ İŞ YAPANLARIN SAYISI ARTIYOR"	27 -
FREKANS 58: ÖNERME: "SEMTİMDE SİSTEM KARŞITI HAREKETLERDE ARTIŞ VAR"	28 -
FREKANS 59: ÖNERME: "SEMTİMDEKİ İNSANLARDA ÖFKELİ RUH HALİ GÖZLÜYORUM"	28 -
FREKANS 60: ÖNERME: "SEMTİMDE HASTALIK ORANINDA ARTIŞ VAR"	28 -
FREKANS 61: ÖNERME: "SEMTİMDE KOMŞULAR ARASINDA DAYANIŞMA İLİŞKİLERİ NEREDEYSE KALMADI"	28 -
FREKANS 62: ÖNERME: "KOMŞULARIN BENİMLE AYNI ETNİK KÖKENLİ OLMASINI ÖNEMSERİM"	29 -
FREKANS 63: ÖNERME: "KOMŞULARIN BENİMLE BENZER DİNSEL İNANCA SAHİP OLMASINI ÖNEMSERİM"	29 -
FREKANS 64: ÖNERME: "KOMŞULARIMIN BENİMLE AYNI SİYASİ GÖRÜŞE SAHİP OLMASINI ÖNEMSERİM"	29 -
FREKANS 65: ÖNERME: "KOMŞULARIMIN BENİMLE AYNI SOSYO-EKONOMİK STATÜDE OLMASINI ÖNEMSERİM"	29 -
FREKANS 66: ÖNERME: "FARKLI CİNSEL YÖNELİMİ OLAN KİŞİLERLE AYNI SEMTTE OTURMAK BENİ RAHATSIZ EDER"	30 -
FREKANS 67: ÖNERME: "SURİYELİ KOMŞU İSTEMEM"	30 -
FREKANS 68: KOMŞU İLE TARTIŞTI MI?	30 -
FREKANS 69: ÖNERME: "SEMTİMİN VAROŞLAŞMASINDA UYUŞTURUCU ALT KÜLTÜRÜ ÖNEMLİ BİR NEDENDİR"	30 -
FREKANS 70: ÖNERME: "SEMTİMDE UYUŞTURUCU KULLANIMI İLKOKULLARA KADAR İNDİ"	31 -
FREKANS 71: ÖNERME: "SEMTİMDE UYUŞTURUCU KULLANIMINA BAĞLI ŞİDDET OLAYLARINDA ARTIŞ VAR"	31 -
FREKANS 72: ÖNERME: "SEMTİMDE UYUŞTURUCU TİCARETİNDE ARTIŞ VAR"	31 -
FREKANS 73: ÖNERME: "SEMTİMDE UYUŞTURUCU KULLANIMI GİDEREK NORMALLEŞİYOR"	31 -
FREKANS 74: ÖNERME: "SEMTİMDE UYUŞTURUCU KULLANIMI NEDENİYLE DAĞILAN AİLELER VAR"	32 -

Birleşik Dağılım

BİRLEŞİK DAĞILIM 1: HANENİN EKONOMİK DURUMUNA GÖRE SEMTTEN

MEMNUNİYET(SİZLİK) HİSSİ	64
--------------------------------	----

Harita

HARİTA 2: ARAŞTIRMA ALANI (SİTELER, GÜNDOĞDU, ŞEVKET SÜMER) HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.

HARİTA 2: SİTELER MAHALLESİ	58
-----------------------------------	----

Fotoğraf

FOTOĞRAF 1: ARAŞTIRMA ALANINDA UYUŞTURUCU OPERASYONU HABERİ	59
FOTOĞRAF 2: ARAŞTIRMA ALANINDA HIRSIZLIK HABERİ	60
FOTOĞRAF 3: ARAŞTIRMA ALANINDA VANDAL EYLEM HABERİ	61
FOTOĞRAF 4: ARAŞTIRMA ALANINDA YASADIŞI GÖSTERİ HABERİ	62
FOTOĞRAF 5: ARAŞTIRMA ALANINDA YASADIŞI BAHİS HABERİ	62
FOTOĞRAF 6: ARAŞTIRMA ALANINA AİT BOŞ ARAZİ VE ÇÖP SORUNU GÖRÜNTÜSÜ	63
FOTOĞRAF 7: ARAŞTIRMA ALANINDA TERÖR OLAYLARI HABERİ	63
FOTOĞRAF 8: DÜNYADA UYUŞTURUCU MADDE KULLANIMI	69
FOTOĞRAF 9: ARAŞTIRMA ALANINDA UYUŞTURUCU SORUNU HABERİ	72

1. GİRİŞ

Türkiye’de kentleşme hareketi tarihsel süreç içerisinde pek çok değişme ile günümüze sosyo-kültürel, ekonomik ve siyasal anlamda farklılıkları içinde barındıran bir kentsel mekan bırakmıştır. Türkiye’de kentleşme süreci içinde gözlemlenen toplumsal değişmelerden biri de bizim çalışmamızın problematiğini oluşturmaktadır. 1950’lerden başlayarak Anadolu’nun farklı yerlerinden büyük kentlere göç uzun yıllar boyunca devam etmiştir. Büyük kentlere yaşanan göçler neticesinde kentsel mekanda Anadolu toplum yapısının bir hediyesi olan gecekonduları Türk Sosyoloji yaşamına kazandırmıştır. Gecekondu görünür olmaya başladığı yıllarda barınma ihtiyacına cevap veren bir yapıda iken süreç içerisinde ticari bir meta halini alarak kentsel mekanda yaşanacak olan değişimin de temelini atmıştır. Bu değişme varoşlaşma adıyla anılmaktadır. Biz de bu doğrultuda hareket ederek Mersin kenti özelinde de böyle bir değişimin varlığını merak ettik. Bununla beraber bu değişme sürecinde uyuşturucu alt kültürünün önemli bir etken olduğu sonucuna da ulaştık. Yani bu çalışmada gecekondu mekanlarının varoşlara dönüşme süreci ele alınmaktadır. Bu değişmeyi, dönüşmeyi sağlayan farklı dinamikler bulunmakla birlikte özel olarak ele almak istediğimiz gecekondu mekanlarında “uyuşturucu alt kültürünün” bu dönüşüm ve değişmeye etkisinin ortaya konmasıdır. Yapılan gözlemler bu kanılarımızı doğrulasa da bu bilimsel bir nitelik taşımadığından alan çalışması ile kanılarımızı bilimsel anlamda sağlamlaştırmaya, kanıtlamaya çalıştık. Böylece çalışmanın problematiğimiz olan gecekonduların varoş alanlara dönüşme sürecinde uyuşturucu alt kültürünü etkilerini bilimsel süreçler çerçevesinde ortaya konulmaya çalışıldı.

Türkiye’de modernleşme süreciyle hızlı bir toplumsal değişme süreci yaşanmıştır. En belirgin görüntüsünü mekansal anlamda ortaya koyan bu toplumsal değişme ile kır-kent yaşamına ilişkin nüfus hareketliliği tam tersi bir görünüm kazanmıştır. Günümüzde gelişmiş olarak dile getirilen toplumlar, kentleşme evrelerini tamamlamışlardır. Bu toplumlarda nüfusun büyük bir bölümü kentlerde hayatlarını idame ettirmektedirler (Çağlayandereli, 2015).

Türkiye bağlamında kentleşme hareketinin yoğunluk kazandığı dönem, 1950’ li yıllar ve sonrasıdır. 1950 sonrası dönemde kırdan kentlere yoğun göçler yaşanmıştır. Köyden kentlere yaşanan göçü birden fazla dinamikle açıklamak mümkündür. Kırsalın iticiliği, kentin olanakları, teknolojik nedenler, siyasal nedenler, sosyo-psikolojik nedenler şeklinde beş başlık altında toplamak mümkündür (Kaya, 2003: 46-49).

Türkiye’de 1950’li yıllarla beraber kentlere göçlerin görünür hale geldiği bilinmektedir. Bu yıllardan başlayarak kentlere doğru yönelen yoğun göçler kentsel mekanda yeni bir yapı olan gecekonduların oluşmasına zemin oluşturmuştur. Gecekondu kavramı dilsel bakımdan yapısal olarak iki kavramın birleşmesinden oluşmaktadır. Toplumsal anlamda ise halkın yaptığı, ürettiği anlamını da çıkarmak son derece doğaldır (Çakır, 2011: 212). Gecekondu kavramının

yasalar nezdinde tanımı, “izinsiz olarak bir başkasının arsa ya da arazisi üzerine kurulan yapılar” şeklinde tanımlanmaktadır (Çakır, 2011: 213). Bu kavram Anadolu’ya ait bir kavramdır. Köyden kente göç eden Anadolu insanının yardımlaşma, hemşerilik gibi birincil ilişkilerini sürdürdüğü bu mekanlar (gecekondu), bir gecede mekanik dayanışma sağlanarak inşa edilen, içinde umudu barındıran yapılar olarak tanımlanabilir.

Süreç içerisinde mekanik dayanışmanın ortadan kalktığını, bireyselleşmenin arttığı ve kapitalist süreçlerin ikincil ilişkilerin içine sızmasıyla çıkar sağlama güdüsünün artması neticesinde oluşan yeni bir yapının oluşumuna tanıklık etmekteyiz. Hâlâ gecekonduun özelliklerini sürdüren kısmi alanlar olmakla birlikte slum gibi çöküntüleşmiş alanlar da bulunmaktadır. Bununla birlikte “Varoşlar, arka sokaklar” şeklinde alanların da oluştuğu göze çarpmaktadır (Bal, 2006: 95).

Uyuşturucu alt kültürü Mersin kenti özelinde, kente göç etmiş fakat kentle bütünleşememiş dezavantajlı grup ya da bireylerin kimlik sağlayıcısı rolünü üstlenmektedir. Bu nedenle uyuşturucu alt kültürü kentle bütünleşmenin de önünde büyük bir engel olarak durmakla beraber aynı zamanda kentsel ortamda yeni, farklı bir toplumsal anomik yapının oluşması anlamını da taşımaktadır. Kente gelerek yaşam kalitesi daha yüksek bir gelecek planı kuran göçmenlerin, kentsel ortamda gelecek hayallerine kavuşma imkanı taniyacak kurumsal hizmetlerden yararlanamayışı nedeniyle sağlık, barınma, eğitim vb. ihtiyaçlardan mahrum kalması akabinde özellikle 1990 sonrası dönemde enformel bir yapı çerçevesinde ekonomik getiri elde etme, boş zaman değerlendirme, yeni arkadaşlıklar edinme vb. ihtiyaçlarını uyuşturucu ve uyuşturucu alt kültürü nezdinde oluşturma ve geliştirme davranışı içine girmişlerdir. Kendi gözlemlerimden aktardığım bu cümleler, kentlileşememiş göçmenlerin yasal, formel olana karşın oluşturdıkları, görece kapalı cemaat yapısının bendeki yansımalarıdır.

Türkiye’de kentleşme hareketinde gecekonduların varoşlara dönüşüm sürecini işleyeceğimiz bu çalışma “Giriş” ve “Sonuç” bölümleri hariç beş bölümden oluşacaktır. Birinci bölümde “Araştırmanın Metodolojisi” yer almaktadır. Bu bölüm araştırmamıza ilişkin evren, örneklem, problem ifadesi vb. alt başlıkları içerecek şekilde tasarlanmıştır. İkinci bölüm ise araştırmamızın “Literatür” kısmını oluşturmaktadır. gecekonduun varoşa dönüşme süreciyle ilgili mevcut bilgileri kapsamaktadır. Yerli ve yabancı mevcut kaynaklar taranarak gecekonduun varoşa dönüşümüne ilişkin bir perspektif ortaya konulmaktadır. Üçüncü bölüm ise kavramsal ve teorik çerçeve olarak belirlenmiştir. Çalışmamıza ait olan “Türkiye’de Kentleşme, Gecekondu, Varoş ve Uyuşturucu Alt Kültürü” kavramlar açıklanmaktadır. Teorik çerçeve kısmına geçtiğimiz zaman ise gecekonduun varoşa dönüşme sürecini açıklayan, Kent

Sosyolojisinde şu ana kadar ortaya konulmuş olan teorileri ele alınmaktadır. Gözlemlerimiz ve konuyla örtüşmesi bağlamında uygun teoriyi seçip açıklamalarımızı, bu teori üzerinden dile getirilmektedir. Dördüncü bölümde ise araştırmamızın verileri beşinci bölümde oluşturulan frekans tabloları dahilinde ortaya konulmuştur.

2. LİTERATÜR

Bu bölümde kentsel mekanda yaşanan, gözlemlenen değişmelere ilişkin yerli ve yabancı mevcut bilgiler ortaya konulmaktadır. Kentsel mekanda yaşanan değişme ile gecekonduların varoş alanlara dönüşme sürecini kastedilmektedir. Bu bağlamda kentleşmenin ortaya çıkışı, gelişimi ve yaygınlaşması üzerinde durulduktan sonra ve özelde de Türkiye’de kentleşme süreci ile kentleşme süreci ekseninde yaşanan toplumsal değişmeler ortaya konulmaya çalışılacaktır. Kentleşme sürecinde gözlemlenen toplumsal değişmelerle kasıt, yoğun göçler neticesinde kentlerde oluşan gecekonduların yapılarının süreç içerisinde kentle bütünleşmeme/bütünleşememesi sonucu ortaya çıkan yeni toplumsal anomik yapılar kastedilmektedir. Bu yapılar varoş alanlar olarak adlandırılmakla beraber bu yapıların oluşumu, gelişimi ve farklı metropol kentlerdeki görünüşleri daha önce oluşturulmuş bilimsel çalışmalardan yararlanılarak dile getirilmeye çalışılacaktır.

Tarihte ilk kentler önce Yakın Doğu’da Fırat ve Dicle vadilerinde ortaya çıkmış daha sonra Nil vadisinde görülmüştür. Asya ve Anadolu’dan gelen topluluklar Fırat ve Dicle nehirlerinin taşmaları sonucu oluşan sazlık ve bataklık arazileri tarım alanları haline getirmişler ve tarımsal üretimi denetlenmesini örgütlemişlerdir (Tuna, 1987: 82). İlk şehirlerin Sümer toplumunda görülmesi şaşırtıcı değildir. Çünkü Mezopotamya gibi verimli bir bölgede tarımdan elde edilen artı-ürün, kentlerin oluşması için gerekli olan insanları besleme, teknolojik ilerlemeyi sağlamaya imkan sağlıyordu. (Bal, 2006: 30)

Erken dönem Antik kentler Orta Doğu’da (Mezopotamya, Mısır) yaklaşık MÖ 6000 yıl önce, Hindistan’da İndus Vadisi, Çin’de, Girit şehirlerinin Minos uygarlığında yaklaşık MÖ 4000 yıl kadar önce ve Meksika’da yaklaşık 2300 yıl öncesinde bulunabilir (Güllüoğlu & Güneş, 2011: 3; Tekeli, 2011: 29).

İlerleyen yüzyıllarda toplumsal yapıyı tarihin her döneminde olduğu gibi yine savaşlar belirlemiştir. Bu durum kentlerin tarihsel sürecine de yansımıştır. Avrupa’nın yaşadığı Ortaçağ (Karanlıkçağ) da bu durumun uzantısı olarak dile getirilebilir. Yaşanan savaşlar ve yıkımlar toplumsal yapıyı ve aynı zamanda da kent hayatını etkilemiştir. Yaşanan zor yıllarda Avrupa yeni bir dünya düzenine ihtiyaç duymuştur. Analitiğe ve sürdürülebilirliğe dayanan bilim anlayışı Avrupa’nın yeni dünya düzeni ihtiyacına cevap vererek modern toplumun temelini Avrupa’da

atılmasına da zemin hazırlamıştır. Fransız İhtilali ve Sanayi Devrimi modern kentin coğrafi sınırlarını, fiziksel özelliklerini ve sosyo-kültürel yapısını tepeden tırnağa çizmiştir.

Türk toplumunda kentleşme hareketi köklü bir geçmişe sahip olmakla birlikte modern kentlerin temeli Osmanlı İmparatorluğundaki yenilik hareketleriyle oluşturulmaya başlanmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşuyla beraber kent bir modernite projesi olarak görülmüş ve bu yönde somut adımlar atılmıştır (Tekeli, 2011).

Çok partili yaşama geçiş süreci ve uygulanan sosyo-ekonomik ve siyasal politikalar neticesinde köyden kente yoğun göçler yaşanmıştır. Bu durum sosyolojik yapıda büyük değişmelere neden olmuştur. Bu yoğun göç hareketi 1980'ler de zirvesine ulaşmıştır. Yoğun göç, barınma ve iş ihtiyacını ortaya koymuştur. Barınma ihtiyacı Türk toplumunda kentsel mekânda yeni sosyolojik kavramların ve ilişkilerin doğmasına da zemin hazırlamıştır.

Yoğun göçler neticesinde oluşan gecekondu yapıları, bizim olduğu gibi bizden önceki birçok sosyolojik araştırmanın ana konusu olmuştur. Gecekondu çalışmaları bağlamında öne çıkan en önemli isimlerden biri de Ruşen Keleş'tir. Ruşen Keleş'in (1972) Türkiye'de kent ve gecekondu yaşamı üzerine oluşturduğu çalışma, gecekonduların oluşum sürecini, gecekonduların mekansal altyapı yeterliliği, gecekonduarda yaşayan birey veya ailelerin içinde bulundukları sosyo-ekonomik ve siyasal durum tespitlerini ortaya koyması, içinde yaşadıkları kentlerin kimlikleriyle kendi kimliklerini örtüştürüp örtüştürmediklerini ortaya koyması bakımından önem taşımaktadır.

Satiroğlu'nun "Türkiye'de Kent Araştırmalarının Değişimi" adlı 2011 tarihli makalesi birinci kuşak gecekonduları açıklamaktan farklı olarak gecekonduların varoş alanlara dönüşüm süreci üzerine eğilmektedir. Gecekonduarda yaşanan toplumsal değişimleri ve gecekonduyun oluşum sürecini farklı dönemler ekseninde ele almaktadır. Tek Parti dönemi, Demokrat Parti dönemi, Planlı Kalkınma dönemi ve son olarak da 1980 sonrası Neoliberal dönem olarak dört farklı boyutta konuyu analiz etmektedir. Dönüşüm süreci, 1984 yılında çıkarılan af yasası ile gecekondu kentsel ranttan pay alma hakkı sağlanarak başlamış ve bu yasayla gecekonduların yasal dairenin içine alma fikri ile hareket edilmiştir. Çalışmasında pek çok sosyolog ve bilim insanının görüşlerine yer vererek varoşlaşma sürecindeki gecekonduların ekonomik, sosyo-kültürel ve siyasal zeminini ortaya koymaya çalışmaktadır.

Şenyapılı'nın "Bütünleşmemiş Kentli Nüfus Sorunu" kitabı (1978), gecekonduların oluşumuna etki eden makro ve mikro nedenleri ortaya koymakla birlikte gecekonduların mekansal anlamda üretildiği fiziki çevrenin, sanayi alanlarına yakınlığına da değinerek gecekonduların oluşumunun en temelde sosyolojik anlamda barınma ve istihdam fikriyle oluşturulduğuna işaret etmektedir.

Güneş kitabında (2011) gecekondunun oluşum nedenleri üzerinde dururken bunu ekonomik durum, göç ve diğer kurumların verdiği olanaklardan istifade etme isteği neticesinde gerçekleştiğini, pek çok farklı yazara referans ederek dile getirmiştir. Kente göç sonrası oluşan gecekondunun sözlüksel anlamına değindikten sonra yasalarca karşılığını dile getirmekte ve süreci, birinci ve ikinci kuşak gecekondular şeklinde ele alarak, gecekonduların, çöküntüleşme sürecini hem tarihsel hem de sosyo-kültürel anlamda ortaya koymaya çalışmaktadır.

Tatlıldil'in "Kentleşme ve Gecekondular" kitabı (1989) gecekonduyu barınma alanı olarak seçen ailelerin veya bireylerin ekonomik, eğitimsel, ailesel özelliklerini veya seçimlerini ortaya koyarken buna ek olarak gecekonduların mekansal anlamda fiziki özelliklerini de ortaya koymaya çalışmıştır. Sayısal veriler üzerinden Kayseri gecekondularının ekonomik, sosyo-kültürel ve gecekonduların fiziksel özelliklerine ilişkin veriler sunarak, tarihsel süreç içerisinde gecekondunun oluşum ve işleyişine ilişkin bir betimleme bizlere sunar.

Işık ve Pınarcıoğlu'nun "Nöbetleşe Yoksulluk-Sultanbeyli Örneği" kitabı (2011) gecekondunun dönüşümüne ilişkin net çıkarımlar sunmaktadır. Birinci ve ikinci kuşak gecekondular hem niteliksel hem de niceliksel anlamda kıyaslamaya tabi tutarak ortaya çıkan değişimi gözler önüne serme gayesindedir. İlk kuşak gecekondularına damgasını vuran, bu yerleşim alanlarının toplumla ve kentle barışık alanlar olmasında temel rolü oynayan işgalci-yapımcı-kullanıcı özdeşliğinin ortadan kalkmış olduğu apaçık görülmektedir (Işık & Pınarcıoğlu, 2011: 164). İşgalci-yapımcı-kullanıcı özdeşliğindeki değişim ile birlikte gecekonduların kentle olan barışık durumunda da değişimler meydana gelmiştir. Gecekonduların fiziksel özelliklerinin kapitalist ilişki ağlarının etkisiyle değişime uğraması ve fiziksel değişimin beraberinde getirdiği sosyo-kültürel ve ekonomik değişimlerin gecekonduların yansımaları ortaya koymaktadır. Yani bununla gecekonduların sosyolojik yapıdaki değişimler dile getirilirken aynı zamanda gecekondunun yeniden üretim sürecine de atıfta bulunmaktadır.

Cihangir Doğan'ın "Türkiye'de Gecekondular Meselesi ve Ümraniye Mustafa Kemal Paşa Gecekondular Bölgesinde Bir Saha Araştırması" adlı doktora tezi (1990), kentsel mekanda değişimin maddi temel önceliğinde başladığını, sürecin kültürel ilişki ağlarıyla devam ederek belirli bir değişimin yaşandığını ortaya koymaktadır. Gecekonduların maddi, fiziksel değişimler ileren dönemlerde kültürel anlamda değişiklikleri de bünyesine katarak ilerlediğini ortaya koymuştur. Özellikle birinci ve ikinci kuşak gecekondular karşılaştırmasıyla böyle bir sonucu elde etmek mümkündür. bu çalışma gecekondulardaki toplumsal değişmeye ışık tutmaktadır.

Yaylagül'ün "Gecekondudan Apartmana Geçiş Sürecinde Kültürel Dönüşüm: Ankara Şentepe ve Birlik Mahallesi Örneğinin Bourdieucu Bir Çözümleme Denemesi" adlı 2008 yılına ait doktora

tez çalışması, gecekonduların apartmanlara dönüşüm sürecinin kültürel boyutunu ortaya koymaktadır. Kültürel dönüşüm sürecinin sermayenin yapıları alanlara müdahalesi ekseninde başladığını net bir biçimde dile getirmektedir. Bununla birlikte bu çalışmada iki farklı mahalle üzerinde gerçekleşen araştırma sonuçlarına baktığımızda, gecekondularda gerçekleşen kültürel değişimin mahallelerin ekonomik homojen/heterojenliğine, sosyal ilişki ağlarına açık olma/olmama durumuna göre farklı görünümüne alarak, bu mahallelerin toplumsal ilişkilerinde birincil ve ikincil ilişki ağlarını kullanmalarına etki ettiği gözlemlenmiştir.

Dervişoğlu'nun "Kemal Ateş'in Yapıtlarında Gecekondu Olgusu" makalesinde (2013) Türkiye'de kentleşme hareketinin nedenlerine değindikten sonra göç ile oluşan gecekondu hakkında bu alanın saygın isimlerinin gecekonduyu değerlendirmelerine yer vermektedir. Çalışmanın devamında ise gecekondulaşmanın edebiyat alanındaki karşılığına değinerek sosyoloji ve edebiyat ortak paydasını bizlere betimlemektedir. Dervişoğlu'nun aktardığına göre edebiyatımızda gecekondu kavramı olumlanan bir yapı, ötekileştirilmeyen bizim olan bir tampon mekanizma olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma da Yazar Kemal Ateş'in içinde büyüüp serpiştiği gecekonduların, sorunlarının anlatılması gerektiğini düşüncesi ve bu nedenle edebiyat alanına girişi dile getirilir. Edebiyat alanında değinilmemiş farkına varılmamış gecekonduların ve sorunlarının (sosyo-kültürel, siyasal, ekonomik) anlatılmaya çalışıldığı bu çalışma ile gecekondu bir hayat hikayesi de dile getirilmeye çalışılmıştır.

Çakır'ın "Türkiye'de Göç, Kentleşme/Gecekondu Sorunu ve Üretilen Politikalar" adını taşıyan ve 2011 tarihinde oluşturduğu makale de, Türkiye'de gecekondu sorunu başlığı altında gecekonduların oluşumu ve oluşum nedenleri, tarihsel süreç içerisinde irdelenerek, bu oluşumun hukuksal ve sosyolojik karşılığı da dile getirilmeye çalışılmıştır. Bu çalışma gecekonduların siyaset alanında bulunduğu karşılığa ve uygulanan politikalara da değinmektedir. Siyaset kurumunun gecekonduyu ele alış tarzı ile uygulanan politikalar neticesinde, gecekondu şuan ki durumunu betimlemekle beraber yakı gelecekte alacağı şekle de ışık tutmaktadır. Siyaset aygıtının gecekondu oluşumunu öngörememesi neticesinde kentsel mekana göç eden bireylerin kendi başlarına buldukları çözümün, ilerleyen yıllarda kentli-göçmen karşıtlığını, sonrası zamanlarda ise popülist siyaset nedeniyle uygulanan af mekanizması neticesinde göçmen sorununa bulunan çözümün iflasına zemin hazırlayarak süreç işlemiştir. Bu durum kentsel alanda refah adacıklarının yanı başında çöküntü, varoş alanların oluşumunu da beraberinde getirerek, fiziksel mekanda çatışma potansiyeli yüksek toplumsal yapılar meydana getirmiştir.

Sencer Ayata, 1 Mayıs olaylarının ardından 1996 yılında yayınladığı "Varoşlar, Çatışma ve Şiddet" başlıklı yazısında, 'önceleri gecekondu ve toplumsal düzensizlik hele hele gecekondu ve yaygın suç arasında bağlantılar hemen hiç kurulmadı. Oysa kent çevrelerinin hızla değişerek

"varoşlaşması" toplumsal düzensizliği çağrıştırmakta, imarlı kesimlerde yaşayanlar gelişmeleri kaygı hatta biraz da korku ile izlenmektedir, diye anlatmakta ve varoşu, "kentlileşemeyen göçmen nüfus, kent yağması ve kentsel çatışma ve şiddet üçgeni çerçevesinde tanımlanan ve ağırlıkla olumsuz içerikli yeni bir kavram" olarak tanımlamaktadır(Satiroğlu, 2011: 353).

Bozkulak'ın "Gecekondu varoşa Gülsuyu mahallesi" adlı makalesi, gecekondu imgesi, söylemi ve bu söylemin yeniden üretilmesini anlatma çabasıdır. Makalesinde bizlere tarihsel bir portre üzerinden, Türkiye'nin kentleşme serüvenini anlatmaktadır. Kentleşme hareketini, Cumhuriyetin kuruluş dönemi, çok partili yaşama geçiş dönemi, 70'li ve 80'li yıllar ve en son olarak 90'lı yıllar üzerinden tahlil etmektedir.

Bozkulak'ın Şenyapılı okumaları üzerinden kentleşme hareketi ve gecekondu yapılarının izahı şu şekildedir: 1950'lerde oluşmaya başlayan gecekondu mahalleleri barınma ihtiyacından doğmuş, mecburi barınma ihtiyacının karşılanması amacıyla yapılan konutlardan oluşmuştur. Bu dönemde gecekonducularla ve gecekonduculularla mevcut yapılar arasında dışsal ve gerilimli bir ilişki söz konusu olmuştur. 1960'larda ise gecekonducular ticarileşerek alışveriş nesnesi konumuna gelmiştir. İthal ikameci sanayileşme modelinin de etkisi ve gecekonducuların iktisadi yapı içindeki değer yaratan katkısı nedeniyle gecekonducular ile mevcut yapı arasındaki ilişki, yumuşamış patronaj ilişkileriyle de siyasal sisteme eklemlenmiştir. İlişkinin doğası yasallaşma ve altyapı hizmetlerinden faydalanma sürecini beraberinde getirmiştir. 1970'lerle birlikte işin yönü değişmiş ve ikinci nesil gecekonduculular radikal hareketlerin bir parçası haline gelmeye başlamıştır. Öte yandan göç sürecinin barınma amaçlı bu yerleşimleri giderek bir "alışverişin" nesnesi konumuna gelmiştir. 1980 döneminde ise gerçekleşen askeri darbe neticesinde kentlerde yükselen muhalefetin bastırılması ve 24 Ocak kararlarının uygulanması, Türkiye'nin kentleşme hareketine büyük etkilerde bulunmuştur(Bozkulak, 2005: 241)

Bozkulak'ın Türkiye'nin kentleşme tarihçesine ilişkin yaptığı sosyolojik okumaya göre gecekonducuların varoş alanlara dönüşmesinin fitilini ateşleyen süreç 1980 askeri darbesi, alınan kararlar ve sonrasında siyaset aygıtının özellikle gecekonducular ile ilgili aldığı kararlardır. Bu süreçte siyaset kurumunun uyguladığı gecekondu aflat neticesinde 1950-1980 arası dönemde adı geçen gecekonducuların dönüşüme uğrayarak apartmanlaşma sürecine girmesiyle varoşlaşma yeni bir kavram olarak Türk toplumsal hayatına girmiştir.

Yoğun göçler neticesinde gecekonducular kent merkezinin içinde kalmıştır. Bu duruma ek olarak apartmanlaşma sürecinin yaşanması nedeniyle kentte tutunmanın tek yolu olarak kentsel ranttan pay alma kalmıştır. Bu durum mafyalaşma sürecini tetiklemiştir. Uygulanan neoliberal politikalar, gecekondu aflat neticesinde gecekonducuların apartmanlara dönüşmesi ve mafyalaşma 1980 sonrası dönemde gecekonducuların karşımıza varoş alanlar olarak çıkması neden olmuştur(Bozkulak, 2005).

Hakan Yücel “Varoş’un Üç Hali- İç Varoş, Parçalanmış Varoş ve Bütünleşik Varoş” adlı 2016 tarihli makalesinde mekansal ayrışma ve toplumsal damgalanma çerçevesinde gecekondu bölgelerinin varoş alanlara dönüşümünü örnekler üzerinden anlatmaktadır. Bu anlatı varoş alanların sınıflanması aşamasına kadar götürülmektedir. İç varoş kavramını İstanbul Tarlabası örneği üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Tarlabası varoş alanlarını şehre göçle gelenlerin transit merkezi olarak adlandırmaktadır. Farklı din, mezhep, etnik kimliğe sahip göçerlerin kentte yer edinmeden önceki son durakları iç varoş olarak adlandırılmaktadır. İç varoş kavramıyla kentin içinde kalmış semtler kastedilmektedir. İç varoшта yaşayan birey ya da ailelerin suç yoluyla toplumsal damgalanmaya maruz kaldıkları çalışmada dile getirilmektedir. Parçalı ve çatışmalı varoş kavramıyla halihazırda hem kentsel anlamda hem de mahalli anlamda bütünleşmesini sağlayamamış gecekondu mekanlarına sosyal konut projeleri ekseninde farklı sosyo-kültürel ve siyasal tercihlere sahip birey ya da ailelerin yerleştirilmesi nedeniyle oluşturulan yapay kaotik toplumsal mekanlar kastedilmektedir.. Gecekondu alanının bir kısmına Toki veya kentsel dönüşüm gibi projelerle apartmanlar ya da banliyö tipi evler yapılarak orta ve üst gelir gruplarının buralara yerleşmesinden bahsedilmektedir. Bu durum sonucu geçmişte bütün olan yapı parçalanmış bir görüntü ortaya koyarak parçalı varoş alanları ortaya çıkarmıştır. Yazar bütünleşik varoş kavramıyla kentin daha çok çeperinde yer alan dinsel, etnik ya da ideolojik temelden olabilen kültürünü muhafaza ederek kültürleşme sürecinde kentsel ayrışma yapan gecekondu alanlarını kastetmektedir. İstanbul Gazi mahallesini (4 mahallenin tek bir çatı ve dayanışma ağıyla adlandırılması) örnek olarak almaktadır. 1995 yıllarında yaşanan olaylarla gündeme gelen ve o olaylar sonrası toplumsal damgalanmadan her fırsatta nasibini alan bu mahalle ve sakinleri yasal anlamda dört farklı mahalleyi teşkil etmelerine rağmen toplumsal dayanışma, mekansal anlamda mahalleyi sahiplenme bakımından Gazi mahalleliler olarak kendilerini tanıtmaktadırlar. Gazi mahallesinin gecekondu varoşa dönüşüm süreci “şiddet, damgalanma” ekseninde okunmaktadır.

Tüfekçioğlu, gecekonduların oluşum, gelişim ve dönüşüm sürecini İstanbul Bayramtepe özelinde yaptığı alan çalışmasıyla ortaya koymuştur. Bu çalışma özelinde gecekondu varoşta yaşayan birey ve ailelerin demografik yapılarını, görüşme yapılan ailelerin kentli kimliklerini ve aidiyet kavramlarını birebir görüşmelerle ortaya koymaya çalışmıştır. Bununla birlikte gecekonduların mekansal anlamda altyapı, ulaşım, iletişim ve diğer kurumsal ihtiyaçlarla olan bağlantılarını, gözlemleriyle bizlere aktarmıştır. Bu bağlamda Bayramtepe gecekondu mekan altyapı, güvenlik, ulaşım, sağlık ve eğitim ihtiyaçlarından yararlanamadığı ortaya konulmuştur(Tüfekçioğlu, 2015). Bu durumdan hareketle kentten bihaber olan Bayramtepe sakinlerinin eski köy yaşamlarıyla olan ilişkilerinde de yaşadıkları kopuşlar sosyo-kültürel anlamda darboğaza girmelerine zemin hazırlamıştır. Bu durum meşru olmayan yollardan statü,

gelir ve sosyal ilişki ağları oluşturmalarına zemin hazırlayarak hem ekonomik hem de sosyo-kültürel anlamda Bayramtepe'nin dönüşümüne zemin hazırlamıştır. Dile getirilen bu dönüşüm gecekonduvaroş alanlara dönüşümünün ilk nüvesidir.

Çağlayandereli'nin İstanbul Gedikpaşa'da gerçekleştirdiği alan çalışması da gecekonduvaroş, çöküntü alanlara dönüşüm sürecini, hem mekansal hem sosyal hem de ekonomik anlamda irdelleyerek ortaya koymaktadır. Tarihi Gedikpaşa semti, sermayenin çevrimi ekseninde bir dönüşüme uğramıştır. Ekonomik anlamda dönüşüm yaşayan bu semt, değişme sürecinin devamında sosyo-kültürel ve mekansal anlamda dönüşüme uğrayarak bakımsız, metruh ve kimsesiz bir görünüme bürünmüştür (Çağlayandereli, 2006). Gedikpaşa özelinde sermaye hareketi beraberinde çöküntüleşmeyi getirmiştir.

Şenyapılı'ya göre gecekonduvaroş alanlara dönüşmesi rant sistemi ile gerçekleşmektedir.

Gecekonduvaroş alanlara dönüşme süreci Güneş'in kitabına göre kapitalist ilişki ağları neticesinde rant sistemi, mafyalaşma ve apartmanlaşmanın yaşanması ile gerçekleşmekteydi.

Etöz, 2000 yılında oluşturduğu "Varoş: bir istila, bir tehdit!" adlı makalesinde, toplumsal yaşamın ekonomik boyutu üzerinden yapılan tüketenler ve tüketemeyenler ayrımının kentsel mekana yansması olan varoş ve varoşlular kavramına dikkat çeker. Varoşları, dışlanmışların yaşadığı mekan ve varoşluları da dışlanmışlar olarak tanımlar. Bu tanımlamayı da iletişim ağı üzerinden atılan başlıklar ve yapılan haberlere referans ederek dile getirir. Özellikle 1980 sonrası uygulanmaya başlayan neoliberal politikalar ve gecekondu afları ile oluşmaya başlayarak 1990'lı yılların başlarında da bu durum görünür olmaya başlamıştır.

Tahire Erman'ın "Gecekondu çalışmalarında 'Öteki' olarak Gecekondu kurguları" adlı 2004 tarihli çalışmasında gecekonduvaroşlarından dünden bugüne dönüşüm sürecine değinmektedir. Bizim konumuzla alakalı olarak 1980 sonrası gecekonduvaroş alanlara dönüşüm sürecinin rant mekanizmaları ekseninde vuku bulduğunu dile getirmektedir. kapitalist süreçlerin yapıları alanlara müdahalesiyle oluşan bu dönüşüm süreci devamında sosyo-kültürel ve siyasal süreçlerin dönüşümüyle varoşlaşmanın devam ettiği vurgulanmaktadır. Birinci kuşak gecekonduvaroşların görünür olamaya başladığı dönemde kentle bütünleşme ümidini taşıması bağlamında kentin yerlilerince kabul görmesi akabinde tarihsel süreç içerisinde yukarıda bahsi geçen nedenlerce değişmeye uğramış gecekonduvaroşların damgalanmasını dile getirmektedir.

Ali Koç'un 2012 yılına ait "Sosyoloji literatüründe ve sinemada gecekonduvaroşa değişen söylem biçimleri" adlı yüksek lisans tez çalışması tarihsel süreç içerisinde gecekonduya ilişkin farklı söylemleri ve bu söylemlerin oluşma nedenlerine ışık tutmaktadır. Bu nedenle Koç'un oluşturduğu tarihsel sınıflama da birinci dönem 1950-1980 olarak belirlenmiştir. Bu dönemin özelliği, gecekonduvaroş kullanım değeri üzerinden tanımlanmasıdır. İkinci dönem olan

1980-1990 arasında değişim değeri üzerinden tanımlanan gecekondu söz konusudur. Son olarak 1990 ve sonrası içinde bir paradigma değişimi olarak varoş kavramıyla ilişkilendirilen gecekondu bahsedilmektedir(Koç, 2012: 10).

Birinci dönemde gecekondu kullanım değeri ifadesi, kentte barınabilmek ve kente adapte olabilmek için kurulan yapılar kastedilmektedir. Göç sürecinin hızlandığı 1950'lerden 1980'lere değişim değeri ifade eden bir meta olarak gecekondu olgusunun ortaya çıkmasına kadar gecekondu, yoksul insanların masum barınağı olma imajını da üstüne almıştır. Bu süre zarfında kendi sorunlarını kendileri çözmeye uğraşan, sistemin karşısında yer almayan hatta bir şekilde dâhil olmaya çalışan –sistemin yanında olsalar da içerisinde olamayan– insanların yaşam alanı olarak ele alınmıştır (Koç, 2012: 18).

1980-1990 arası gecekondu değişim değeri üzerinden tanımlanan ve kentsel rantın olduğu alanlar olarak dile getirilmektedir. Bu dönemde ithal ikameci ekonomi politikası bırakılmış ve dönemin dünya modasına uygun olarak neo-liberal politikalar ve ihracata yönelik üretim uygulamaları benimsenmiştir. Yeni dönemin anlayışını yansıtan bir anayasa yürürlüğe konmuş, askeri yönetimin etkisiyle tüm sosyal, ekonomik ve kültürel faaliyetler özellikle bu dönemin ilk yarısında durma noktasına gelmiş ve toplum durağanlaşmıştır. Bu dönemde 1980 öncesinde başlayan imar yapısının değişimi hızlanmış ve gecekondu yerini apartmanlara bırakmaya başlamıştır. Bu durumda gecekondular artık yoksul oldukları için devletin, vakıfların veya özel kişilerin arazilerine izinsiz konut yapmaları hoş görülen, bir gün mutlaka kentli olacakları varsayılan insanlar değillerdir(Koç, 2012: 29).

Koç'un gecekonduların tarihsel sınıflaması içinde üçüncü ve son sınıflamada gecekondular, nostaljik bir öge değişime uğrayarak farklı bir yapıya dönüşmüş bir kavram olarak ele alınmaktadır.

Koç, mekanın pasif olmadığını, mekandaki değişmelerle mekanda yaşayan bireylerinde yaşamlarında değişmelerin meydana geldiğini dile getirmektedir. gecekondu bu dönemden sonra değişim değeri üzerinden tanımlanan bir meta olarak, gecekondulu ise, bu gecekondu alanlarında ortaya çıkan rantlara hiçbir bedel ödemeksizin el koyan insanlar olarak toplum nezdinde meşruluklarını yitirmişlerdir(Koç, 2012: 36).

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren özellikle kat mülkiyeti kanununun çıkması ve belediyelerin yetkilerinin artırılması ile beraber gecekondular ya müteahhide ya da gecekondulunun kendi imkanlarını seferber etmesiyle daha önceki dönemden farklı olarak yatay genişleme yerine dikey olarak büyüme eğilimine girmiş ve apartmanlaşmaya başlamıştır(Koç, 2012: 37).

3. KAVRAMSAL VE TEORİK ÇERÇEVE

Bu bölümde ‘gecekonduyunun varoşa dönüşüm sürecini ve buna uyuşturucunun etkilerini’ sosyolojik manada betimleyebilmek için aracı olan kavramlar ve teoriler tanıtılmıştır.

3.1. Kavramsal Çerçeve

Çalışmamız kentsel mekanda yaşanan, gözlemlenen değişme yani gecekonduların varoş alanlara dönüşme sürecidir. Bu bağlamda Türkiye’de kentleşme sürecini tarihsel perspektifte eleştirel bir bakış açısıyla irdeledikten sonra gecekondu, varoş ve uyuşturucu alt kültürü kavramlarını açıklamaya çalışacağız.

3.1.1. Türkiye’de ve Mersin’de Kentleşme Süreci

Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşu, ulus devlet olma sürecinde modernleşme ve çağdaşlaşma olarak belirlenmiştir. Tekeli’ye göre “ böyle bir modernite projesi, gerçekte bir kentsel gelişme projesidir. Bu projenin başarısı, büyük ölçüde başarılı bir kentsel gelişmenin gerçekleştirilmiş olmasına bağlıdır. Bu bağlamda modern dünyanın yeni kurumsal örgütlenmesinin ve kamusal yaşamının gereksinimlerini karşılayan “yeni kamu yapılarının” inşa edilmesidir. İletişim ve ulaşım için gerekli alt yapı ve teknik donanımın hayata geçirilmesidir. Son olarak modern kentsel yapıların inşası modernleşme sürecinin evreleri olarak dile getirilebilir (Tekeli, 2011; Güllüoğlu & Güneş, 2011: 201). Türkiye’de kentleşme sürecinin Tek Parti dönemi, Demokrat Parti dönemi, Planlı Kalkınma dönemi ve son olarak 1980 sonrası Neoliberal dönem olarak 4 farklı evrede tanımlayabiliriz.

Tek Parti dönemi (1923-1950), bu dönem Şengül’e göre “ulus devletin topraksallaşması ve kentleşmesi” şeklinde işleyen bir dönemdir (2001: 65). Cumhuriyet kurulduktan sonra yapılan ilk nüfus sayımında, Türkiye’nin nüfusu 13 milyon 648 bine çıkmıştı. Bu nüfusun % 75’i köylerde, % 25’i ise şehirlerde yaşamaktadır (Adıyaman, 2008: 33). İdarî ayırma göre 1927’de 3 milyon 306 bin kişi olan şehirli nüfus, 23 yılda ancak yarım katı (%59) bir büyüme göstererek, 1950’de 5 milyon 244 bine ulaşmıştı (Çalışkan, 2006: 58). Kurulan ulus devlet bu bağlamda, kentlere, modernitenin mekanı olarak bakmaktadır. Modernleşme sürecinin evreleri çerçevesinde planlama önemsleniyor (Güllüoğlu & Güneş, 2011:201). 1920’lerden itibaren, yeni başkent Ankara’da, devlet eliyle modern bir kent yaratma girişimi etkin biçimde sürdürülmektedir. Cumhuriyetin erken yıllarında Ankara’da gerçekleşen bu radikal mekansal modernleşme, yeni ulus devletin pek çok kentinde yansımalarını bulmakta ve pek çok Anadolu kenti için ilk kent planları yapılmakta ve modern kentin tipik özelliklerinden olan anıtlı modern meydanlar açılmaktadır(Kurtuluş & Türkün, 2005: 12). Bu bağlamda Ankara kentinin dizayn edilmesi yukarıda belirtilen amaçlar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. Ankara, Osmanlı İmparatorluğunun sof ticaretine ve küçük sanatlara dayanan bir ticaret merkezi idi. Türkiye

Cumhuriyetinin, Osmanlı İmparatorluğundan 20.000 nüfuslu, büyükçe bir Anadolu kasabası olarak devraldığı, Ankara şehri, 1923'de başkent yapıldıktan sonra hızlı bir gelişme gösterdi. Devlet merkezi görevlerinin şehre çektiği nüfus ve bu nüfusun tüketim ihtiyaçları, Ankara'yı kısa sürede bir büyük şehir durumuna getirdi. 1950'de 300 bine yaklaşan şehir nüfusu, 1960'da 650 bine ve 1971'de de 1.250.000'e yükseldi. Son yirmi yıl içinde Ankara'nın nüfusu yılda ortalama % 10'un üzerinde bir artış göstermiştir (Keleş, 1972: 33-34). Ankara kentinin kurulmasına ek olarak ulusal savunma sanayisine odaklanan üretim alanları için güvenli bölge arayışları ile sanayileşme sürecinin Anadolu kentlerinde yaygınlaştırılması çabalarına dayandırılan bir anlayışı da içermektedir (Yenice, 2014: 79). Buna ek olarak ülke çapında demiryolu ağlarının inşa edilmesi ve Anadolu'da fabrikaların kurulması ulus devlet inşasının mekansal görünümleridir (Güllüpınar & Güneş, 2011: 202). Kent ölçeğinde, tek parti döneminde modern, çağdaş ve örnek kentlerin kurulması, bu kentlerde Cumhuriyetin yaratacağı ulusal burjuvazinin yaşam kalıplarının diğer kentlere örnek olacak şekilde geliştirilmesi amaçlanmıştır (Güllüpınar & Güneş, 2011: 203). Kırsal alanın modernizasyonu çerçevesinde Köy Enstitülerinin kurulması ve toprak reformu uygulanmaya çalışılmıştır. Bu durum Türkiye Cumhuriyeti'nin modernizasyonu ikili bir yapı şeklinde ilerletmeye çalıştığını göstermektedir. Yine bu dönemde anayasa ve kanunlar bağlamında geçmişten ders alınarak bazı değişikliklere gidilmiştir. 1930 yılında 1580 sayılı Belediye Kanunu ile 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, 1933 yılında 2290 sayılı Yapı ve Yollar Kanunu ile 2033 sayılı Belediye Bankası Kanunu, 1934 yılında 2722 sayılı Belediye İstimlâk Kanunu ve 1935 yılında 2763 sayılı Belediyeler İmar Heyetinin Kuruluşuna Dair Kanun ile Osmanlı'dan kalan yasal zemin değiştirilerek yeni yasal-kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Yenice, 2014: 80).

Demokrat Parti dönemi (1950-1960): Çok partili yaşama geçişle birlikte değişen hükümete bağlı olarak ülke ekonomisi dış ticarete yönelik büyüme politikasına geçilmiştir. Bu dönemde Modernite projesinden sapma söz konusudur. 1950'de 5 milyon 244 bin olan şehirli nüfus, 10 yılda %69 artarak 1960'da 8 milyon 860 bin kişiye ulaşmıştır (Çalışkan, 2006: 59). 1955'te yapılan nüfus sayımında ise kır nüfus oranı % 71.2'ye düşerken, kentsel nüfus oranı % 28.8'e çıkmıştır (Adıyaman, 2008:34). Şengül, "Emek gücünün kentleşmesi" kavramsallaştırmalarını kullanmaktadır. Bu dönemde, kırsal alanlardan göç eden nüfusla birlikte oluşan yeni toplumsal ve mekansal ilişkiler katmanı oluşmuştur (Şengül, 2001).

Ülkemizde 1950'lerden itibaren yani Demokrat Parti döneminden başlayarak artan iç göç olayları, kentleşme hareketini doğrudan etkilemiş; gecekondulaşma bir olgu ve sorun olarak sosyal bilimlerin özel ilgi alanı haline gelmiştir (Çağlayandereli, 2006: 14). Bu dönemde geç sanayileşen ülkelerin metropoliten alanları, aşırı nüfus baskısı ve yetersiz istihdamla, kontrolsüz biçimde genişlemiştir. Topraktaki mülkiyet yapısının sağladığı olanaklarla,

göçmenlerin barınma maliyetlerini kendilerine yükleyen gecekonducular, bu dönemdeki mekansal dönüşümde başrolü oynamaktadır(Kurtuluş & Türkün, 2005: 13).

Değişen ekonomik anlayışa paralel olarak popülizm etkin olarak kullanılmıştır. Amerikan etkisi ve kapitalizm etkisi kendisini hissettirmeye başladığı bu dönemde toplumcu düşünce, bireyciliğe feda edilerek farklı bir toplumsal yapı görünümü ortaya konulmuştur. 1950'li yıllar Türkiye kentleri için yeni bir başlangıç dönemi olmuştur. Çok partili siyasi hayata geçiş ve liberal ekonomiye dayalı büyüme ve sanayileşme politikasının benimsenmesi, kırdan kente göçü ve hızlı kentleşmeyi beraberinde getirmiştir. Kırsal alan ve tarıma ilişkin ekonomi politikalarına bağlı olarak artan kentleşme hızı, kentleri, nüfusun yanı sıra sosyal, kültürel ve ekonomik unsurların mekânsal yığılma noktasına dönüştürmüştür (Yenice, 2014: 80). Marshall yardımlarıyla başlayan tarımda modernleşme projesi ile kentlere yoğun göçler başlamıştır. Bu göçler sanayileşmeyle değilde tarımdaki çözümlerle alakalıdır(Bozkulak, 2005: 240; Çağlayandereli, 2006: 134). Tek partili dönemde dile getirilen ve önem verilen planlama küçümsenmiştir. Gecekonducular görünür olmaya başladığı halde devlet (merkezi ve yerel yönetimin ilgili birimleri) ve burjuvazi kanun çıkarmak, kurumlar oluşturmak, projecilik vb. çalışmalar da bulunmayarak (en başta imar planlı arsa ve konut üretmeyerek) ileri de kentsel bütünleşme anlamında oluşabilecek sorunları görmezden gelici bir politika yürütmüştür. İstanbul nüfusu bu dönemde iki katına çıkıyor. Gecekondulaşma spontane (kendiliğinden) yaygınlaşıyor. Bu dönem çarpık kentleşmenin başlaması dönemi olarak geçmesinin yanında işsizlik sorunuyla da ön plana çıkıyor (Çağlayandereli, 2015; Güllüpınar & Güneş, 2011: 208). Tekeli'ye göre, bina yapımındaki inşa kuralları, karmaşık bürokratik yöntemler, bütünsel bina yapımı varsayımı, kente yeni gelenlere konut sağlama da büyük sıkıntılar çıkarmıştır (Tekeli, 2011; Güllüpınar & Güneş, 2011: 209-2010). Bu durum sonrası kente göç ile gelenler hazine arazilerine hemşerilik, akrabalık ilişkilerini kullanarak, bir gece de biten evler (Gecekonducular) inşa ederek toplumsal yapıdaki değişimin temelini bir gecede atıyorlar (Karpas, 2003).

775 sayılı Gecekondu Kanunu ile 20.000 hektar alanda 640 gecekondu önleme bölgesi belirlenmiş, dar gelirli aileler için 30.672 konut inşa edilmiştir. Bununla birlikte kendi evini yapana yardım kapsamında 40.000 konut için arsa temin edilmiştir. Ayrıca 16.000 hektar alanda 808 ıslah bölgesi tanımlanarak bu alanlara altyapı hizmeti sağlanmış, 1.325 hektar alandaki 202 tasfiye bölgesi ise gecekonduculardan arındırılmıştır (Yenice, 2014: 81).

775 sayılı kanun çerçevesinde yapılan çalışmalar gecekondu alanlarından rant elde edilmesine engel olamamıştır. Spekülatörler İstanbul başta olmak üzere büyük kentlerin topraklarını parsel parsel yağmalamışlardır (Şenyapılı, 1978: 57). Şenyapılı'nın dile getirdiklerine Erder'in çalışmasında da rastlamak mümkündür. Erder'in yaptığı alan çalışmasında görüşme uyguladığı bir denek, "Ben de arsamı 1954'de Hürriyet Gazetesi'ndeki bir

ilandan görüp aldım. " şeklinde bir açıklama yapmıştır (Erder, 2001: 176). Bu cümle Şenyapılı'nın dile getirdiği spekülâtörlerin vurgununu gözler önüne koyarak bu dönemin sosyo-kültürel ve ekonomik yapısına ilişkin önemli ipuçlarını bizlere sunmaktadır. Gecekonducular oy deposu olarak görülmesi nedeniyle her göç dalgasında hükümet yetkililerince ve yerel yöneticilerce gecekonduculara izin verilmeyeceği dile getirilmesine rağmen gecekondu afları çıkarılarak gecekonduculara tapular verilmiştir (Şenyapılı, 1978: 56).

1960-1980 Planlı Kalkınma Dönemi: Dönemin temel özelliği askeri darbe ile başlaması ve bitmesi (Çağlayandereli, 2015). Bu durum siyasi, ekonomik ve toplumsal yapıda büyük değişimler meydana getirmiştir. Anayasa'da sosyal devlet ilkesi kabul edilmiş ve refah devleti anlayışı benimsenmişti (Güllüoğlu & Güneş, 2011: 212). Demokrat parti dönemindeki kentleşme hatalarından ders çıkartılarak; yeni bir anayasayla ve planlamaya önem vererek ve Devlet Planlama Teşkilatı gibi yeni kurumlar yardımıyla 'modernist kentleşme' sağlanmaya çalışılıyor. Ancak gerekli yasal düzenleme yapılmadığı ve kurumlaşma yetersiz kaldığı için, kısmen popülizm devam ettirildiği için, fonlar ve teknik yetersiz kaldığı için... sağlıklı kentleşme sağlanamıyor. Köylü göçü artarak devam ediyor. Bu dönemde bir önceki dönemden farklı olarak dış göç yoğun bir şekilde yaşanıyor. Gecekonducular, kentlerin %50'den fazlasını oluşturuyor. Hart'ın (Koç, 2012: 20) dile getirdiği şekliyle "Nasıl ki hükümetin yardımı olmaksızın şehirdeki işlerini kendileri bulmuşlarsa, yine şehirde oturdukları evleri, hükümetin yardımı olmaksızın, hatta hükümetin baskısına ve muhalefetine rağmen, kendileri yapmışlardır". Bu dönemde çıkarılan 775 sayılı kanun gecekonduculuğun içinde umudu barındırması özelliğini yerle bir ederek kentli ve gecekonduculu ayrımı ve gecekonduculunun ötekileştirilmesinin temeli atılıyor. Emlak Konut ve yerel yönetimler, refah devleti ve sosyal devlet ilkesi bağlamında toplu konutlar oluşturmaya başlayarak gecekonduculuşmaya kısa vadeli çözüm oluşturmaya çaba sarfediyorlar fakat bu gecekondu sorununa cevap verebilecek büyüklükte gerçekleşmiyor (Güllüoğlu & Güneş, 2011: 213). Çevre sorunları, trafik sorunu, hava kirliliği, konut yetersizliği, istihdam sorunları yanında gecekondu bütünleşmeye aykırı bir yapı ve 'kültürel' bir sorun olarak algılanmaya başlıyor (Çağlayandereli, 2015; Şengül, 2001 Akt. Güllüoğlu & Güneş, 2011: 213).

1980 ve sonrası neoliberal dönem: Bu dönemde kentleşmenin modernite projesi olduğu biçimindeki paradigma terk edilmiştir (Tekeli, 2011). Özellikle Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyükşehirlerde gecekonduculuşma yoğunlaşmıştır. Türkiye'de 1990 yılında yapılan tespitlere göre kentlerde 1.500.000 civarında gecekondu inşa edildiği tespit edilmiştir. 1990 nüfus sayımına göre Türkiye nüfus yoğunluğu bakımından dünyanın en kalabalık dokuzuncu, nüfus artış hızı ile onuncu ülkesidir. Yine 1990 sayımına göre şehir nüfusu son otuz yılda yüzde 4,4 artış göstermiştir (Gündüz & Aydın, 2010: 132). Kentler; sermayeye, kapitalizme, küreselleşmeye terk edilmiştir. İşçi sınıfı güç kaybetmiş ama bunun yerine yeni kentsel

hareketler geçmiştir. Bu hareketlerin içinde öğrenciler, ev kadınları, eşcinseller, vd. toplumun kaybedenleri vardır.

Metropolitan genişlemeyi, planlama aracını elinde bulunduran kamusal otorite değil, topraktaki tarihsel mülkiyet örüntülerinin yarattığı, fırsatları kontrol eden güç odakları belirlemektedir. Ulusal pazara yönelik ithal ikameci ekonomi politikaları ve popülist siyasetin yol verdiği bu metropolitanleşme biçimi, 1980'li yıllarla birlikte yerini yeni bir kentleşme stratejisine bırakmaktadır. İthal ikameci ekonomi politikaları yerini ihracata öncelik veren neoliberal politikalara, popülist siyaset ise yerini kayırmacı ilişkilere bırakmakta, kent ve kentsel arazi, sermaye birikiminin sahnesi olmaktan, bizatihi aktörü olmaya doğru evrilmektedir. Dünyada gerçekleşen büyük kentsel dönüşüm uygulamalarından elde edilen rantlar ve birikim olanakları, küresel lüks tüketim kültürünün yarattığı talep ile beslenerek, geniş ölçekli kentsel yatırımları teşvik etmektedir. Siyasette kayırmacılık ilişkilerinin hızla palazlandığı yeni burjuvaziyi, küresel tüketim kültürü ile tanıştıracak kentsel yatırımlar çöküntü halindeki tarihi mekanları yeniden öne çıkaran projeler, kapalı lüks konut siteleri, lüks eğlence ve dinlence mekanları, spor ve kongre merkezleri olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer yanda, 1950'lerden 1970'lerin sonlarına kadar düşük ücretli emeğin ve sınıf altı tabakanın barınma ihtiyacına cevap veren gecekondu mahalleleri ise, sosyal devletin erozyonu, ücretlerde dramatik düşüşler ve kent merkezlerinde yükselen rantlar nedeniyle merkezden kaçan alt-orta ve orta sınıfların talebi ile birlikte, giderek apartmanlaşarak büyümeye devam etmektedir(Kurtuluş & Türkün, 2005: 15).

2004 yılı içerisinde 'Kentsel Dönüşüm ve Gelişim Kanunu Yasa Tasarısı' olarak başlayan yasal düzenleme çalışmaları; 'Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun' olarak 16.05.2005 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yasa, dönüşüm alanlarının belirlenmesini il özel idarelerinde il genel meclisinin, belediyelerde ise belediye meclisinin salt çoğunluk kararına bağlamıştır (Akt. Yenice, 2014: 84).

Siyaset bağlamında yapılan bu tarihsel değerlendirmeye ek olarak, Türkiye' de kentleşme süreci 1950'lerden itibaren yaşanan kapitalistleşme sürecinde sanayileşme ve tarımda hızlı makineleşme çerçevesinde kırsal alanda toprak-nüfus dengesinin bozulması, toprak mülkiyetinde kutuplaşma gibi nedenler üretim dışı kalan işgücünün yeni geçim kaynakları elde etmek için büyük kentlere göç etmesine neden olmuştur. Bu bağlamda kentleşmenin temel nedenini tarımsal yapıdaki değişme şeklinde dile getirebiliriz (İnan, 2004: 35; Bozkulak, 2005: 240). Türkiye' nin kentleşme sürecini itici, çekici ve aracı nedenler şeklinde açıklamaktadır (Özer: 2004: 49; Tekeli, 1993). Keleş kentleşmenin nedenleri olarak ekonomik, teknolojik, siyasal ve sosyo-psikolojik nedenleri göstermektedir (Keleş, 1993). İtici, iletici ve çekici dinamikler şeklinde başka bir sınıflama daha bulunmaktadır. Bu sınıflama Keleş'in (1993)

çalışmasında Türkiye'nin kentleşme nedenleri olarak başlıca alınmıştır. Bu dinamiklerin etkisi altında oluşan ve değişen bir nüfus hareketine "kentleşme süreci" denilmektedir. İtici nedenler; nüfusu kırsal alan ve tarım dışına yönlendiren etmenleri, iletici nedenler ulaşım araçları ve olanaklarındaki gelişmeyi, çekici nedenler ise, kente doğru çeken ekonomik ve toplumsal etmenleri oluşturmaktadır(Keleş, 1972: 36; Es & Ateş, 2004: 218; Çalışkan, 2006: 58).

"Kentleşmenin, "toplumların yapısal değişmelerinin en göze çarpan yönü" olduğunu söyleyen Mübaccel Kıray'a (1998) göre; "kentleşme", her şeyden önce "nüfusun büyük oranının tarımdan ve topraktan kopup tarım dışı alanlarda, sanayide, karmaşık örgütlerde ve dolayısı ile köyden başka yerlerde, kentlerde hayatlarını kazanmaya ve yaşamaya başlamaları" demektir(Dervişoğlu, 2013: 159). Kıray'ın kentleşme tanımlaması aynı zamanda Türkiye'de kentleşme nedenlerine ilişkin dinamikleri de ortaya koymaktadır. Bunlara ek olarak Kıray, kırsal alandan kentsel mekana göçün nedenlerine ilişkin olarak "%52'sinin toprak yitimi ve %22'sinin işsizlik" olduğu gözlemini dile getirmektedir (Gündüz&Aydın, 2010: 112).

Türkiye'de kentleşmenin fiziki yönden üç önemli özelliği bulunmaktadır. Bunları şu şekilde ifade edebiliriz.

- Türkiye'deki kentleşmenin sanayiye bağlı kentleşmeye dayanmaması,
- Çevre tahribi ve fiziki plansızlıkla dolu bir kentleşme şekli olduğunu,
- Gecekondu yerleşiminin beraberinde kır kültürünü de kentlere getirdiğini

belirtmesi veya ima etmesi açılarından faydalı bir "tahlil kavramı" kimlik taşımaktadır (Es & Ateş, 2004: 235).

Türkiye'de kentleşmenin fiziki özelliklerine ek olarak, "sanayileşememek ve bununla birlikte örgütlenme ve ihtisaslaşmanın sağlanamaması" çıkarımları dile getirilebilir. Türkiye kentleşmesinde köyden kente, küçükten büyüğe, doğudan batıya, iç bölgelerden kıyı bölgelerine yönelik bir göç hareketi gözlenmektedir. İdari, hukuki ve siyasi ilkesizlik, eksiklik ve aksaklıklar neticesinde düzensiz, plansız ve dengesiz bir kentleşme doğmuştur" şeklinde diğer özellikleri dile getirilebiliriz(Adıyaman, 2008: 43).

Türkiye'nin kentleşme macerası; kırsal alanda, tarımsal işleyişte yapısal değişmelerin yaşanması, tarımsal üretimde aile ekonomisi yerine pazar ekonomisine geçiş, küçük ve orta boy işletmelerin zararına gelişen ilişkiler, tarımsal arazilerin parçalanması, verimsizleşmesi, makineleşmenin önemli oranda iş gücünü açığa çıkarması, işsizlik, kişi başına düşen gelirin düşüklüğü, eğitim, sağlık ve diğer alt yapı kurumlarının yetersizliği, kan davası ve son dönemlerde yaşanan terörün yarattığı güvensiz ortam vb. nedenlere dayanmaktadır(Bal, 2006: 75; Dervişoğlu, 2013: 158; Gündüz&Aydın, 2010: 133-137; Altınkaya, 2009).

Dünya ölçeğinde ve Türkiye özelinde tarımın makineleşmesi; eğitimin kurumsallaşması, zorunlu hale gelmesi ve süresinin uzaması; kitlesel üretim ve kitlesel tüketimin yaygınlaşması,

üretimin evden ayrılarak atölye ve fabrikalarda yapılması; pazarın genişlemesi/uluslar arası bir görünüm kazanması; siyasetin ve işletmelerin bürokratikleşmesi; kent koşullarının sağlıklı ve hijyenik hale getirilmesi; iletişim ve ulaşım teknolojisindeki gelişmeler gibi çeşitli faktörler insanların kırsal alanlardan kentsel alanlara doğru göç etmesine neden olmuştur (Özyurt, 2007: 113). Bahsi geçen nedenlerden ötürü yaşanan göç neticesinde kentleşme hareketi yaşanmıştır.

Sarı'nın Mersin kenti Demirtaş mahallesi özelinde yaptığı araştırmasında Mersin'e göç nedenine sırasıyla "iş bulma, göç edilen yerde toprak sahipliğinin olmayışı, terör ve çocukların eğitimi" şeklinde yanıtlar verilmiştir (Sarı, 2004: 123). Bu çalışma da daha önce kentleşme ve göç üzerine yapılan diğer çalışmalarla ortak sonuçları elde etmesi bakımından önem taşımaktadır.

Türkiye' de kentleşme hareketini oluşturan nedenleri demografik, tarımsal yapıdaki değişme, çekici güçler, iletilen nedenler, hukuksal ve siyasal nedenler, sosyo-psikolojik nedenler ve dış etmenler şeklinde kapsayıcı bir sınıflama ile dile getirmekte mümkündür. Türkiye' nin kentleşme sürecini oluşturan demografik nedenlere değinmek gerekirse kırsal alandan kentsel alana yaşanan yoğun göçün sayısal karşılıklarını örnek verebiliriz. 1940 yılında Türkiye nüfusunun %75.6'sı köylü nüfus iken bu durum 1970' te %61.5'e, 1980'de %56.9'a ve 2000' de ise %35.1'e inmiştir. Bu demografik yapıdaki hareketlilik kentleşme ile iç göç arasındaki ilişkiyi ve dolayısıyla kentleşme sürecine demografik yapının etkisini ortaya koymaktadır. Tarımsal yapıdaki değişimleri açıklamak gerekirse kapital sistemin kırsal yapıdaki kapalı ekonomi biçimine sızmasıyla özetlenebilir. Kapalı ekonomik sistemden pazar ekonomisi geçişin kırsal toplumda yapısal değişmelere neden olması şeklinde de dile getirebileceğimiz toprak mülkiyet yapısındaki bu değişme küçük ve orta boy işletmelerin zararına tezahür ederek toprakların daha az sayıda köylünün elinde toplanması sonucunu doğurmuştur. Bu durumda binlerce köylü ailesi topraklarını kaybetmiştir. Buradan hareketle Türkiye'nin kentleşme sürecine etki eden tarımsal yapıdaki değişimleri, toprak mülkiyeti kalmayan çok sayıda aile, tarımsal verimlilik ve kişi başına düşen tarımsal gelir, kullanılan teknolojinin yetersizliği ve tarımsal üretimin doğal koşullara bağlı oluşu şeklinde açıklayabiliriz. Türkiye'nin kentleşme sürecini oluşturan nedenlerden bir diğeri de çekici nedenlerdir. Tolon' a (Akt. Özer, 2004) göre "kentin çekiciliğinin ana nedeni sermaye ile tüketim ve hizmet fonksiyonlarının buralarda yoğunlaşmasıdır". İletici nedenler olarak ise iletişim, ulaşım ve haberleşme alanındaki gelişmeler anlatılmak istenmektedir. Hukuksal ve siyasal nedenler, sosyo-psikolojik nedenler dış etmenler gibi faktörler Türkiye'de kentleşme sürecinde etkili olan faktörlerdir.(Özer, 2004: 50-61).

Kentlerin istihdam olanakları her zaman çekici bir faktör olmuştur. Bazı kentler (İstanbul, Kocaeli, İzmir, Bursa vb.) ağırlıklı olarak ticaret, sanayi merkezleri olduklarından, bazı

kentler (Ankara vb.) daha çok hizmet üreten kentler olduklarından veya bazı kentler (Antalya, Mersin vb) her iki özelliği birleştirdiklerinden çekim merkezi olmaktadır (Bal, 2006: 76). Türkiye'nin kentleşme hareketine dair sunulan ekonomik, siyasal ve kültürel özellikler yukarıdaki gibi bir görünüme sahiptir.

Türkiye'de kentleşme, şehirler arasında farklı olduğu gibi bölgeler arasında da farklı düzeylerde olmuştur. Bu durum kentleşme hareketinin ülkemizde hızlı yaşanması ve kapitalist ekonomik sisteminde birkaç kentte etkin halde işleyiş göstermesinden kaynaklanmaktadır. Kapitalist ekonomik süreçlerle kentler, tüm ülkeyi kontrol ağına sahip bir cazibe merkezine pozisyonunu alması şeklinde de bu durumu okuyabiliriz (Keleş, 1972). Marmara bölgesinde yaklaşık olarak nüfusun 1/4'i kentte yaşamaktadır. Marmara bölgesi bu özelliğiyle sanayileşmiş batılı ülkelere özgü bir kentleşme süreci oluşturmuştur. Karadeniz, D. Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kentleşme düzeyleri ise %24 ile %36.5 arasındadır. Bu bölgelerde kentleşme çok düşüktür (Es & Ateş, 2004: 217). Kentleşme sürecinde oluşan bu farklı görünüm bölgeler arası gelişmişlik düzeylerindeki farklardan ortaya çıkmaktadır.

1950'ler itibariyle başlayan Türkiye'nin kentleşme serüveni belirli dönemlerde ortaya konulan yıllık nüfus istatistikleriyle anlamlı bir biçimde tasavvur edilerek göçün boyutları ortaya konulmaktadır.

Çizelge 1: Cumhuriyet Döneminde Kent Nüfusunun Gelişimi

Yıl	Kent (%)	Kır (%)
1927	24.2	75.8
1940	24.3	75.6
1950	25.0	75.0
1960	31.9	68.1
1970	38.5	61.5
1980	43.9	56.1
1985	53.0	47.0
1990	59.1	40.9
2000	64.9	35.1
2001	59,6	40,4
2002	60,2	39,8
2003	60,8	39,2
2010	76,2	23,8

2015	92,1	7,9
------	------	-----

(Bal, 2006: 77; Kaya, 2003: 52-53; Gündüz & Aydın, 2010: 133; www.tuik.gov.tr).

Kentleşme oranının 1980 sonrası dönemde %50'nin üzerine çıkmasıyla birlikte Türk toplumunda nüfusun ve toplumsal değişimin yeni mekanı olarak kentlerin seçildiğini görmekteyiz.

Mersin nüfusunun ortalama yıllık artışı 1940'dan bu yana sürekli olarak ülke ortalamasının üstünde olmuştur. Bu gelişme sonucu Mersin nüfus bakımından diğer iller içerisinde 1950.de 29. sırada yer almakta iken, 1960.da 20.sıraya, 1970.de 19.sıraya, 1980.de 12.sıraya, 1985.de 10.sıraya, 1990.da 6.sıraya yükselmiş; 2000 yılında ise nüfus kaybı yaşanarak 8.sıraya gerilemiştir (Sarı, 2004: 95). Mersin'de farklı kültürlerden insanları bir arada yaşamaktadır. Farklı kültürleri bir araya getiren Mersin'in kentsel çekiciliği ve göçtür. Nüfus göçünde ve artışında Mersin ve bölgenin sahip bulunduğu istihdam imkanları yanında tarım, ticaret ve diğer hizmet sektörlerinin öteden beri çekici bir rol oynadığı belirmektedir. İş umuduyla gelenler, terörden kaçanlar Mersin'e yerleşmişlerdir. Özellikle Mersin'in nüfusu doğal artışın yanında önemli bir ihracat merkezi, liman kenti ve Serbest Bölge'nin kurulmasına bağlı olarak çok hızlı bir gelişim göstermiştir. İl, 1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre nüfus artış hızı 73 il arasında 6. Sırayı alırken, süreci 20 yıl civarında tarihlenebilecek bir içgöçün ev sahipliğini yapan Mersin, Türkiye'de kent merkezi nüfus artış sıralamasında en yoğun nüfus artışı ile ilk sıraları almaktadır (Sarı, 2004: 99).

Özellikle belirtmek gerekir ki; kıyı şeridinde artan ve kentin kültürel, çevresel dokusuna zarar veren bir yapılaşma da görmekteyiz; artık insanlar taş yığınlarına bakar hale gelmiştir. Bunu önlemek adına Akbelen Gecekondü Önleme Bölgesi toplu konutları ile Türkiye'nin ikinci büyük 35.000 kişilik toplu konut projesi olan Güneykent yerleşim alanlarında çağdaş toplu konutlar yapılmıştır (Sarı, 2004: 102).

Nüfustaki bu değişme kentsel mekanda farklı kimliklerin birikmesi anlamını içermektedir. Bu durum Batı Avrupa ve Amerika'daki kentleşmeye benzer bir durum değildir. Türkiye'de düzensiz yerleşmeler sürdürülerek gecekondu alanları oluşmuştur fakat gelişmiş diye tabir edilen ülkelerde işçi sınıfının barınabileceği toplumsal mekanlar inşa edilerek bizdekine benzer bir durum yaşanmamıştır. Bu durum tabi ki gelişmiş diye tabir edilen ülkelerin yerel yönetim, demokrasi, vatandaşlık haklarının iadesiyle alakalı bir durumdur.

Türk toplumunda sanayileşme hareketinden daha hızlı yaşanan kentleşme hareketi kentsel mekanda sorunların oluşmasına neden olmuştur. Bu durum birkaç merkezin diğer kent ve bölgelerden daha hızlı genişlemesine neden olmuş bunu takiben kentsel hizmetlerin yetersiz kalmasına ve kentsel organizasyonların zamanında ve ihtiyaçlara cevap verebilecek bir boyutta

olmamasına da neden olmuştur. Şehirler ve bölgelerin nüfus artış oranları üzerinden bu duruma bir örnek verilebilir. Örneğin Ankara veya İstanbul'un nüfus artış oranı %6-7'lerde olduğu bir dönemde nüfusu 100 bin olduğu varsayılırsa, o dönemde bahsi geçen kente orta büyüklükteki bir kentin daha eklendiği sonucu ortaya çıkmaktadır (Keleş, 1972: 24). Bu durum ekonomik sorunların "işsizlik, sektörler arası dengesizlik, bölgeler arası kentleşme dengesizliği, altyapı hizmetlerinde tıkanma, konut problemi" oluşmasına zemin hazırlamıştır (Es & Ateş, 2004: 218). Buna ek olarak sosyal içerikli "çevrenin tahribi, fiziki plansızlık ve yerleşme düzensizliği, gelir dağılımındaki eşitsizlik, sosyal tabakalaşmanın veya sınıflaşmanın artması, kültür değişmesi ve boşluğu, toplum hayatındaki çözülme ve intibaksızlık, planlama ve yönetsel" sorunların oluşmasına da zemin hazırlamıştır.

Gelişmiş olarak tabir edilen toplumlara göre farklı bir kentleşme serüvenini yaşamamız bize özgü kentsel kimlik mekanlarının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Gecekondu bunun bir örneğidir. Türk toplumunun yaşadığı kentleşme hareketi birçok sorunu beraberinde getirse de gecekonduların oluşumu ve sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda bu mekanların "umudun başladığı yer" olarak tabir edilmesi önem taşımaktadır.

3.1.2. Gecekondu

Gecekondulaşma süreci 1940'larla başlayarak, köyden kente göç ile doğru orantılı bir biçimde 1950'lerde görünür olmaya başlamıştır. Görünür olmaya başlamasıyla birlikte gecekondu, geçici bir durum olarak algılanmış, kanun yapıcılar bu konu üzerine yeterince eğilmemiştir. Ülkemizde yaşanan büyük göç hareketleri, kent merkezlerinden ziyade çevrede daha çok enformel ilişkilerle belirlenen gecekondu yerleşmelerine yol açmıştır (Şengül, 1994: 472; Akt. Çağlayandereli, 2006: 136). 1950 sonrası ilk göç dalgasıyla gelenler kent merkezindeki boşlukları doldurdukları halde merkezin belirli bir doygunluk aşamasına erişmesinden itibaren çevrede gecekondulaşma daha bir hızlanmıştır (Çağlayandereli, 2006: 136). Göç sürecinin hızlandığı 1950'lerden 1980'lere değişim değeri ifade eden bir meta olarak gecekondu olgusunun ortaya çıkmasına kadar gecekondu, yoksul insanların masum barınağı olma imajını da üstüne almıştır. Bu süre zarfında kendi sorunlarını kendileri çözmeye uğraşan, sistemin karşısında yer almayan hatta bir şekilde dâhil olmaya çalışan –sistemin yanında olsalar da içerisinde olamayan– insanların yaşam alanı olarak ele alınmıştır (Koç, 2012: 18).

1960'lı yıllardan itibaren kent yaşamına ithal ikameci politikalar uygulanmaya başlanmıştır. İthal ikameci politikalar beş yıllık kalkınma planları çerçevesinde uygulanmaya çalışılmıştır. Birinci ve ikinci beş yıllık planlara bakıldığında derinlikten uzak yüzeysel bir yaklaşımın benimsendiği görülmektedir. Beş yıllık kalkınma planları çerçevesinde uygulanmaya konulan konut projeleri gecekondu sorununa cevap oluşturmamıştır. Zaten özelde gecekondu

sorunundan ötürü konut yapımına da girilmemiştir. Devletin yaptığı toplu konutlar, gecekondulular için hem niceliksel hem de niteliksel anlamda gecekondunun yerini tutmamış ve başarısız olmuştur(Koç, 2012: 18-19).

Artan gecekondular neticesinde konut sorununa çözüm olarak 1960'lı yıllardan sonra çıkarılan bir kanundan bahsedebiliyoruz. Bu kanun 775 sayılı gecekondular kanunudur. Bu döneme kadar olan süreçte Emlak Konut ve belediyelerin bütçesi nezninde toplu konutlar yapılmaya çalışılmıştır, fakat inşaat endüstrisinin Türkiye'de bu ihtiyaca cevap verebilecek kapital büyüklüğe ulaşamamış olması ve belediyelerin de içinde bulundukları ekonomik güç ekseninde böyle projeleri yürütebilecek kabiliyete sahip olmamaları neticesinde toplu konut yapımı hayalden öteye geçememiştir (Heper, ?).

Türkiye'de gecekondulaşmaya yol açan göçün temel nedenleri, toprak/nüfus oranının dengesizleşmesi, iş olanaklarının giderek azalması ve eğitim, sağlık gibi sosyal ve kültürel taleplerin karşılanamamasına bağlı olarak açıklanan kırım itici nedenlerinden kaynaklanmaktadır. Bununla birlikte araştırmalarda gecekonduluların hemen hepsi göç etme nedenleri arasında ekonomik nedenleri ilk sıraya koymuşlardır.

Bu temel dinamikler göçmenlerin, kentin kültürel ve ekonomik hayatına adaptasyon konusunda istekli olmalarının temel sebebini oluşturmaktadır. Bu durum gecekonduların mekanlarında yaşayanların sürekli ve yerleşmiş bir topluluk olmasını da beraberinde getirmiştir (Doğan, 1990: 7).

Köyden kente yaşanan göç neticesinde kentte tutunabilmenin yollarını arayan göçmenler, bunun en tabii yolunun iskan etmekten geçtiği bilincinden hareketle kentin çeperine meşru olmayan yapılar inşa ederek, kent sosyolojisinde Türk toplum yaşamında "gecekondular" kavramının yerleştirmişlerdir (Bal, 2006: 93). Türk vatandaşlarının yaptığı bu davranış sonucu oluşan gecekondular, bir sorun olarak görme eğilimi yüksektir, fakat gecekondular başlı başına bir çözüm önerisi olmanın yanında umudun başladığı yerdir aynı zamanda. Geleceği inşa etmeye ilişkin gösterilen çaba, kırsal ilişkilerin kentlere taşınması, kentlerde kendi güvenliğini sağlama, maddi yetersizlikler, sosyal dışlanma, yabancılaşma gibi psikolojik sorunlar karşısında göçmenlerin ürettikleri bu çözüm yollarına karşılık gelmektedir (Ersavaş, 2009: 82). Gecekondular, devletin eksik kaldığı bir durumda geleceğin yeniden üretildiği sosyo-kültürel, siyasal ve ekonomik bir yaşam alanıdır. Kente göç ile gelen aileler ve bireyler akraba ve hemşerilerinin gecekondularına yakın yerlere gecekondularını inşa ederek, kentte karşılaşabilecekleri her türlü maddi ve manevi sorun karşısında destek alabilecekleri bir mekanizmayı oluşturmuşlardır. Kente daha önce gelmiş aile ve bireyler için ise bu durum kent içinde etkinliklerinin ve güçlerinin artması anlamına da gelmektedir (Ersavaş, 2009: 83).

Erder, gecekonduluların kentle bütünleşme ve temel ihtiyaçlarını karşılayabilmek adına hemşeri kahvehaneleri ve derneklerini işlevsel olarak göz önünde bulundurdıklarını ve yoğun ilişkiler içerisine girdiklerini dile getirmektedir (Ersavaş, 2009: 84). Gecekonduluların bu yapıların vasıtasıyla genel olarak hizmet ve enformel sektörde işe koştukları görülmektedir.

Hemşerilik ilişkileri, gecekonduluların yerleşmelerinin çoğalmasıyla, meşruluğu kazanma, kentsel hizmetlerden faydalanmak için geliştirilen ve etkinlik gücü genişleyen, ekonomik ve sosyal dayanışmanın yanında siyasi bir güç de kazanan ilişki biçimine dönüşmüştür. Bu süreci etkileyen en önemli faktör, kentlere göçün sürmesi ile birlikte gecekonduluların kentsel nüfusun önemli bir oranını barındırması ve bununla birlikte de seçim dönemlerinde oy potansiyeli yüksek alanlar haline dönüşmesi olmuştur (Ersavaş, 2009: 86).

Keleş'in ifadesiyle *gecekondulular; imar yasalarına aykırı olarak, çoğu zaman ilkel, denetimsiz ve sağlık koşullarından da yoksun olarak, acele yapılmış konutlara verilen isimdir* (Keleş, 1972; Akt. Tüfekçioğlu, 2015: 17).

Birleşmiş Milletler Asya ve Pasifik Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (UNESCAP)'nın tanımına göre *gecekondulular; izinsiz yerleşimler bağlamında gecekondulular, insanların kendilerine ait olmayan araziler üzerinde yasal birtakım izinler olmadan ve genellikle plansız olarak yapmış oldukları yapılar* olarak vasıflandırılır (Maybarksan, 2013: 11).

Doğan, sosyal bilimlerde, gecekondunun normalden sapan özelliklerine dikkat çeken iki tanımını şöyle sunar: *Gecekondulular, imar nizamlarına aykırı olarak, başkalarının-özellikle kamuya ait- arsaların üzerlerine bir gece de yapılan derme-çatma konutlardır* (1990: 4).

Gecekondulular; Başkalarının arazileri üzerinde, imar mevzuatına aykırı olarak, gayri sıhhi ve gayri fenni alelacele yapılmış barınaklardır (Doğan, 1990:5; Kıray, 2003: 23 Akt. Bal, 2006: 93; Tatlıdil, 1989: 17).

Kongar gecekonduluları tarımda makineleşmenin artması, toprağın miras yoluyla parçalanması akabinde kente göç eden bireylerin tek gecede oluşturdukları yapılar olarak ifade etmektedir (Akt. Demirci, 2013: 16).

Kanunlar, gecekonduluları *kanunsuzluk özelliğine* atıf yaparak tanımlar: *Gecekondulular; imar ve yapı mevzuatına aykırı olarak, kendisine ait olmayan arazi ve arsalar üzerinde, arsa sahibinin rızası alınmadan yapılan yapılar* (Akt. Kaya, 2003: 31-32).

İngiliz Geoffrey K. Payne, gecekonduluların türü barınakları, "Birinci Dünya'nın konut sorunlarına Üçüncü Dünya ülkelerinin bulduğu çözüm" olarak nitelemiştir (akt. Mutlu, 2007: 2).

Yörük gecekonduluları; "yapılmış olanın aşağı yukarı bir gece içerisinde yapıldığını ifade etmek üzere konmuş bir terim" olarak betimlemektedir (Akt. Dervişoğlu, 2013: 159)

"Gecekondulular sorununun "kökende, ekonomik bir olgu" olduğunu belirten Hasan Özbay'a göre; gecekondulular, ülke "ekonomik yapısındaki ve gelir dağılımındaki dengesizliğin kent

mekânına yansımadır. Başka bir deyişle, ülkede yasal yollarda üretilen konutları kullanmak için ekonomik gücü olmayan kitlelerin, yani alt gelir gruplarının, soruna buldukları çözümdür.” (Dervişoğlu, 2013: 160) şeklindeki tanımlama ve açıklaması, kentsel mekana ilişkin ülke yönetimindeki aksaklık ve eksikliklere gönderme yapan eleştirel bir analizdir.

Tatlıdil, gecekonduyun farklı özelliklerine dikkat çeken tanımlarını bir araya getirecek biçimde şu tanımları önerir: *Gecekondu; kentsel imara açılmamış, altyapısı gerçekleştirilmemiş, tarla niteliğindeki arsalar üzerinde (çoğu kez başka şahsa veya kamuya ait) kısa dönemde ve uygun teknolojiye bağlı kalmayarak yapılan konut türleridir* (1989: 16). Bu konutların oluşturulması sürecinde kırsal alanlardaki akrabalık, hemşerilik gibi dayanışma ağları kullanıldığı gözlemlenmektedir. Kırsal yapıyla olan ilişkiler, göçenlerin kent yaşamında kısa vadede hayatlarını idame ettirebilecekleri koşulları sağlayana kadar devam etmektedir. Oturduğu gecekonduyun tapusunu alıncaya veya kendine ait sürekli bir iş buluncaya kadar kırsal yapıyla olan ilişkiler devam etmektedir (Ağırdır, 2008: 24). Bu durum iki yönlü bir ilişkidir. Kırsal kesimle devam ettirilen ilişkiler kırsal kesimden kenti gezmeye, tedavi olmaya veya kente göç etmeye isteği olanlar için bir sigorta konumundadır. Gecekonduya ilişkin, kırsal kesimle devam ettirilen bu ilişki ağı, farklı bir işlevsellik olarak dile getirilebilir (Şenyapılı, 1978: 20-21). Nitekim bu durum göçenler ve göçenlerin ilişkilerini devam ettirdiği kırsal yapı için pozitif yönde bir işleve sahip bir durum iken kentsel bütünleşmenin sağlanması açısından negatif yönlü bir işleve sahiptir. Gecekonduya yaşayanların bu bakımdan kent kültürüne adaptasyon daha çok materyal kültür boyutuyla olmaktadır (Şenyapılı, 1978: 21).

Göçle kente gelenlerin oluşturduğu gecekondu yapılarında, sosyo-kültürel ve ekonomik anlamda daha olgun şartlara sahip iş çevreleri arasında devingenlik gösteren bir anlayışla hareket edilmesi neticesinde gecekondu sakinlerinin, ekonomik yaşamda işsizlik patlamasını önleyici bir sigorta olarak görülmesi, umudun devam etmesi anlamını da içermektedir (Şenyapılı, 1978: 29).

Gecekondu kavramını, bir gece de kent çevresine inşa edilen (Adaman & Keyder, 2009), şeklinde kelime anlamına uyan net ve kısa bir tanımla özetleyebiliriz. Gecekondu, mülkiyeti üzerinde muğlaklık olan arsalarla gayri resmi olarak inşa edilen yapılara karşılık gelmektedir. Çoğunlukla inşaat gayri kanunidir de. Keleş’e göre; Türkiye’de gecekondu bölgelerinin kent merkezinden uzakta olmasının 2 önemli sebebi vardır. Bu sebeplerden birincisi ucuz arsaların bu yerlerde bulunmasıdır. İkinci sebep ise; kentlerin uzak alanlarının gecekondu yapmaya yasal açıdan elverişli olmasıdır (Keleş 2011; Akt. Sarı, 2004: 69). Çünkü buralarda denetim yok denecek kadar azdır.

Gecekonduların kurumsal hizmetlerden yararlanamaması ve denetimden uzak kalması onu bir yönüyle ‘Squatter’ kavramına dahil etmektedir. Batı’da *düzensiz ve denetimsiz*

yerleşmelerin tümüne birden Squatter denilmektedir ve bu genel kavram adı altında sefalet mahalleleri slum olarak adlandırılmaktadır (Karpaz, 2003: 26–34; akt. Çağlayandereli, 2006: 133). Ancak, sefaleti ve çöküntüleşmeyi sosyal sınıflaşma, sanayileşme ve yerine göre etnisiteyle açıklayan Batılı kent kuramlarında slum kavramının sadece kent merkezleriyle sınırlı kalmadığını özellikle Chicago Okulu'nun geliştirdiği ekolojik kuramda merkezi iş alanlarıyla işçi konutları arasında kalan geçiş bölgesi de slum halkası olarak belirlenmiştir (Çağlayandereli, 2006: 133). Türkiye'nin kentsel yaşamında ise gecekondu kendi içinde birbirine taban tabana zıt iki kuşakta ele alınmaktadır. Birinci kuşak gecekondularda da denetimden uzak bir görünüm olmasıyla beraber akrabalık, hemşerilik ilişkilerinin ve kırsal yaşamın sosyal ilişkiler ağına da etkisiyle kentle bütünleşme, adapte olma isteği bulunmaktadır. İkinci kuşak gecekondular için ve varoş alanlar için bu durum geçerlidir diyemeyiz. İkinci kuşak gecekondular ve varoş alanlar için Batı'da kullanılan squatter kavramı uyuşmaktadır diyebiliriz. (Çağlayandereli, 2006: 133).

Farklı toplumlarda gecekondulara benzer yapılara Fas'ta Bidonville, Arjantin'de Favela, Meksika'da Jacale ve Panama'da Rancho isimleri verilmektedir (Adaman & Keyder, 2009:19; Tatlıdil, 1989:16). Vidal Birleşmiş Milletler (BM)'in raporuna dayanarak yaptığı haberde (2010) dünya çapında 827 milyon insanın gecekondulaşan bölge ve benzeri yerlerde ikamet etmekte olduğunu vurgular. Bu sayının 2023'te 889 milyonu bulacağını öne sürer (Maybarksan, 2013: 16).

1950 yılında Türkiye'de 50 000 gecekondulu varken, gecekonduda oturan nüfus 250 000 kişi civarındadır. 1965'te gecekondulu sayısı 430.000, gecekondulu nüfus 2.150.000'dir. 1980'de 1.150.000 gecekondulu ve 5.750.000 gecekondulu nüfus bulunmaktadır. 1995'teki rakamlar ise, 2.000.000 gecekondulu ve 10.000.000 gecekondulu nüfus şeklindedir (Demirci, 2013: 19). Günümüzde ise gecekondulu sayısı 4.000.000 aşmış durumdadır. Gecekonduların yaygınlaşmaya birlikte yerel ve genel siyasetin bu konu hakkında çıkardıkları yasalar ve mevzuatlar, gecekondulu mekanlarının barınma ve iş yaşamına dahil olma sorununa kalıcı bir çözüm üretmemekle birlikte gecekonduların popülist siyasetin oy deposu olarak kullanılmasına neden olmuştur. Gecekondulu sayısı ve barındırdığı nüfus konusunda dile getirdiklerimiz, gecekonduların oy deposu olarak görülme nedenine ışık tutmaktadır.

Gecekondulu nüfusunun kökenine baktığımızda pek çok ailenin köy dışındaki merkezlerden kentlere geldiğini biliyoruz. Küçük kasabalardan ve başka kentlerden gelenlerin sayıları hiç de az değildir. Kimi gecekondulu bölgelerinde köy kökenli olanların oranı, o bölgedeki tüm halkın yarısında bile azdır. Gecekondulu mahalleleri, kentin içinde belli bir tabakalaşmayı belirlediği gibi, kendi aralarında da özel bir tabakalaşmaya sahiptir. Eski gecekondulu mahalleleri, gecekondular arası tabakalaşma da üst sırada yer alır. Çünkü hem mahalledeki hizmetler çoktur, hem de halkın önemli bir kesimi, konutların tapusuna sahiptir. Bu durum eski ve yeni gece

kondular arasındaki hareketliliği yüksek tutmaktadır. Gecekondu bölgelerindeki nüfus arasındaki kiracılık oranı yüksektir. Bunun anlamı, konut sahibi olan gecekondu sahiplerinin ya birden fazla gecekondu yaparak bunları kiraladığı ya da bir süre sonra başka bir gecekondu bölgesine veya kent merkezine göç ettiğiidir. Bu eğilim gecekondu halkı içinde, yukarı tabakalara doğru devinim olayının çokta sınırlı olmadığını ortaya koymaktadır. Gecekondu nüfusunun sahip olduğu mesleklerin dağılımı bakımından hizmet kesimi egemen gözükmemektedir. Gecekondu çalışmalarında tespit edildiği üzere gecekonducuların üçte biri hizmet sektöründe çalışmaktadır. Devlet memurluğu ya da kapıcılık, odacılık gibi görevler, eğlence işleri ve özel hizmet etkinlikleri hep bu grup içindedir. Gecekonduculardaki işler bakımından ikinci sırada, sanayi işçiliği gelmektedir. Bu grup, gecekondu halkının “sanayileşmiş-kentleşmiş” kısmını oluşturmaktadır. Sahip olunan işler yönünden üçüncü grup, küçük esnaf, küçük tüccar ve gezginci satıcıları kapsar. Bu gruptaki kişiler, işsizliğin sınırındadır. Yeni gelenler, gezginci satıcı olarak işe başlayıp küçük esnaflığa yönelirler. Dördüncü bir grup, niteliksiz işçilerden oluşmaktadır. Bunların çoğu kararlı ve düzenli bir işe sahip değildir (Gündüz&Aydın, 2010: 139).

İlk kuşak gecekonducuların temel özellikleri şöyle sıralanabilir (TÜİAD Raporu, 1998: 87–92. 126,127, 132. Akt. Bal, 2006: 94):

- Kamu arazilerinin yasal olmayan bir şekilde işgal edilmesi.
- Gecekonducuların ailenin yakın çevresinden yardım alınarak yapılması, gerekli olduğu zaman işçi çalıştırılması.
- Konut sahibi ile yapımcı ve kullanıcı arasında ayrışma olmaması.
- Gecekonduculunun ticari bir meta olarak düşünülmemesi (gecekonduculunun ailenin yerleşimi için yapılması ve kiracılığın istisna olması),
- Kullanıcının ihtiyacına göre zaman içinde eklemeler yapılması,
- Kentle bütünleşme işlevini üstlenmesi.

Birinci kuşak gecekonducular bütünleştirici ve yumuşak kentleşme olarak nitelendirilmektedir. Bu dönemin göç örüntüsü olan zincirleme göç ve kademeli göç olgusu, hemşerilik ve akraba bağları kentle ilk temasta kentsel alandaki karşılaşılabilecek sorunların üstesinden gelinmesini sağlamıştır. Bu anlamda gecekondu bölgelerinde aynı ilden veya aynı bölgeden gelen insanların yoğunlaşması söz konusudur. Bu yoğunlaşma yabancı bir ortamda hem güven duygusunun geliştirilmesine yardımcı olmakta hem de kentle ilgili bilgilerin en çabuk biçimde derlenmesini ve biriktirilmesini sağlamaktadır (Can, 2012: 23).

Bu dönemde yapılan araştırmalarda elde edilen ortak bulgulardan biri gecekonducuların kentte yaşamaktan memnun oldukları ve asla köylerine dönmek istemedikleridir. Bunlara ek

olarak Kemal Kartal'ın (1992) yaptığı çalışma da ise, göçle gelenlerin kentte kalış süreleri ile gelir düzeylerinin arttığı ve bireylerin kentte kalış süreleri arttıkça düşük gelir konut alanlarında oturan birey sayısı azaldığı ortaya konulmuştur (Tatlıdil, 1989: 20). Bu durum gecekonduların temel karakteristiği olan “umudu içinde barındırması” söylemini destekler niteliktedir. Köyle kıyaslandığında daha yüksek bir gelir ve yaşam standardı elde etmeleri bu kıyaslamaların sonunda görece bir refah duygusu geliştirmeleri araştırmacılar tarafından geri dönmeyi istememe arzusunun kaynağı olarak ifade edilmiştir (Kartal, 1992; Akt. Can, 2012: 24).

İkinci kuşak gecekonduların temel özellikleri şöyle sıralanır (Bal, 2006: 93-94):

- İşgal yoluyla arsa elde etmenin dışında kent çeperindeki arsaların sahipleri tarafından parsellenerek satılması, bu tür hisseli arsa satışlarının gecekondulaşmayı teşvik etmesi.
- Gecekonduların artan oranlarda başka gruplar tarafından inşa edilip, kullanıcılara satılan meta haline dönüşmesi.
- Arsa piyasasına ek olarak gecekondulara özgü bir inşaat piyasasının gelişmesi.
- Arsa ve konut yapımında kendine özgü piyasa ilişkilerinin gelişmesi, bu piyasaya giriş ve çıkışların denetlenmesi (gecekondu mafyası vb.).
- Gecekondularda kiracılık oranının artması.
- 1980, 1983, 1984 ve 1986 yılında çıkartılan kaçak yapı aflarıyla gecekonduların sağlıksız apartmanlara dönüşmesine yol açılması.
- Islah imar planı olmadan yapılan çok katlı yapıların çarpık kentleşmenin yeni görünümünü oluşturması ve bunun çok katlı sağlıksız kaçak yapıları teşvik etmesi.

İkinci kuşak gecekondular için dile getirilen radikalleşmiş, içe kapalı cemaat görüntüsünün oluşması sosyal devlet anlayışının manipüle edilmesiyle de doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda manipülasyon, güvenli ve kentin yoksulluğunun dışlanabildiği ve görünmez kılındığı adaların yaratılmasıdır. Sonuç olarak da kamu tarafından bu tür projelere aktarılan kaynaklar, toplumun yoksul kesimlerinin ihtiyaçlarının karşılanmasına ayrılacak paydan kesilerek sağlanmakta ve bu önceliğin meşruluğumuzun uzun vadede herkesin yararına olduğu iddia edilen kentsel kazançla açıklanmaktadır. Ancak rantın doğrudan ya da dolaylı olarak belirli kesimlere aktarılması ve kamuya dönmemesi sonucunda, elde edilen kazancın ne kadarının toplumun ihtiyaçlarına döndüğü kuşkuludur (Swyngedouw, vd., 2002; Akt. Kurtuluş & Türkün, 2005: 15-16). Burada tanımlanan 'kamu yararı' kavramı refah devleti zamanında tanımlanandan farklı özellikler göstermektedir ve rantın aktarıldığı ya da hizmet götürülen kesimler farklıdır (Kurtuluş & Türkün, 2005: 15-16).

Birinci ve ikinci kuşak gecekonduların özelliklerine dikkat edildiğinde kapitalist süreçlerin, gecekondunun sosyo-kültürel ilişkilerine nüfuz etmesi neticesinde hemşerilik, akrabalık ilişkilerinin de süreç içerisinde “şeyleşmesine” neden olmuştur. Daha net bir dille menfaatçi, maddeci ve faydacı bir yapıya büründüğünü söyleyebiliriz (Doğan, 1990: 12). Bu durum 1970’li yıllar ve sonrasına tekabül etmektedir (Kaya, 2003: 33).

3.1.3. Varoş

Varoş kavramı Macarca “kent” anlamına gelmektedir. Biz bu kavramı kentin kenar mahallelerine, kentin çeperinde yer alan bölgelere vererek kavramın içeriğini bambaşka bir anlamla doldurmuşuz (Demirkan, 1996: 22). İkinci kuşak gecekonduların oluşumu aslında bizi “varoş” alanların oluşumuna götürmektedir. Kentle bütünleşmenin bir yolu olan hemşerilik ilişkileri ve bu ilişki ağlarıyla kurulan dayanışma ağları birinci kuşak gecekondulardaki işlevlerinin tam aksi yönde ilerleyen ikinci kuşak gecekonduların oluşumuna yani içe kapalı cemaat yapılanmasının da oluşumuna zemin hazırlamıştır (Bal, 2006: 95; Kaya, 2003: 54).

Getto kavramı 10. Yüzyılda Venedik’te Yahudileri toplumun geri kalan kısmıyla ayırmak, ötekileştirmek için surlardan oluşturulmuş yapı olarak adlandırılmaktadır (Alacan & Duman, 2012: 55). Varoş kavramı da *getto* da olduğu gibi bir ayrıştırma ve ötekileştirmenin kapitalist zihniyetin etkisiyle ortaya konulmuş modern halidir demek pek de yanlış olmayacaktır. Varoş alanlar yoksulluk ve suç üzerinden ötekileştirilmiş bir yapı olarak karşımızda durmaktadır.

Başlangıcını 1980’e tarihlediğimiz dönüşüm sürecinin toplumsal olarak ürettiği ‘dışlanmışlar’, kültürel olarak 1990’larla birlikte çok ‘net’ bir ifadeyle ‘varoşlular’ biçiminde tanımlanmaya başlandı (Etöz, 2000: 1).

Hiçbir fail, hiçbir topluluk ilk elde kendi kendisini adlandırmaz, adlandıran her zaman için hegemonyasını kurmaya çalışan ya da hegemonik iktidara sahip olandır. Bu nedenle de dışlama ve içerme süreçlerinin işlediği adlandırma, en basit anlamıyla bir sınır çizme operasyonudur, hegemonyayı sürdürme ve derinleştirmenin bir parçası olan bir operasyon. İşte ‘varoş’ ve ‘varoşlular’ ifadelerinin de kullanıma girmesi ve kullanım yaygınlığı kazanması, bir şeylerin ‘gösterildiğini, yaratıldığını, varoluşa taşındığını’ imler (Etöz, 2000: 2).

Varoş, yerleşik kentlinin göç sonucu oluşan kültüre tepkisini göstermektedir. Varoşlu; tüketim estetiğinden yoksun, kentin nimetlerinden yararlanan ve kent kültürünü yakalayamamış kişiler olarak kurgulanmaktadır (Güllüpınar & Güneş, 2011: 239). Varoşlu birey kentlileşemeyen kentli olarak da tanımlanmaktadır (Kaya, 2003: 65–66).

Konda, *varoş*’u göçle ilk geline yer ve hatta ara durak olan, daha sonra yerleşikliğin artması, düzenin kurulması ile daha merkezi olan yerlere doğru kayılan yer olarak tanımlamıştır (2008: 5).

Varoş alanları, kentten yalıtılmış, kente eklemlenmiş, yamanmış ama kentten kopuk, kendi içine kapalı, büyük toplumsal birimler olarak nitelendirebiliriz (Tüfekçioğlu, 2015: 15). Varoşlarda “kolsuz bluz giymek”, “makyaj yapmak” nadiren görülüyor, “mayo” ise nadiren ile hiçbir zaman arasında görülüyor. Varoşlarda yaşayanların %49’u hiç makyaj yapmamış, %71’i hiç mayo giymemiş, %60’ı hiç kolsuz bluz giymemiş(Konda,2008: 16). gecekondu mahallesinde olduğu gibi kırdan gelenlerin barınma ihtiyacını karşılayan konut dokuları değil kentin içinde kentin kültürüyle yetişmiş bir ötekinin yerleşim alanı anlatılmaya çalışılmıştır(Bozkulak, 2005: 246).

Varoşları anlatan bir gazete haberi ise şu şekildedir: "Taş, Talan, Zevk: İstanbul'un banliyölerinden gelen gençler, işçiler, memurlar hiçbir zaman alamayacakları eşyalarla dolu vitrinleri büyük bir kinle yerle bir ederken bir taraftan da polisleri taş yağmuruna tuttular" (Bozkulak, 2005: 246).

Varoşlarda üretim sürecine dâhil olamayan işkolları ve mesleksiz/işsiz bireyler (yeni bir olgusalılık olarak) *sınıf-altı* kavramı altında toplanmaktadır. Özellikle 1990 sonrası dönemde yoksulluk-zenginlik makasındaki mesafe giderek açılmıştır. Sayıları artan post-yoksullar sınıf-altı kavramını ortaya çıkarmıştır (Bozkulak, 2005). Varoş, sınıf-altı'nın mekânıdır.

Bir başka bakış açısından varoşlar, 1990'lı yıllardaki zorunlu göç olayı ile ilişkilendirilmektedir. Varoş'un kendisinin suç ile anılır olması, göç ile gelen bireylerin geldikleri yerlerde bunu tecrübe etmiş olmalarından ötürü potansiyel şiddet ve suç unsuru olarak görülmelerine neden olmuş ve varoş alanlarla özdeş tutulmuşlardır(Bozkulak, 2005: 248).

Bozkulak'ın Gülsuyu mahallesinde yaptığı çalışma da varoş alanların oluşmasına temel oluşturan faktörlerin neler olduğu da dile getirilmiştir. Bozkulak kapitalist ilişki ağlarının gecekondu sızması ve gecekondu barınma ihtiyacının ötesinde alınıp-satılan ticari bir meta oluşunu bu faktörler arasında göstermiştir. Bununla beraber mafyalaşma ve apartmanlaşma sürecinin de gecekondu varoş alanlara dönüşmesinde önemli faktörler arasında yer aldığını da dile getirmiştir.

Varoş kavramını tüketim kavramı üzerinden yapan okumalar da bulunmaktadır. Bu okumalara göre tüketim yapamayanların mekanıdır varoşlar. Tüketememenin verdiği öfke ve şiddet duygusu ile hareket eden yeni bir toplum kesimi olarak varoşlar dile getirilmektedir. Kentli yaşamın bir parçası olabilmişler ama kent olanaklarından yararlanamamışlardır(Bozkulak, 2005: 246).

Gecekondu ile ilgili farklı tarihlerde farklı yasalar ortaya konulmuştur. 1980'li yıllarda çıkarılan 'gecekondu affı' yasası ile gecekondu sakinlerinin kentsel ranttan pay almasına olanak tanınmıştır. Bu durum gecekondu varoşlara dönüşme sürecinin başlangıcını oluşturmaktadır. Bu dönüşüm tek katlı gecekonduların çok katlı apartmanlara dönüşmesine izin

veren yasa ile olmuştur. Kentsel ranttan pay alma konusu apartmanlaşmayla alakalıdır(Şatıroğlu, 2011).

Şatıroğlu (2011) farklı çalışmaları referans göstererek gecekondu varoş alanlara dönüşümünün farklı dinamiklerine değinmiştir. Varoş alanlara dönüşümün şiddet, terör, apartmanlaşma ile gelen rant sistemi, kentsel bütünleşmeyi sağlayacak kurumsal eksiklikler ve kaynak kıtlığı, altyapı eksiklikleri, hemşeriliğin mafyalaşmaya dönüşerek enformel sektörlerin görünür olması şeklinde özetlemektedir. Sermaye hareketliliğinden yola çıkarak varoşlaşma ve çöküntüleşmenin farklı iki yüzü olan 'zenginlik' ve 'yoksulluk' üzerinden değişen mekan görünümüne değinmektedir. Yani gecekondu bölgelerine sık ve gösterişli binaların inşa edilmesiyle 'zenginliğin' ve 'yoksulluğun' iç içe girmesi üzerinden bir varoş, çöküntü alan tasviri yapılmaktadır.

1990'lı yıllar ve sonrasında kentin "arka sokakları, varoşlar" olarak anılan mekanlarda, kente küskün, gelecek umudu olmayan kitleler yaşamaktadırlar. Varoş mekanlarda radikal söylemlerini sürdüren içine kapalı cemaat grupları kentsel mekanda kutuplaşmanın derinleşmesine zemin hazırlamaktaydılar (Bozkulak, 2005; Mutlu, 2007: 35).

Erman'a göre; "Olumsuz anlamlar taşıyan varoş, ekonomik olarak yoksun (yoksulluk görelî ya da mutlak olabilir), alt sınıfta bulunanların oluşturduğu, suç oranlarının yüksek olduğu, devlete karşı radikal siyasal olguların meydana geldiği yerler olarak görülür... 1980 ortalarından itibaren yaşanan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'ndeki Kürt sorunu, siyasal İslam'ın yükselişi, buna Alevilerin tepkisi, ekonomik koşulların kötüleşmesi, artan işsizlik ve yoksulluk, yoksul ile zengin arasında artan uçurum söz konusu gerçekleri yansıtır. Özellikle Türk toplumunun siyasal atmosferinde etnik kimliklerde ve mezhep kimliklerinde artan bir siyasallaşma dikkati çekmektedir (Akt. Mutlu, 2007: 35)."

1990'lar toplumsal ayrışmaların, parçalanma ve uçurumların daha aşikâr hale geldiği yıllar oldu. Bir yanda az sayıdaki 'tüketim estetleri', diğer yanda kalabalık bir 'dışlanmışlar' ordusu. Her ikisi de neoliberal ekonomi politikalarının hayata geçirilmesinin ürünleri olarak kentsel alanda mekansal ayrışmanın temel dinamiğini yansıtmaktadır(Etöz, 2000: 1). Bu betimlemeden hareketle Etöz'e göre varoşlar, "Söz konusu dışlanmışlar, tüketemeyenler, tüketim estetiğinden pay alamayanlardır. Bu insanlar, bir dili, bir etnik kökeni, bir kültürü, bir değerler bütünü, diğer bir ifadeyle *aurasıyla* birlikte bir yaşam tarzını tüketememektedirler (Etöz, 2000: 2-3). Artan terör olaylarıyla doğru orantılı olarak kaçakçılığın birçok türevi görünür ve normal olma yolunda hızla ilerlemekte ve bu durum mahalleliler tarafından da sohbet konusu edilmektedir..

Bir diğer olumsuz gelişme ise mafya, bürokrasi/memur ve gecekondu arasında işleyen çıkara dayalı patronaj ilişkileridir. Şu gazete haberi durumun vahametini gözler önüne sermektedir (Çakır, 2011: 219):

Bursa’da gecekondular yapmak isteyenlere yer temin ettikleri iddia edilen çeteye yönelik operasyonda, aralarında rüşvet alıp kaçak yapıya izin veren 6 belediye zabıta memurunun da bulunduğu toplam 15 kişi gözaltına alındı. Bursa Cumhuriyet Savcılığı, kaçak yapıların giderek arttığı merkez Yıldırım ilçesinde inceleme başlattı. Polis ekiplerinin yaptığı araştırmada, belediye zabıta memuru olarak çalışan Y.D....ve R.Y.’nin aldıkları 1500 ile 3 bin YTL rüşvet karşılığı, kaçak bina yapan kişiler hakkında tutanak tutmadıkları ve bu kişilere, ‘Gönül rahatlığıyla binanı yap, güle güle otur’ dedikleri belirlendi.

Varoşların sadece rüşvet değil, bunun yanında alkol, uyuşturucu, kumar, fuhuş, şiddet, enformel işler ve mesleksizlik... gibi daha pek çok ortak özellikleri vardır. Bu durum kendiliğinden meşruiyet krizini (Slattery, 2008) oluşturarak, varoş alanların suç çerçevesinde tanımlanmasına neden olmuştur.

Varoşlaşma sürecini belirleyen önemli bir kavram/değişken *sosyal dışlanma*dır. Sosyal dışlanma, kişilerin yoksulluk, temel eğitim/becerilerden mahrumiyet ya da ayrımcılık dolayısıyla—toplumun dışına itilmeleri ve toplumsal hayata dilediklerince katılımlarının engellenmesi sürecine karşılık gelmektedir (Adaman & Keyder, 2009: 6; Gürsoy, 2013) Genel olarak sosyal dışlanmanın kavramsallaştırılmasında eğitim, sağlık, barınma gibi temel hizmetlere ulaşamama ya da ulaşım sürecinde dezavantajlı olma durumudur (Yamanoğlu, 2006: 10). Sosyal dışlanma çok boyutlu bir kavramdır ve sadece geliri değil yaşam standartlarını belirleyen birçok değişkeni bünyesinde barındırmaktadır. Sosyal dışlanma dinamik bir perspektiften ve bir süreç olarak ele alınarak incelenmelidir; dışlanmayı tetikleyen faktörlerin süreç içerisinde incelenmesinde zaruret bulunmaktadır. Sosyal dışlanma ilişkilerde tezahür eder; yoksulluk kişi ya da hane elindeki kaynakların yetersizliği anlamında bir bölüşüm sorununa tekabül ederken, sosyal dışlanma daha ziyade ilişkilerdeki sosyal katılımın yetersizliği, sosyal entegrasyonun bulunmayışı ve güçten yoksunluk gibi sorunları ön plana çıkartır. Amartya Sen’in (Akt. Yamanoğlu, 2006: 11-12)“toplumsal oluşumun sunduğu hak ve olanaklara ulaşabilme eksikliği” şeklinde yaptığı tanımlama sosyal dışlanmanın dayandığı yoksulluğa atıfta bulunmaktadır. Sen yoksulluğu, yaşam koşulları nezninde değerlendirmektedir (Akt. Yamanoğlu, 2006: 11-12).

Varoş alanlar için dile getirdiğimiz bu tanımlama, gecekondularda da kendisini göstermesine karşın birinci kuşak gecekondulardaki umut ve geleceği inşa etme arzusu nedeniyle gecekondular, varoşlardan bu noktada ayrılmaktadır. Maddi imkanların sınırlılıkları gençleri okul-çalışma hayatı, okul-ev hayatı veya okul-evlilik hayatı gibi tercihlere yönlendirmektedir (Yamanoğlu, 2006: 15). Maddi imkansızlıkların bireylere yaptırdığı seçime ek olarak, arkadaş çevresinin düşük eğitim düzeyi de eğitim sisteminden kopmaya neden

olmaktadır. Bu durum gecekonduvarın varoş alanlara dönüşüm sürecinin eğitim alanına ait gözlemlenebilir dinamiklerdir. Modern yaşam biçimlerinin dayatmasıyla oluşan tüketim kültürü ve değişen yeni yaşam tarzları beraberinde toplum yaşamında birtakım eşitsizlikler, ayrılmalar ve kentsel çelişkiler doğmuştur. Bu yeni yaşam biçimi veya kentsel yaşam tarzı toplumun katmanları arasında farkları daha da belirginleştirmekte, artırmakta ve derinleştirmektedir. “Bir yanda enformasyonelizmin yükselişi diğer yanda eşitsizliklerin ve sosyal dışlanmanın yükselişi iç içe geçmiştir (Özbay, 2009: 59).” Sosyal hareketlilikte dikey yönde yükselme olanağı bulamayan gençlerin, dönüşen gecekondu mahallelerinde enformel işlerle uğraşarak, hapis ve ölümü göze alma pahasına, kendilerinin oluşturdukları marjinal sosyal ortam içinde saygınlık, statü ve gelir etme çabalarına giriştiklerini ve bu durumun var olan liberal ekonomik sistemin sınıflar arası uçurumun artmasıyla ortaya çıktığını her yeni günde bir kez daha gözlemlemekteyiz.

Türkiye’nin göç sürecinde gözlemlendiği üzere, kentlere göç eden köylüler, kent hayatına bir anda uyum sağlayamazlar. Üstelik, “köy toplumunda edinilen beceriler kentte ise yaramadığı gibi, değer yargıları ve deneyimler de yol gösterici değildir.” Tüm bu sıkıntılar arasında var olma mücadelesi veren ailelerin çocukları da “sokaklarda öteberi satar, karaborsacıların eline düşer, kendini karakolda bulur: Dayak yer, örselenir, aşağılanır”. İlk masum suçundan ağır ceza gören çocuğun tutunacağı yol ise toplumdan öç almak olacaktır (Yörükoğlu, 2002; Akt. Işık, 2007: 74-75). Bu betimleme varoş alanların suç, kent kültürüyle bütünleşememe ve içine kapanma davranışına ilişkin ipuçları vermektedir.

Varoş alanlarda yaşanan yoksunluk kamusal hizmetlerin eksik ya da yetersiz kalitedeki sunumu da kişiyi/haneyi toplum dışına itebilir. Ayrıca, sosyal dışlanmışlığın yoğun olarak yaşandığı bir mekanda dışlanmışlıktan kurtulmak için gerekli ilişkileri kurmak da imkansızlaşmakta, gerek kişisel motivasyon, gerek de toplumsal imkan boyutlarında dışlanmanın kendini sürdürmesi riski artmaktadır (Adaman & Keyder, 2009: 7).

Slumlar ve varoş alanlar farklı toplumsal dinamikler neticesinde şekillenmesine karşılık benzer özellikleri bünyelerinde barındırmaktadırlar. Slum özellikleri olarak ise binaların köhnemesi, alt yapı eskimesi, aşırı nüfus yığılması veya terk etme, suç oranlarının yükselmesi, hastalıkların yaygınlaşması, kuralsızlık, iletişimsizlik, içe kapanma ve yabancılaşma gibi bir dizi anomik fenomen sıralanmaktadır (Çağlayandereli, 2006: 134). Slumları betimlemek için dile getirilen bu özellikler varoş alanlarda gözlemlenebilir özelliklerdir.

1980 sonrası Özal döneminde çıkarılan gecekondu aflarıyla gecekonduvarın kat sayılarında artışa neden olmuştur. Varoşlaşma ile birlikte bu alanlar birer rant merkezi halini almıştır. Derme çatma şeklinde anılan gecekonduvarın üzerine katlar çıkılarak kent ekonomisinden bağımsız varoş alanlara özgü ekonomik ilişki ağları görünür olmaya başlamıştır.

Varoş ekonomisi aynı zamanda gecekondu'lara atfedilen hemşerilik ve akrabalık ilişkilerindeki değişmeye de ışık tutmaktadır. Varoş alanlarda hemşeriler ve akrabalar artık arsa satılacak, daire satılacak veya kiralanacak kişiler olarak görülmektedir (Tüfekçioğlu, 2015: 75).

Tüfekçioğlu'nun bir toplumsal değişme örneği olan gecekondu'nun varoşa dönüşme çalışması İstanbul Bayramtepe örneği (Tüfekçioğlu, 2015), yaşadığım çevre olan gecekondu mahallesinin dönüşüm sürecine tanıklık etmem ve onu gözlemlemem dolayısıyla aynı ülkenin farklı kentlerindeki değişme dinamiklerinin çarklarının ortak olduğu sonucuna ulaşmaktayım. Benim dile getirdiğim gözlemleri ve hisleri Birsen Gökçen' in sefalet mahallelerine ilişkin dile getirdiği aşağıdaki cümleler bir kez daha net bir biçimde ortaya koymaktadır. Sefalet mahallelerinde insanlar, bulundukları koşulları benimsemişler, ya da en azından başka bir mekana göçmek için beklentilerini yitirmişlerdir; içinde bulundukları fakirliği kabul, onların mücadeleyi bırakmalarına neden olmuş denebilir. Aynı zamanda sefalet mahallelerinde oturanların bir kısmının etnik veya dil farklarının yarattığı engeller de onların hareketliliğini etkileyebilmektedir. Bu yerleşim mekanları genellikle kent merkezlerinde yer alan lüks konutlara oldukça yakın, karşıt etnik ve sosyal yapıda düşük konumdaki grupların yerleşim alanı olarak karakterize edilmektedir (Gökçe, 1976; Akt. Tatlıdil, 1989: 18).

Eğitimsizliği, sosyal güvenlik yoksunluğu, yoksulluğu, işsizliği bu kadar ürkütücü boyutta olan varoş insanları, kendileri için bu kadar korkarken ve gelecekleri konusunda da bu kadar kötümserken, tüm bu yaşananları, tartışmaları nasıl izliyorlar, ne hissediyorlar acaba? Umutsuzluk giderek öfkeye dönüşüyor. Yoksulluk ve yoksunluk sorunları içinde boğuşan bu insanlar, değişim talepleri dikkate alınmadıkça yani siyaset bu taleplere çözüm üretme yeteneğini yitirdikçe ne yapacaklar? Üstelik gündelik hayatın içinde hukukun giderek yok olduğu, toplumsal dayanışma sistemlerinin karakter değiştirmekte olduğu (örneğin artık hemşerilik sandığımızdan da daha az önemli hale dönüşüyor) bu dünyada varoş insanları çıkışlarını nerede arayacaklar (Ağırdır, 2008:26)? Ağırdır'ın cevap aradığı bu sorular bize kentsel mekanda dönüşüme uğrayan gecekondu'ların sosyo-kültürel ve ekonomik yaşam örüntülerine ilişkin yeni ufuklar açmaktadır. Yukarıda öz olarak sorulan sorulardan ekonomik anlamda enformel sektörlerin yeniden üretiminin varoş alanlarda gerçekleştiğini ve gerçekleşeceğini, eğitim anlamında varoş alanların kent ortalamasının altında kalacağını, serbest zaman ve eğlence anlamında yasal olmayan faaliyetlerle doldurulacağını, aile yapısı ve ilişkilerinde negatif yöne kayan bir değişimin varlığını şu an içinde bulunduğum semtte gözlemleyebilmekteyim. Tezin araştırma verileri ile bu gözlem doğrulanmaktadır.

Çalışmamızı gerçekleştireceğimiz Mersin ili gecekondu mahallelerinden Siteler Mahallesi 7.088 kişi, Gündoğdu Mahallesi 16.455 kişi, Şevket Sümer mahallesi ise 23.997 kişi ikamet etmektedir. Türkiye'nin kentleşme süreciyle örtüşen bir kentleşme serüvenine sahip

olan Mersin özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinden göç eden vatandaşların yerleşke olarak seçtikleri büyük kentlerden biridir. Bu nedenden ötürü İstanbul, Ankara vd. büyük kentlerin yaşadıkları kentsel değişme pratiklerine benzer süreçleri yaşayan bu şehirde gecekonduarda hem mekansal hem de sosyo-kültürel değişme süreci yaşanmaktadır. Göç ile gelen birey ve gruplar enformel işlerde çalışarak yaşam kalitesi yüksek bir geleceği inşa etmeye uğraşmışlardır. Tek katlı gecekonduarında altyapı, sağlık, eğitim gibi olanaklardan yararlanma konusunda dezavantajlı bir konumda geleceğe tutunmaya çalışan mahalle sakinleri, akraba ve hemşeri ilişkileri sınırları çerçevesinde kentle bütünleşme girişimlerine başlamışlardır. Adı geçen gecekonduarın birinci kuşak yerleşimcileri, böyle bir görünüm sergilemişlerdir.

Siteler, Gündoğdu ve Şevket Sümer mahallelerinde İkinci kuşak gecekonduardaki yaşanmış olan değişme net bir biçimde gözlemlenmektedir. Gecekonduar birer rant alanına dönüşmeye başlamakta, yine gecekonduarın kat sayılarında artış gözlemlenmektedir. Bununla birlikte mafyalaşma süreci ve mafyavari bireyleri net bir biçimde gündelik hayatta görebilmekteyiz.

3.1.4. Uyuşturucu Madde ve Uyuşturucu Alt Kültürü

Kültür kelimesi Latince *Colere* sözcüğünden gelir ve anlamı toprağa bir şeyler ekip biçmektir. Ortaçağ sonuna kadar bu anlamda kullanılan sözcük modern toplumun başlangıcı sayılan 18. Yüzyıldan itibaren anlam değiştirmeye başlamıştır. Voltaire kültür sözcüğünü “insan zekasının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi” anlamında kullanmıştır. Günümüze yaklaştıkça sözcüğün anlamı ‘bütün bir hayat tarzı’ olarak değişmiştir (Sakallı, 2014: 308; İçli, 2002; Tellan ve Karakoç, 2009: 63). Türkçede gündelik dilde eğitimle alakalı olarak ‘bilgili olmak’ anlamında da kullanılmaktadır.

Türk Dil Kurumu genel ağıdaki Güncel Türkçe Sözlük’te kültürün karşılığı olarak çeşitli tanımlar vermektedir. Bu tanımlardan bazıları şunlardır (TDK, 2016; Akt. Sakallı, 2014: 309):

1- Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü, hars, ekin

2- Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü

3- Muhakeme, zevk ve eleştirme yeteneklerinin öğrenim ve yaşantılar yoluyla geliştirilmiş olan biçimi.

Kültür tanımlamalarından hareketle “alt kültür” kavramını açıklayarak konumuzun temeline ilişkin en önemli harcı atmış olacağız. Dil, gelenek, değerler ve sosyal normlar açısından, içinde yaşadıkları toplumun kültüründen farklılıklar gösteren grupların yaşam biçimi “alt kültürdür” (Kızılçelik ve Erjem, 1994; Akt. Sak, 2010: 20). Alt kültür kavramına uyuşturucu

alt kültürü üzerinden bir örnek verebiliriz. Thatcherizm dönemi bilindiği üzere baskılar ve sansürlerin yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde İngiliz vatandaşları ve özellikle gençler yaşanan sansür ve devlet şiddetine karşı durmak, seslerini ve haklılıklarını ortaya koyabilmek adına İngiltere sokaklarında, yolları trafiğe kapatarak, uyuşturucu ve müziğin verdiği ritimle protesto hareketine girişmişlerdir.

Kültür ve alt kültür kavramlarının tanımlarına değindikten sonra Uyuşturucu kavramını tanımlayarak ve çeşitlerini dile getirerek çalışmamıza devam etmek daha isabetli bir karar olacaktır. Burada uyuşturucu madde ile kastedilen şey tıpta ilaç amaçlı kullanımlar değildir (Acar, 2006: 21).

Belirli dozlarda alındığı zaman, kişinin sinir sistemi üzerinde etkide bulunan, akli, fiziki ve psikolojik dengesini bozan, birey ve toplum için ekonomik ve sosyal problemler ortaya çıkaran, alışkanlık ve bağımlılık yapan, kanunların kullanılmasını, bulundurulmasını ve satışını yasakladığı narkotik ve psikotrop sözcükleriyle tanımlanan maddelere “uyuşturucu madde” denir (CTGM, 2009: 2). Uyuşturucu maddeler, esrar, eroin, kokain gibi reçeteye verilemeyen yasadışı maddeler olabileceği gibi, amfetaminler, benzodiazepinler, diğer sedatif hipnotik ilaçlar gibi yasal düzenlemeler çerçevesinde reçete ile verilebilen ilaçlar ya da yasal denetimlere tabi olmayan veya satışlarında kısmi yasal düzenlemeler olan uçuculardır (Uluğ, 1997 Akt. CTGM, 2009:2).

Modern dünyanın uyuşturucu tanımlaması bu şekilde olmakla birlikte tarihsel süreç içerisinde uyuşturucu hastalıkların tedavisinde, dini ayinlerde, yatıştırıcı olarak farklı uygarlıklarda farklı bitkisel ürünlerden elde edilerek kullanılmıştır. Durum böyle olmakla birlikte modern dünyada uyuşturucu kullanımı giderek artmakta ve çok farklı boyutlarda hem bireylere hem de toplumlara riskler oluşturmaktadır (Sivil Yaşam Derneği, 2015). Dünya çapında, 2012 tahminlerine göre 162 milyon ile 324 milyon arası kişinin, 15-64 yaş aralığındaki dünya nüfusunun yüzde 3.5 ile yüzde 7.0’si, bir önceki yıl en az bir kez yasadışı uyuşturucu kullanmıştır. Bu kullanımlar başlıca kenevir, opioid, kokain ya da amfetamin tipi bir grup uyarıcıyı içermektedir (Sivil Yaşam Derneği, 2015). Uyuşturucu kullanım ve görünürlüğüne ilişkin Avrupa Ülkeleri son yıllarda 8,1 milyar Euro uyuşturucuya bağlı kamusal harcama rapor etmiş ve AB düzeyinde, uyuşturucu sorunuyla mücadele etmek üzere Avrupa Komisyonu tarafından önemli bir finansman sağlanması kararlaştırılmıştır (Devlet Denetleme Kurumu, 2014: 263).

Uyuşturucu madde kullanımı konusunda değinilmesi ve açıklanması gereken birkaç kavram daha vardır. Bağımlılık, genellikle olumsuz sonuçlarına karşın takıntılı bir biçimde sürekli bir maddeyi arama ve alma davranışı olarak kendini gösteren kronik bir davranış bozukluğu olarak tanımlanır. Fiziksel bağımlılık ise, bir maddenin bırakıldığında, yoksunluk

belirtileri yaşanması durumudur. Psikolojik Bağımlılık bir diğer kavramımız olmakla birlikte fiziksel yoksunluk belirtileri olmaksızın, takıntılı bir biçimde ve sürekli olarak ilgili maddeyi arama ve alma davranışdır. Yoksunluk, uzun süre alınan bir madde bırakıldığında ya da azaltıldığında ortaya çıkan fizyolojik belirtilerdir (Alıcı ve Uzbay, 2008 Akt. CGTM, 2009: 3).

Uyuşturucu maddelerin tanımlarını, kimyasal ve biyolojik yapılarını dile getirmekle birlikte bu maddelerin, bireyin psiko-sosyal yapısına etkilerini hatırlatacağız. Bunlara ek olarak uyuşturucu maddeler hakkında kısa tarihsel bilgiler bütünü de sunacağız.

3.1.4.1. Eroin Maddesi

Almanya'da Bayer fabrikasında çalışan Kimyager Felix Hoffman, 21 Ağustos 1897 tarihinde, kısa sürede ağrıları kesme etkisi gösteren ve içinde ağırlıklı olarak morfin olan bir karışım geliştirmiştir. Uzun süren denemelerin ardından Bayer firması, ilacı "Heroin" adıyla piyasaya sürmeye karar vermiştir. 25 gramlık paketler halinde satılan Heroin, eczanelere geldiği gün tükenmeye başlamıştır. Bayer'in en iyi müşterisi olan Amerika, herkesin Heroin'den bahsetmesi üzerine ilacı araştırmaya başlamış, ilacın bağımlılık yaptığını ve aşırı dozda alındığında ölüme yol açtığını saptamıştır. Kliniklerin eroininle dolup taşmasıyla ABD'de ilacın bağımlılık yaptığını dair bir rapor yayınlanarak Heroin eczanelerden kaldırılmıştır. Bunun üzerine karaborsaya düşen ilacı fiyatı artmış ve bu ilaç 1931'de de tamamen yasaklanmıştır (Balci, 2009: 50). Eroin (Heroin), Morfinin yarı sentetik türüdür ve morfinden 2-3 kat daha güçlü etkiye sahiptir. Öfori etkisi morfinle aynıdır. Morfine göre eroin daha çabuk bağımlılık ve tolerans meydana getirir. Eroin günümüzdeki en tehlikeli psikoaktif maddedir, fizyolojik ve psikolojik tahribatı es zamanlıdır. Eroinin kullanımı genellikle sigara veya buruna çekme yoluyla baslar. Eroinin sigara tarzında sarılıp içilmesine koreks adı verilir (Ögel, 1997: 34-40). Bir süre sonra burunda hasara yol açması ve sigara seklinde içilmesinin vücut ihtiyacını karşılayamaması (sigara tarzı içimde eroinin % 75'i tahrip olur) sebebiyle ileri aşamalarda damar yoluyla alınmaya başlanır (Acar, 2006: 26).

3.1.4.2. Kokain Maddesi

Kokainin elde edildiği koka bitkisinin yapraklarının çiğnenmesi alışkanlığı, yaklaşık 2000 yıldan beri süregelmektedir. İnkalar'ın Peru'da koka adı verilen bitkiyi yetiştirip yapraklarını yaralarda kullandıkları, Güney Amerika'da yerlilerin koka yapraklarını çiğneyerek yorgunluklarını giderdikleri bilinmektedir. Kokaini ilk keşfeden 1859 yılında Alman kimyager Niemann Goetingen'dir. Menşei Güney Amerika olan bu uyuşturucu madde daha sonra, kullanılması taşınması ve gizlenmesi eroin gibi kolay olduğundan süratle diğer ülkelere

yayılmıştır. Kuzey Amerika'ya ulaştığı zaman eczacılar, ilaç üreticileri ve doktorlar arasında bir güç mücadelesine konu olmuştur.

Kokain, Güney Amerika'nın kuzeylerinde yetişen erythroxylian coca denilen bitkinin yapraklarından elde edilen bir alkaloiddir. Uyarıcı etkisi yerli halk tarafından uzun süredir bilinmekte olan bitkiden 1860'da Nieman ve Wohler tarafından kokain izole edilmiştir. (Babaoğlu, 1968:188 Akt. Acar, 2006: 27). 1880 yılında ise vosokonstruksiyon (damar daraltıcı) etkisi nedeniyle lokal anestezi (bölgesel ağrı kesici) olarak kullanılmaya başlanmıştır. UNDCP tahminlerine göre bugün dünya çapında yaklaşık 13 milyon insan kokain kullanmakta olup en çok tedavi talebi bahsi geçen kokain bağımlılarından gelmektedir (Yıldırım, 2008: 28).

Kokainin etkisi vücutta çabuk belirir, 1 saat gibi bir sürede de kaybolmaya başlar. Alımı genelde burun, damar ve sigara yoluyla olur. Kokainin psikolojik bağımlılık yapıcı etkisi tek bir kullanımla bile başlayabilir. Bunun nedeni davranışların hemen bütün alanlarında pozitif güçlendirici olarak algılanışdır (Babaoğlu, 1968: 189 Akt. Acar, 2006: 28). Kokainin alınışı ile birlikte kişide aşırı hareketlenme, uyanıklık, kendine güven ve coşkunluk gibi olumlu hislerde artış gözlenir. Yüksek dozda alımında ise aşırı cömertlik, büyüklük, sorumsuzluk, cinsel istek, uyanıklık ve sinirlilik görülür. Dokunma halüsinasyonları artar, deri altında karıncalanma vb gibi hareketlenmeler olduğu hissi uyandırır. Kokain vücutta sinirsel iletişimci (nörotransmitter) maddelerin (dopamin, nörepinefrin, seretonin) geri alımını (feedback) engeller. Bu nörotransmitterin sinir uçlarında aşırı birikmesi bunların işlevlerinin fazla artmasına dolayısıyla da bu maddelerden kaynaklanan fizyolojik hareketlerde artış olmasına sebep olur. Bu fizyolojik hareketler çok çeşitlidir. Bir örnek verecek olursak karaciğerde glikojen yakımında artış olur. Bu da kişideki hareketlenmenin sebeplerinden biridir (Acar, 2006: 28; Can, 2012: 20-21).

3.1.4.3. Amfetamin Maddeler

Amfetaminler, Kokain benzeri uyarıcı bir maddedir. İlk defa 1887 yılında bulunmuştur. Tıbbi olarak benzendrin adı ile 1937 yılında narkolepsi (aşırı uyuma isteği) hastalığının tedavisinde kullanılmıştır. Yine UNDCP raporlarına göre, sentetik uyuşturucuların ve özellikle Amphetamine Type Stimulants (ATS) kullanımı çok hızlı bir artış göstermektedir. Dünya çapında 30 milyon insan sentetik uyuşturucu kullanmaktadır. 1980'li yıllara oranla 1990'lı yıllarda ATS kullanımı özellikle Avrupa, Kuzey Amerika ve Güneydoğu Asya da hızlı bir artış göstermiştir. Sentetik uyuşturuculardan extacy ise sanayileşmiş dünyanın en yoğun olarak kullanılan sentetik uyuşturucusu haline gelmiştir (Yıldırım, 2008: 28). Fizyolojik bağımlılığı az fakat tolerans yapan bir maddedir. Psikolojik bağımlılığında da etkisiyle kişi maddeden aldığı

etkinin aynı olması için bir sonraki kullanımında dozunu bir öncekine göre artırır. Dozun artması fizyolojik bağımlılığın artmasına aynı zamanda fizyolojik ve psikolojik tahribatının belirginleşmesine neden olur. Amfetaminler tıpta narkolepsi, aşırı yeme ve hiperaktif çocukların tedavisi için kullanılan bir maddedir. Fakat zamanla kötüye kullanımı artmıştır. Bu sebeple dünya ülkelerinde satışına sınırlandırmalar getirilmiş, bazı ülkelerde de yasaklanmıştır. Günümüzde halen tıpta kullanılan ilaçlar arasındadır. Diğer etkileri kokainle aynıdır (Acar, 2006: 28; Can, 2012:21).

3.1.4.4. Esrar Maddesi

Esrar, Latince adı “cannabis sativa” olan hint kenevirinden elde edilen yeşilimsi bir bitkidir. M.Ö. 4000 yılında esrar imalinde kullanılan hint keneviri yetiştirildiğine ilişkin arkeolojik bulgular elde edilmiştir. Esrarın Asuriler tarafından kullanılmakta olduğu ve esrara “kunubu” denildiği bilinmektedir. Eski Yunan tarihçisi Herodot eserinde, kenevirin lifinden elbise dokunup, reçinesinin ateşe atılarak buğusundan teneffüs edilerek sarhoş olunduğunu ifade etmiştir. Esrarın Hindistan, İran ve Suriye’de dini merasimlerde kullanıldığı anlaşılmıştır. Özellikle Hindistan’da dini ayinlerin bakire kızlara içirilen esrarın tesirini gösterip, bunların neşelenmeleri ve şarkı söylemeleri ile başladığı, bir müddet sonra mabetlere getirilen bu kızların, orada esrarın etkisi geçtikten sonra sakın bir şekilde mabetten ayrılıp tekrar ayin yerine getirildiklerinde halk, mabetlerin kızların içlerindeki şeytanı kaçırdığı ve kendilerini teskin ettiğine inanırlardı (Balcı, 2009:50). Biyolojik ve kimyasal bakımdan tanımlamak gerekirse erkek ve dişi bitkileri ayrı çiçeklerdir. Esrar beyinde solunum ve kan dolaşımı ile ilgili olan beyin sapı bölgesinde pek bulunmaz, bu yüzden bu sistemlere çok etki etmez. İçinde THC miktarı az olan esrara marijuhana, THC miktarı çok olan kaliteli esrara ise haşhaş denilmektedir. Esrar aynı anda birkaç gruba girer. Fakat en tipik özelliği algılamaya etkisidir. Bu nedenle esrarı halisinojen madde sayabiliriz. Öföri etkisi ve psikolojik bağımlılık yapar. Tüm halisinojenler gibi flashback etkisi de vardır. Yani maddenin etkisi geçtikten sonra da kişi maddenin etkisi altında iken yaşadığı olayları daha sonra tekrar yaşayabilir. Esrar tıbbi olarak narkotik olmamasına rağmen bazı ülkelerde ve ülkemizde hukuki olarak narkotikler içerisinde yer alır (Özden, 1992: 71 Akt. Acar, 2006: 30; Can, 2012: 23). Esrarın yaygın kullanım şekli sigara tarzı içimidir.

Birleşmiş Milletler Uluslararası Uyuşturucu Kontrol Programı’nın (UNDCP) yayınladığı Dünya uyuşturucu raporlarına göre dünya çapında toplam 180 milyon insan uyuşturucu kullanmaktadır. Esrar, 141 milyon kişi ile en çok kullanılan uyuşturucu olup bu rakam toplam dünya nüfusunun %2.25’ine denk düşmektedir (Yıldırım, 2008: 28). UNODC tarafından yayınlanan 2007 Yılı Uyuşturucu Raporu’nda; Dünyada 172 ülkede yasadışı imalatının olduğu

kabul edilen esrar maddesinin Türkiye’de en fazla kullanılan ve en fazla yakalanan maddelerden olduğu bildirilmiştir (Yıldırım, 2008: 32). Türkiye özelinde düşünüldüğünde özellikle 1960’lı yıllardan başlayarak arttan oranda bir uyuşturucu trafiğinin varlığını gözlemleyebiliyoruz. Bu durum uyuşturucu kaçakçılığında emniyet müdürlüğünün ortaya koydukları yıllık raporlarda da net bir biçimde gözlemlenmektedir.

Tolerans yapar, alımının artması ile de fizyolojik ve psikolojik tahribatı da artar. Kullanıcılarda zaman kavramı uzar, çocuksu davranışlar görülebilir, antisosyal davranışlar yoktur. Esrarın akut etkileri, sersemlik, bas dönmesi, zaman algısında subjektif yavaşlama, anksiyete, huzursuzluk, paranoya, bellek ve problem çözmede bozulma, denge bozukluğu, gözlerde kızarma, sık idrara çıkma, kalp hızında artış, illüzyon, hallüsinasyon, psikotik eksitasyon, depresyon, panikdir. Öğrenme, bellek, ve algıların duygu ve motivasyonla entegre olmasını sağlayan limbik sistem etkilenir. Hipokampusu bağlı olan öğrenilmiş davranışlar bozulur (Yargıç, 2006 Akt. Gezek, 2007: 38-39).

Uyuşturucu maddelere ilişkin yaptığımız açıklamalara ek olarak uyuşturucu madde kullanım, üretim, satış ve bulundurulmasına ilişkin Türkiye Cumhuriyeti hukuk kurallarına da bir göz atmak gerekmektedir. Uyuşturucunun Türkiye Cumhuriyeti yasa ve hukuk kuralları bağlamında karşılığı ise birkaç ana başlık altında sınıflamalara ayrılmıştır. Anayasanın 58. maddesinde devletin uyuşturucu maddelerle ilgili görevi ortaya konmuştur: “...Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirler alır.”

Türk Ceza Kanunu’nun ikinci kısım ikinci bölümünde ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenler belirtilmiştir. Bu bağlamda uyuşturucu madde etkisiyle suç işleme ile ilgili olarak 34. maddenin 1. fıkrasında, geçici bir nedenle ya da irade dışı alınan alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle, işlediği fiilin hukukî anlam ve sonuçlarını algılayamayan veya bu fiille ilgili olarak davranışlarını yönlendirme yeteneği önemli derecede azalmış olan kişiye ceza verilmeyeceği belirtilmiş olmasına karşın ikinci fıkraya göre kişinin iradî olarak aldığı alkol veya uyuşturucu maddenin etkisiyle suç işlemesi halinde birinci fıkra hükmünün geçerli olmayacağı ve dolayısıyla kişinin cezai sorumluluğunun devam edeceği açıkça ortaya konmuştur. Türk Ceza Kanununun üçüncü kısım ikinci bölümünde yer alan 57. Maddesinde ise akıl hastalarına özgü güvenlik tedbirleri sıralanmış, anılan maddenin 7. fıkrasında suç işleyen alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlısı kişilerin, güvenlik tedbiri olarak, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılarına özgü sağlık kuruluşunda tedavi altına alınmasına karar verileceği; bu kişilerin tedavisi, alkol ya da uyuşturucu veya uyarıcı madde bağımlılığından kurtulmalarına kadar devam edeceği ve bu kişilerin, yerleştirildiği kurumun sağlık kurulunca bu yönde

düzenlenecek rapor üzerine mahkeme veya hâkim kararıyla serbest bırakılabileceği vurgulanmıştır.

Öte yandan; Türk Ceza Kanununun ikinci kitap, üçüncü kısımda yer alan topluma karşı suçlar başlığı altındaki üçüncü bölümde kamunun sağlığına karşı suçlar açıkça belirtilmiş olup, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, bu maddelerin kullanılmasını kolaylaştırmak veya bu tür maddeleri satın alma, kabul etme ya da bulundurma şeklindeki eylemler 188, 190 ve 191. maddelerde açıklanmıştır. Buna göre; Madde 188 - Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak imal, ithal veya ihraç eden kişi, on yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmi bin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı fiilinin diğer ülke açısından ithal olarak nitelendirilmesi dolayısıyla bu ülkede yapılan yargılama sonucunda hükmolunan cezanın infaz edilen kısmı, Türkiye'de uyuşturucu veya uyarıcı madde ihracı dolayısıyla yapılacak yargılama sonucunda hükmolunan cezadan mahsup edilir. Uyuşturucu veya uyarıcı maddeleri ruhsatsız veya ruhsata aykırı olarak ülke içinde satan, satışa arz eden, başkalarına veren, sevk eden, nakleden, depolayan, satın alan, kabul eden, bulunduran kişi, beş yıldan onbeş yıla kadar hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Uyuşturucu veya uyarıcı maddenin eroin, kokain, morfin veya bazmorfin olması hâlinde, yukarıdaki fıkralara göre verilecek ceza yarı oranında artırılır. Yukarıdaki fıkralarda gösterilen suçların, suç işlemek için teşkil edilmiş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır. Üretimi resmi makamların iznine veya satışı yetkili tabip tarafından düzenlenen reçeteye bağlı olan ve uyuşturucu veya uyarıcı madde etkisi doğuran her türlü madde açısından da yukarıdaki fıkralar hükümleri uygulanır. Ancak, verilecek ceza yarısına kadar indirilebilir. Uyuşturucu veya uyarıcı etki doğurmamakla birlikte, uyuşturucu veya uyarıcı madde üretiminde kullanılan ve ithal veya imali resmî makamların iznine bağlı olan maddeyi ülkeye ithal eden, imal eden, satan, satın alan, sevk eden, nakleden, depolayan veya ihraç eden kişi, dört yıldan az olmamak üzere hapis ve yirmibin güne kadar adli para cezası ile cezalandırılır. Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru, laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacıyla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Madde 190 - Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını kolaylaştırmak için; Özel yer, donanım veya malzeme sağlayan, Kullanıcıların yakalanmalarını zorlaştıracak önlemler alan, Kullanma yöntemleri konusunda başkalarına bilgi veren, kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanılmasını alenen özendiren veya bu nitelikte yayın yapan kişi, iki yıldan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu maddede tanımlanan suçların tabip, diş tabibi, eczacı, kimyager, veteriner, sağlık memuru,

laborant, ebe, hemşire, diş teknisyeni, hastabakıcı, sağlık hizmeti veren, kimyacılıkla veya ecza ticareti ile iştigal eden kişi tarafından işlenmesi hâlinde, verilecek ceza yarı oranında artırılır.

Madde 191 - Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, bir yıldan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. Bu suçtan dolayı açılan davada mahkeme, birinci fıkraya göre hüküm vermeden önce uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi hakkında, tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine; kullanmamakla birlikte, kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi hakkında, denetimli serbestlik tedbirine karar verebilir. Hakkında tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine karar verilen kişi, belirlenen kurumda uygulanan tedavinin ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranmakla yükümlüdür. Hakkında denetimli serbestlik tedbirine hükmedilen kişiye rehberlik edecek bir uzman görevlendirilir. Bu uzman, güvenlik tedbirinin uygulama süresince, kişiyi uyuşturucu veya uyarıcı maddenin kullanılmasının etki ve sonuçları hakkında bilgilendirir, kişiye sorumluluk bilincinin gelişmesine yönelik olarak öğütte bulunur ve yol gösterir; kişinin gelişimi ve davranışları hakkında üçer aylık sürelerle rapor düzenleyerek hâkime verir. Tedavi süresince devam eden denetimli serbestlik tedbirine, tedavinin sona erdiği tarihten itibaren bir yıl süreyle devam olunur. Denetimli serbestlik tedbirinin uygulanma süresinin uzatılmasına karar verilebilir. Ancak, bu durumda süre üç yıldan fazla olamaz. Tedavinin ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranan kişi hakkında açılmış olan davanın düşmesine karar verilir. Aksi takdirde, davaya devam olunarak hüküm verilir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı cezaya hükmedildikten sonra da iki ilâ dördüncü fıkralar hükümlerine göre tedaviye ve denetimli serbestlik tedbirine tâbi tutulabilir. Bu durumda, hükmolunan cezanın infazı ertelenir. Ancak, bunun için kişi hakkında bu suç nedeniyle önceden tedavi ve denetimli serbestlik tedbirine karar verilmemiş olması gerekir. Kişinin mahkûm olduğu ceza, tedavinin ve denetimli serbestlik tedbirinin gereklerine uygun davranması halinde, infaz edilmiş sayılır; aksi takdirde, derhal infaz edilir.

Uyuşturucu madde suçlarında etkin pişmanlık Madde 192'de düzenlenmiştir: Uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti suçlarına iştirak etmiş olan kişi, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce, diğer suç ortaklarını ve uyuşturucu veya uyarıcı maddelerin saklandığı veya imal edildiği yerleri merciine haber verirse, verilen bilginin suç ortaklarının yakalanmasını veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini sağlaması hâlinde, hakkında cezaya hükmolunmaz. Kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın alan, kabul eden veya bulunduran kişi, resmî makamlar tarafından haber alınmadan önce, bu maddeyi kimden, nereden ve ne zaman temin ettiğini merciine haber vererek suçluların yakalanmalarını

veya uyuşturucu veya uyarıcı maddenin ele geçirilmesini kolaylaştırırsa, hakkında cezaya hükmolunmaz. Bu suçlar haber alındıktan sonra gönüllü olarak, suçun meydana çıkmasına ve fail veya diğer suç ortaklarının yakalanmasına hizmet ve yardım eden kişi hakkında verilecek ceza, yardımın niteliğine göre dörtte birden yarısına kadarı indirilir. Uyuşturucu veya uyarıcı madde kullanan kişi, hakkında kullanmak için uyuşturucu veya uyarıcı madde satın almak, kabul etmek veya bulundurmaktan dolayı soruşturma başlatılmadan önce resmî makamlara başvurarak tedavi ettirilmesini isterse, cezaya hükmolunmaz (CTGM, 2009: 6-9).

3.2. Teorik Çerçeve

Kent sosyolojisinde varoşlaşma olgusu üzerine teori bulunmamaktadır. Buna karşın kentsel değişmeyi konu alan pek çok teori mevcuttur. Kentsel değişme konusu Marx, Weber, Durkheim, Spencer gibi klasik sosyologların çalışmalarında yer alır. Fakat bu düşünürler kenti dolaylı incelemişlerdir. Feodal toplumun ortadan kalkması ve onun yerine modern toplumun oluşumu sürecinde ortaya çıkan makro toplumsal sorunlar incelenirken, bu sorunların mekanı olarak kentlere değinilmiştir. Örneğin, Saint-Simon için kent askeri toplumdan sanayi topluma geçişin mekanıdır. Tönnies için kent cemaatten cemiyete geçiş olarak anlam ifade eder. Durkheim için kent mekanik dayanışmalı toplumlardan organik dayanışmalı toplumlara geçiş yeridir. Becker için kent kutsal toplumlardan laik toplumlara geçiş mekanıdır (Güllüpinar, 2012: 2; Bal, 2006).

Smith, “Ulusların Zenginliği” adlı eserinde, diğer konuların yanında Avrupa kentini de ele alır. Kırsal alanların geriliği ile kıyaslandığında, kent nüfusunun sahip olduğu bireysel güvenlik ve daha büyük özgürlük üzerinde duran Smith üç noktaya işaret etmektedir. Birincisi, toprak ağalarının egemenliği altındaki kırsal alanlar, özgürlüğün yadsındığı bir ortam oluşturmaktadır. İkincisi, monarşik otoritenin güvenceye bağlandığı, feodal beylere ve senyörlere bağlı olmaktan kurtulmanın tüzel merkezi kenttir. Üçüncüsü uzmanlaşmış ekonomik aktörler arasındaki işbölümü ile kentsel ortam arasındaki bağlılık. Burada ticaret ve sanayi pratiğinin kendi başına, ‘bireylerin özgürlük ve güvenliğine’ katkıda bulunduğu varsayılmıştır. Bunu sağlayan ise işbölümünün “sessizce ve duyumsanmaz” bir biçimde ilerleyişidir. Smith, böylece, ekonomik bireyciliğin tarihsel başlangıcını kentsel ortama bağlamıştır. Smith’ in kenti pazara dayanan sistemin bir parçası olarak algılaması ve “ticaret toplumunun özgül bir ögesi olarak kenti yok sayması” kentleşmeye ilişkin klasik okumalardan biri olarak örnek verilebilir (Bal, 2006: 121-122).

Marx ve Engels’in temel problematiği üretim ilişkileridir. Marx kentleri modern toplumda burjuvazi ve proleterya arasındaki sınıf savaşımının mekanı olarak görmektedir. Engels “İngiltere’de İşçi Sınıfının Durumu” adlı çalışmasında işçileri fabrikalarının dışında bir

yerde yaşadıkları ev ve gezip tozdukları sokaklarda gözlemlemiştir. Bu gözlem ekseninde kenti de analizlerine eklemiştir. Marx ve Engels için kent Sosyalist devrime katkı yapacağından önem arz etmektedir.

Klasik dönemde kent olgusu ve sürecine ilişkin çözümlemeler yapan bir diğer isim de Weber'dir. Weber bu alana ait açıklamalarının temeline ekonomi ve siyaseti alır. Ekonomi temelli açıklamalarında kent alanında ticaret ile gerçekleşen toplumsal değişimler kastederken, siyaset alanında ise kentlerin yönetsel anlamda görece özerkliğine vurgu yapar (Keleş, 1993; Topal, 2004: 5). Weber, feodalizmden kapitalizme geçişte yaşanan toplumsal değişimleri kentsel bürokratik kurumların değişmesi ve gelişmesi üzerinde okumaktadır. Kentsel topluluk kavramı ile kapitalizmle değişen toplumsal düzenin sacayaklarını sunarak kentsel mekân betimlemesi yapmaktadır. Yeni oluşan toplumsal mekân olarak kentin unsurlarını "İstihkam, pazar, bağımsız mahkeme, yönetsel form, kent sakinleri ve kent sakinlerinin bağımsız seçimiyle işbaşına gelen kısmen özerk yerel yönetimler" (Güllüpinar, 2012: 6) şeklinde tanımlamaktadır.

Durkheim ise Almanya'da kentlerin oluşumunu pazarların varlığıyla ilişkilendirir. Ona göre büyük toprak sahipleri kendi arazilerinin üzerinde sürekli pazar kurulmasını teşvik etmişler ve pazarların çevresine yerleşen tüccarlar, esnaflar yeni bir kentin doğuşunu hazırlamıştır. Kentler başlangıçtan itibaren ticaret ve sanayi faaliyetlerinin merkezi olmuşlardır. Hristiyan toplumlarının oluşturduğu kentlerin diğer toplumlardan ayıran özellik buradadır (Durkheim. 1986: 52, Akt. Bal, 2006: 124; Keleş, 1993).

George Simmel' in "Metropol ve zihinsel yaşam" (Bal, 2006) adlı eseri kentleşme süreciyle yaşanan toplumsal değişimlerin kültürel boyutuna vurgu yapması bakımından teorik anlamda çalışmamıza büyük katkı sunacak eserlerden bir tanesidir. Simmel'in çalışmasında alt kültürlerin temelinde yatan dinamiklere dair gerçekçi çözümlemeler mevcuttur. Bunlardan biri 'bireyleşme'- 'yalnızlaşma' - 'yabancılaşma' görünümlü değişimdir. Para felsefesinin insan ilişkilerinde giderek daha çok yer etmesi bu olumsuz değişim sürecini etkilemektedir. Varoşlardaki uyuşturucu alt kültürü bu olumsuz değişim sürecinin çıktısı olarak okunabilir.

Çalışmamızın teorik kısmını oluşturabilme potansiyeline sahip teorileri dile getirmeden önce, çalışmamızın eklektik bir yaklaşım ile oluşturulacağını dile getirme zorunluluğundayız. Bu durum ele aldığımız konunun hem kültürel hem de ekonomik açıklamalara ihtiyaç duymasından ötürüdür. Kültürel okuma yapan teoriler varoşlaşmayı 'dışa kapanma', 'dışlanma' ve 'uyuşturucu alt kültürü' aracılığıyla sosyalleşme, kimlik edinme süreçleriyle açıklama çabasıdır. Harvey'in "Sermaye Birikimi Olarak Kent" adlı yapıtı çalışmamızın ekonomik boyutuna temel oluşturması bakımından bizim için referans kaynağıdır. Çünkü varoşlaşma, ekonomik ve sınıfsal anlamda, kapitalist süreçlerin gecekondulara sızması, bireyleşme ve çıkarıcılık, mekanik

dayanışma süreçlerinin bozulması ama organik dayanışma sürecinin de kurulamamasına bağlı yabancılaşıma gibi değişimler neticesinde oluşmaktadır.

3.2.1. Ekolojik Yaklaşım (Ezra Park)

Kentleşme sürecini kuramsal boyutta ilk defa ele alan Chicago Üniversitesi araştırmacıları ekolojik kuramı ortaya koymuşlardır. Bu kuram, Chicago Okulu tarafından geliştirilmiştir. Chicago Okulu'nda kent sosyolojisine katkı yapan düşünürlerin başında Robert Park, Ernest Burgess, Roderick McKenzie ve Louis Wirth gelmektedir. 1920'lerden 1940'lara kadar, Chicago Üniversitesi'yle bağlantılı çok sayıda yazar, özellikle Robert Park, Ernest Burgess ve Louis Wirth yıllarca sosyolojideki kuram ve araştırmaların ana temeli olan düşünceler geliştirmişlerdir. Bu anlamda Chicago Okulu tarafından geliştirilen iki yaklaşım özellikle dikkate değerdir. İlki, kent analizinde Park'ın kullandığı ekolojik yaklaşımdır. Park'ın öğrencileri olan Burgess ve McKenzie ise ekolojik yaklaşım içinde kentlerin büyüme süreçlerini analiz etmişlerdir. Bu bağlamda çalışmamızın sosyo-kültürel boyutunu Ezra Park ve onun öğrencilerinin ortaya koyduğu teoriler çerçevesinde değerlendireceğiz (Bal, 2006; Güllüpinar & Güneş, 2011: 59-60).

Ekolojik kuram, kültür temelinden modern sanayi kentlerinde, kentsel büyüme ve mekansal ayrışma süreçlerini açıklama iddiasındadır. Ekolojistler ilk kez kentsel mekan ile sosyo-kültürel süreçler arasında ilişki kurarak, kent mekanının toplumsal yapıyı nasıl etkilediğini sorun etmişlerdir (Güllüpinar, 2012: 8; Güllüpinar & Güneş, 2011: 60).

Park'ın kelimeleriyle, kent bir kere kuruldu mu belli bölge ya da çevrede yaşamaya en uygun bireyleri nüfusun bütününden şaşmadan ayıran müthiş bir sınıflandırma mekanizmasıyla çalışır. Kentler, hepsi biyolojik ekolojide ortaya çıkan rekabet, istila, birbiri ardına gelme süreçleri yoluyla "doğal alanlara" yönlendirilir hale gelirler. Park'a göre kentler, amaçlı bir tasarım ya da planlama sonucu değil doğal bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır. Kentsel mekânlarda oluşan lüks konut ve sanayi bölgeleri gibi yerleşim yerleri doğal alanlar olarak tanımlanır. Park, kentin doğal ve değişmeyen güçlerin etkisiyle oluştuğunu vurgulamakta ve kentleri insan doğasının bir ürünü olarak algılamaktadır. Ona göre kent içinde çöküntü alanlarını, gettoları kaldırmak, insanın içgüdülerini kaldırmakla, yok etmekle eş anlamlıdır (Güllüpinar & Güneş, 2011: 60; Slattey, 2015: 261-264).

Doğal çevrede bir gölün ekolojisine bakarsak çeşitli balık, böcek ve diğer organizma türleri arasındaki rekabetin aralarında hakça sabit bir dağılıma ulaşmak için çalıştığını buluruz. Eğer yeni türler "saldırırsa" -gölü kendi evleri yapmaya çalışırlarsa- bu denge bozulur. Gölün merkezi alanında hızla çoğalan organizmalar çevredeki daha emniyetsiz yaşama katlanmaya

itilirler. Saldıran türler merkezi alanlarda onların halefleridir. Ekolojik görüşe göre, kentlerde yerleşme, taşınma ve yeniden yerleşme modelleri benzer bir biçime sahiptir. Sakinlerin geçimlerini kazanmak için mücadele ederken yaptıkları düzenlemelerle farklı semtler gelişir. Bir kent, farklı ve zıt sosyal özelliklere sahip alanların bir haritası olarak resmedilebilir. Modern kentlerin büyümesinin ilk safhalarında endüstriler, arz çizgilerine yakın, ihtiyaç duydukları ham maddeler için uygun bölgelerde toplanırlar. Şehirde yaşayanların sayısı arttıkça nüfus, daha çeşitli hale gelen bu iş alanlarının etrafında kümelenir. Böylece gelişen olanaklar ilgili olarak daha çekici hale gelir ve onları elde etmek için daha büyük rekabetler gelişir. Toprak değerleri ve emlak vergileri, ailelerin kiralara düşük olduğu sıkışık şartlar ya da harap olmuş evler dışında merkezi semtlerde yaşamaya devam etmelerini zorlaştıracak şekilde artar. Daha zengin özel yerleşimlerin çevrede yeni oluşan banliyölere kaymasıyla, merkezde iş ve eğlence yerleri yoğunlaşmaya başlar (Bal, 2006: 146-147; Slattey, 2015: 261-264).

Park'a göre *kent, amaçlı bir tasarım ya da planlama sonucu değil doğal bir süreç olarak ortaya çıkmaktadır*. Kentsel mekanlarda oluşan lüks konut ve sanayi bölgeleri gibi yerleşim yerlerini doğal alanlar olarak tanımlar. Park, kentin doğal ve değişmeyen güçlerin etkisiyle olduğunu vurgulamaktadır (Güllüpnar, 2012: 8). Kentleşme sürecine ilişkin teorik anlamda sistematik bilgiler bütünü sunan Park, Darwin' in evrim teorisinden etkilenmiştir. Kentleşme sürecini doğal ayıklanma rekabet ve hayatta kalma mücadelesi gibi Darwinci ilkelerle açıklamaya çalışmaktadır. Bu nedenle Park ve ekolojistler için kent, kendine ait bir hayatı olan bir organizma ya da sosyal ormandır (Güllüpnar, 2012:8). Kentsel mekanlar sürekli bir istila ve yerinden etme şeklinde işleyen bir yer değiştirme alanı olarak da ekolojistler tarafından tanımlanmaktadır.

3.2.2. Kentsel Büyüme Süreci (Roderick Mckenzie)

Roderick McKenzie kentsel yapıyı ve kentsel değişmeyi "Kentsel Büyüme Süreci" adlı teorisile açıklamaya çalışmaktadır. McKenzie, ekolojik birimler arasında kentsel gelişme dinamiğini sağlayan temel süreçleri; yoğunlaşma, merkezileşme, ayrımlaşma (segregation) ve istila-ardıllık olarak tanımlamaktadır. McKenzie bu süreçlerin aynı zamanda temel ekolojik süreçler olduğunu belirtmektedir. McKenzie kentlerin resmi politikalar tarafından değil, ekolojik süreçlerle büyüdüğü ve geliştiğini savunmaktadır. Mekânsal yerleşmeler ancak ekonomik rekabet ve hayatta kalma mücadelesine dayanmaktadır. McKenzie'ye göre, birey, grup ya da işletmeler kentlerde yer edinebilmek için mücadele etmektedir. Ekonomik rekabet

ve işbölümü kentsel toprak kullanımını ve kent yerleşimini etkilemektedir. Kentsel büyüme ve gelişme rekabete dayanan istila ve yerinden etme süreçlerinden oluşmaktadır. Bu mücadele ve rekabette başarılı olanlar, kentin en iyi yerine yerleşirken; başarısız olan kentin istenmeyen yoksul kesimlerine yerleşmek zorunda kalmaktadır. Bir işletme mümkün olan en iyi yere sahip olabilmek için diğerleriyle rekabet etmektedir. Eğer işletme o mekâna yerleşmede başarılı olursa, bölgedeki konut alanları bu istila ve baskı sonucu diğer bölgelere taşınmaktadır. McKenzie kenti oluşturan temel süreçleri önem sırasına göre; rekabet, yoğunlaşma, merkezileşme, ayrılma, istila ve tamamlanma gibi ekolojik kavramlarla açıklamaktadır. Bu süreçler kentin gelişimini ve fiziksel yapısını oluşturan *doğal alanları* yaratmaktadır. Ona göre, kenti oluşturan temel süreçler şunlardır (Güllüpnar & Güneş, 2011: 64-65):

Konsantrasyon (Yoğunlaşma): Bir bölgede yaşayan insanların yoğunluğudur. Aynı işleve sahip birimlerin aynı mekanda yoğunlaşması eğilimidir.

Merkezileşme: Kentsel işlevlerin farklılaşması sonucu denetim ve örgütlenmenin merkezileşmesi eğilimidir. Aynı yerde yaşayan kalabalık yığınlar verilen hizmet ise merkezileşme olarak tanımlanmaktadır. Aşırı yığılmanın doğal bir sonucu olarak insanlar ve endüstriler bu bölgeden uzaklaşarak çevreye doğru yayılmaktadır. Böylece de merkezden uzaklaşma gerçekleşmektedir. Kentleşme sürecinde bu olguların ikisi de gerçekleşmektedir.

Ayrılma: Ekolojik farklılaşma olarak da kullanılan bu kavram, belirli faaliyetlerin kentin belirli bir kesiminde yapılmasını ve diğer bölgelerden ayrılmasını ifade etmektedir. Burada belirli faaliyet ve hizmetlerle ilgili (ticaret, ithalat, alışveriş merkezleri) bölgeler gelişir. Aynı işleve sahip ekolojik birimlerin aynı mekanda toplanması sonucu olarak birbirinden ayrılmış alanların ortaya çıkma sürecidir. Genellikle aynı kültürden gelen insanlar benzer özellikleri nedeniyle bir arada bulunmak isterler. Bu gruplaşma onlara bir güvence sağladığı gibi, kendi kültürlerinin değer ve normlarını da devam ettirme olanağı sağlar. Böylece kentin belirli bölgelerinde belirli yörelerden gelen insanlar yerleşerek altkültürleri oluştururlar. Ülkemizdeki gecekondu semtlerinde Sivas, Erzurum ve Karadeniz mahalleleri buna örnek olabilir.

İstila ve Tamamlanma (Ardılık): Daha önce belli bir işleve sahip olan ekolojik birim içinde yeni bir işlevin gelmesi sonucu eski işlevin başka bir alana kayarak yeni işleve bırakılması süreci olarak tanımlanmaktadır. Kentler hiçbir zaman durağan mekânlar değildir aksine değişken ve dinamik yerlerdir. Kentin yeni mekânları yeni istilalara ve değişimlere açıktır. Kentin belli bölgeleri zaman içinde sanayi sektörünün veya lüks konut bölgesi tarafında istila edilebilir ve değişikliğe uğrayabilir. Örneğin gecekondu bölgeleri ve çöküntü alanları konut sektörü tarafından istila edilip değiştirilebilir ve lüks konut semti haline gelebilir. Bu değişiklikler olduğunda tamamlanma süreci de gerçekleşmiş olur.

3.2.3. Sermaye Birikimi Olarak Kent (David Harvey)

Chicago okulunun kuruluşundan 1960'lı yıllara kadar Chicagocuların etkisi bilim alanında ve diğer alanlarda kendini göstermiştir. İkinci dünya savaşı ve Soğuk Savaş'ında etkisiyle oluşan Neo-Marksist ve Neo-Liberal akımlar önem kazanmaya başlamıştır.

Kentleşme sürecine ilişkin çağdaş kuramsal açıklamalardan önemli biri David Harvey'e aittir. Harvey, kapitalist kenti sermaye birikiminin mekanı olarak okumaktadır. Mekan kavramını kapitalist sermaye birikiminin hareketleri ve krizleri üzerinden ele almaktadır. Harvey'e göre kapitalist kentleşme, üretim sürecinde ekonomik krize giren sermayenin, karlarını arttırmak amacıyla yatırımlarını daha karlı olan kentsel yapıyı çevreye yönlendirmesiyle oluşmuştur (Akt. Bal, 2006; Akt. Çağlayandereli, 2015; Güllüpınar & Güneş, 2011: 75).

Harvey, kentsel rant teorisini sermaye birikiminin dinamiğiyle açıklamaktadır. Bunu rant sermayesinin ve kriz teorisinin ortaya çıkışına bağlayarak yapar. Kapitalistler arasındaki rekabet aklı birikim bunalımına neden olur. Bu birikim sorunu krize yol açar; istikrarı sağlamanın yolu sermayenin yapıyı çevrede yatırıma yönlendirilmesidir (Güllüpınar & Güneş, 2011: 75).

Sermayenin birinci çevriminde temel yatırım üretim ve tüketimdir. Sınırlı bir zaman döneminde ortaya çıkan aşırı birikim nedeniyle birinci döngüde bloke olan ve krize giren sermaye ikinci ve üçüncü döngülere doğru akar (Akt. Bal, 2006; Akt. Çağlayandereli, 2015).

Sermayenin ikinci döngüsü sabit mallardaki yatırımlarla oluşur ve doğrudan girdiler yerine, yardımlar olarak tanımlanan tüketim fonlarıyla oluşur. Kapitalizmin doğası gereği artı-değer üretiminde girdiği krize çözüm olarak, sermayenin ikinci döngüleri (yapılı çevre üretimi; konut, işyerleri, alışveriş merkezlerine, kısaca kentsel alana yatırım vb.) devreye girmektedir. Sermayenin ikinci döngüye kayışlarının tek nedeninin birinci döngüdeki birikim fazlasının olmadığı; ikinci döngüdeki kâr oranlarının yapıyı çevrede yüksek olması durumunda da sermayenin bu alana kaçtığı söylenebilir (Güllüpınar & Güneş, 2011: 75-76).

Kentleşme, gelişmiş kapitalizmin mekânı örgütlenme biçimidir; fiziksel çevreyi yapılandırma ve mekânda insani ve toplumsal ilişkileri örgütlenme biçimidir (Güllüpınar, 2012: 19).

Harvey'in kentleşme modeli sermaye birikiminin hareket ve krizleri analizine dayanmaktadır. Sermaye birikim sürecinde emeğin yeniden üretimini sağlayan kentsel yeniden üretim, toplumsal çatışmalara neden olmaktadır. Bu, kırsal nüfusun özellikle yeni gelişmekte olan sanayi bölgelerine ucuz emek olarak çekilmesiyle başlayan bir süreçtir. Emekçi sınıfların kentlere akması bir süre sonra kentleşme maliyetlerini karşılayamama gibi nedenlerle

çatışmaya dönüşmektedir. Bu çatışmada emekçi sınıfların kentsel taleplerinin karşılanmasında yaşanan güçlükler, ayrıca bir çatışma kaynağı oluşturmaktadır (Güllüpinar & Güneş, 2011: 76).

Harvey'e göre, kentleşmenin önemi sanayi sermayesinin ürünlerine olan talebi artırmasından kaynaklanır. Kapitalizm doğası gereği artık değer üretiminde krize girer. Artık değer elde etmek için çalışma saatlerinin uzatılması ya da üretim araçlarına yatırım yapmak gerekir. Bu da aşırı birikime yol açarak kar oranlarının düşüşüne neden olur. Sorunun çözümü için sermayenin ikincil döngülerine yani fabrikalara, bürolara, konuta yatırım yapması gerekir. Ancak bu yatırımın çelişkileri çözmek yerine ertelemekten başka bir etkisi olmaz. Sermaye bunu aşmak için üçüncül döngülere yani bilim ve teknolojiye yatırım yapar. Harvey'in tanımladığı üçüncül döngülere yapılan yatırım iletişim teknolojisini ve bilgisayarları yaygınlaştırır. Harvey, kentliliğin sanayi kapitalizminin yayılmasıyla ortaya çıkan yaratılan çevrenin bir yönü olduğunu ileri sürer. Geleneksel toplumlarda kent ve kırsal bölgeler açıkça ayırt edilirken, modern dünyada sanayi, kent ve kırsal bölge arasındaki ayırımı azaltır. Tarım makineleşir ve sanayideki işlerde olduğu gibi para ve kar kent ve kırsal insan arasındaki yaşam biçimlerindeki farklılıkları aza indirir. Modern kentlerde mekan sürekli olarak yeniden yapılandırılır. Mekan büyük firmaların yer seçimi, hükümetin toprak ve sanayi üretimi üzerindeki kontrolü, özel yatırımcıların etkinlikleri, ev ve toprak alım satımı vb. tarafından belirlenir (Bal, 2006: 164).

4. BÖLÜM: METODOLOJİ

Bilimsel araştırmaların metodolojisinde açıklayıcı ve betimleyici araştırma şeklinde bir sınıflama yapmak mümkündür. (Arslan, 2012: 29). Bu yaklaşımla gerçekleştirilecek araştırmalarda teorik temel ya da kavramsal modelden hareket etme zorunluluğu yoktur. Hakkında hipotez kuracak kadar yeterli bilginin olmadığı ya da hipotezleri ilişkilendirilecek kuramsal bilginin yetersiz olduğu olgu, fenomen ya da konulara ilişkin araştırmalarda tümevarımcı yaklaşım izlenir. Kullanılan tekniğin bir teori ya da kuramsal bir modelle ilişkilendirilmeden kullanılması boyutu kimi araştırmacılarca eleştirilir (Arslan, 2012: 30).

Bizim çalışmamız Mersin ili özelinde üç gecekondulu mahallesinde gerçekleştirilecek alan çalışmasıyla şekillenecektir. Oluşturulan çalışma ile akademik yolumuzun ileriki safhalarında zihinsel süreçlerin tümevarım yöntemiyle Türkiye'nin diğer metropol kentlerini kapsayacak yargılarda, öngörülerde bulunabiliriz. Tümevarım ise, tekilden tümele, tümelin bilgisine ulaşmaktır (Arslan, 2012: 31).

4.1. Araştırmanın Problemi

Toplumsal değişme sürecinde klasik gecekonduların varoşa dönüşümü bu araştırmanın problemini oluşturur. Bu konu Mersin gecekondulu alanında saha verilerine dayalı olarak

betimlemek istenmiştir. Saha araştırması verileri kavramsal ve teorik bilgi ile desteklenmiştir. Varoşlaşma süreci Türk toplumunun gelişme sürecine ket vurabilecek sosyolojik olgu olarak değerlendirilmiştir.

Sanayi devriminden bu yana kırsal yapıda yaşayan bireyler kentlere akın ettiler. Bu durum Avrupa ülkelerine özgü bir göç hareketi idi ve Avrupa kentlerine özgü kentleşme hareketini oluşturdu. Türkiye’de kentleşme hareketi ise özellikle 1950’li yıllardan itibaren kentin çekici ve kırım itici faktörlerinin etkisiyle ve gelişen iletişim ve ulaşım olanaklarına bağlı olarak köylülerin kentlere göç akımı neticesinde şekillenmiştir (Keleş, 1993). Türkiye’nin kentleşme serüveni, Batı’dan farklı olarak, sanayileşme olgusuna bağlı olmadan, kendine özgü dinamiklerce şekillendi (Bozkulak, 2005). Köylülerin ülke içerisinde yer değiştirme hareketi sürecinde kente yeni gelenler kentte tutunmanın yollarını ararken gecekondulaşma sürecini başlattılar (Bal, 2006; Güllüpınar & Güneş, 2011). Başlangıçta (yol açtığı onca soruna rağmen) masum görülen gecekondulaşma zaman içerisinde varoşlaşma sürecine dönüştü. Yoksulluk, işsizlik, ötekileşme, uyuşturucu alt kültürünün yaygınlaşması, suç oranlarının artması gibi bir dizi olumsuz özelliği itibariyle varoşlaşma toplumsal bütünleşmenin tersi işleyen bir süreç olduğu için analiz edilerek çözüm üretilmesi gereken sosyolojik problemdir.

Gecekondulaşma özde tüm dünyada gözlenen ‘düzensiz yerleşme’ (Squatter) olgusudur. Batı toplumlarında da feodalizmden modern topluma geçme aşamasında sanayi kentlerine köylü göçü yoğun yaşanmıştır.

Bu süreçte gelişmiş adı verilen refah toplumlarında süreç içerisinde demokrasinin gelişmesi, çalışan kesimlerin haklarının teslim edilmesi, yerel yönetim kavramı ve içeriğinin geliştirilmesi gibi başlıkların sonucunda dile getirilen düzensiz yerleşmeler kentin bir parçası haline geldi. Kentin çevresinde banliyöler, merkezinde ise eski kent dokusu olmak üzere bir yapı ortaya çıktı. Yani Batı toplumlarında, süreç içerisinde, kentin merkezinin çalışma alanı olarak belirlendiği, çevresinde iskan edildiği bir kent dokusu görünümü oluştu. Bu durum Batı toplumlarında gelişmiş kentsel yapıların oluşmasına da zemin hazırladı. Bununla birlikte Çağlayandereli’nin (2006) aktardığı şekliyle batı toplumlarında kent merkezinin çevresindeki alanlar süreç içerisinde denetimsiz (Squatter) diye anılan ülkelerin kendi iç dinamiklerince oluşmasından ötürü farklı adlarla anılan yapıları oluşturdu.

Türk toplumunun kentsel yaşamında ise tarımda modernleşme hareketi çerçevesinde işsiz ve/veya topraksız kalan köylülerin hayatlarını idame ettirebilmeleri ve iş bulabilmeleri amacıyla giriştikleri göç neticesinde kentsel mekanda yeni bir yapı meydana gelmiştir. Bu yapının adı gecekondu. Gecekondu, batı toplumlarında “squatter” adı verilen denetimsiz alanlarla örtüşmemektedir. Squatter benzeşimi 1980 sonrası dönemle ortaya çıkacaktır. Bu Fernando Mireles’ in “TanrıKent” (2012) filmindeki denetimsizliğe benzer bir durumdur.

1980'ler sonrası dönem, küreselleşmenin ve neoliberal ekonomi politikaları uygulamalarının tüm boyutlarıyla dünyadaki üretim ve emek örgütlenmelerine ve düzenleme mekanizmalarına damgasını vurduğu, dünyada coğrafi-mekansal ölçeklerin ve hiyerarşilerin yeniden yapılandığı ve kentlerin bu yeni işbölümü ve ölçekler çerçevesinde şekillendiği yılları içermektedir (Brenner, 2000; VVarner ve Gerbasi, 2004; Akt. Kurtuluş & Türkün, 2005: 10). Kentler, kendi içsel dinamikleri ve potansiyelleri ile bu sürecin parçası haline gelirken daha önce ortaya çıkmamış bir takım olgular ve problem alanları araştırmaların konusu olmaya başlamıştır(Kurtuluş & Türkün, 2005: 10). İşte bu dönemde, üretimin coğrafi ölçeğinde ve kentler arası hiyerarşideki dönüşümler, küresel kent/dünya kenti kavramları, yeni üretim süreçleri ve ortaya çıkan yeni sanayi merkezleri, yerel yönetim-demokrasi ilişkileri, kentlerde yeni rant alanları, küresel ekonominin ortaya çıkardığı yeni merkezler, yeni işbölümüne bağlı olarak ortaya çıkan sınıfsal katmanlaşmalar ve bunların mekansal tercihleri ile şekillenen yeni kentsel ayrışmalar, dolayısıyla kentsel rantın yeniden bölüşümü ile kazanan ve kaybeden grupların incelenmesi yeni araştırma konuları olarak gündeme yerleşmektedir(Kurtuluş & Türkün, 2005: 10). Türkiye'nin kentleşme macerasına paralel olarak, Mersin kenti de bu dönemde yoğun göçler alarak kentleşme macerasında farklı bir evreye girmiştir. Merkezden çepere, boşluk bırakmadan genişlemeye devam kentleşme hareketi alınan siyasi kararlarla farklı görünüm kazanmaya devam etmektedir. Metropoliten genişlemeyi, planlama aracını elinde bulunduran kamusal otorite değil, topraktaki tarihsel mülkiyet örüntülerinin yarattığı, fırsatları kontrol eden güç odakları belirlemektedir. Ulusal pazara yönelik ithal ikameci ekonomi politikaları ve popülist siyasetin yol verdiği bu metropolitenleşme biçimi, 1980'li yıllarla birlikte yerini yeni bir kentleşme stratejisine bırakmaktadır. İthal ikameci ekonomi politikaları yerini ihracata öncelik veren neoliberal politikalara, popülist siyaset ise yerini kayırmacı ilişkilere bırakmakta, kent ve kentsel arazi, sermaye birikiminin sahnesi olmaktan, bizatihi aktörü olmaya doğru evrilmektedir. Dünyada gerçekleşen büyük kentsel dönüşüm uygulamalarından elde edilen rantlar ve birikim olanakları, küresel lüks tüketim kültürünün yarattığı talep ile beslenerek, geniş ölçekli kentsel yatırımları teşvik etmektedir. Siyasette kayırmacılık ilişkilerinin hızla palazlandığı yeni burjuvaziyi, küresel tüketim kültürü ile tanıştıracak kentsel yatırımlar çöküntü halindeki tarihi mekanları yeniden öne çıkaran projeler, kapalı lüks konut siteleri, lüks eğlence ve dinlence mekanları, spor ve kongre merkezleri olarak ortaya çıkmaktadır. Diğer yanda, 1950'lerden 1970'lerin sonlarına kadar düşük ücretli emeğin ve sınıf altı tabakanın barınma ihtiyacına cevap veren gecekondu mahalleleri ise, sosyal devletin erozyonu, ücretlerde dramatik düşüşler ve kent merkezlerinde yükselen rantlar nedeniyle merkezden kaçan alt-orta ve orta sınıfların talebi ile birlikte, giderek apartmanlaşarak büyümeye devam etmektedir(Kurtuluş & Türkün, 2005: 15). Gecekondu, çıkarılan aklar

neticesinde apartmanlaşma sürecine girerek kent yaşamının rant alanları halini almıştır. Kapitalist ilişki ağlarının gecekondu sızması, Türk Kent yaşamında büyük değişikliklere sebebiyet vermiştir. Bu değişme neticesinde oluşan yeni yapı “varoş” adı altında kavramsallaştırılmıştır.

Türkiye’nin kentleşme hareketi sürecinde gecekonduların hem fiziksel hem sosyo-kültürel, hem siyasal hem de ekonomik anlamda içerik ve anlam değişimine uğraması Türkün ve Kurtuluş’un yukarıda işaret ettikleri durumdur aslında. Gecekonduardaki değişme varoş alanların oluşumuna zemin hazırlaması nedeniyle yaşanan değişme, çalışmamızın temel problematiğini oluşturmaktadır. Gecekonduların varoş alanlara dönüşme süreci, akrabalık ve hemşerilik ilişkilerini aşındırarak araçsal usa dayanan bireyci bir sosyo-kültürel insan tipini ortaya koymuştur. Ekonomik yönden ise kapitalist ilişki ağlarında yer alan diğer tüm “şeyler” gibi gecekondularında birer metaya, rant alanına dönüşmüş olması gerekçe gösterilebilir. Siyasal anlamda ise radikalleşmiş ve kendi içine kapanık cemaat yapılarını ortaya çıkararak, kent içinde potansiyel tehdit rolünü üstlenecek yapılar ortaya koymuştur. Değişmelerin içeriğine ilişkin örnek sayısı arttırılabilir. Kentsel mekanda gecekonduların değişme sürecinde olduğu ve hatta bu süreçte uzunca bir yol aldığı aşikardır. Bizim problemimiz ise toplumsal yaşamda var olan bu gerçekliğe uyuşturucu alt kültürünün etkisini incelemektir. Kendi yaşantımdan hareketle gecekonduyun “bize aitliliğinde” değişimler meydana geldiğini yaptığım okumalar dışında da fiilen gözlemlemekteyim. Gözlemlerimden yola çıkarak söylüyorum ki çocukluğumun gecekonduları artık yok. Komşu ilişkileri yüzeyselleşmekte, insani değer negatif yönde değişmektedir. Şiddet, uyuşturucu daha görünür bir hal almaktadır. Tek katlı, derme-çatma evler, çok katlı beton yığınlarına dönüşmekte veya atıl bir görünüm almaktadır. Bu değişik ilişki biçiminde bana göre en göze çarpan olgunun uyuşturucu olduğunu dile getirmek isterim. Halihazırda bu gecekonduların varoş alanlara dönüşmesini açıklama gayretinde olan pek çok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Ekonomik, siyasal veya sosyo-kültürel içeriğe sahip bu yaklaşımlar genel söylemlere sahip iken bizim problematik olarak ele aldığımız konu gündelik yaşamda kriminolojik, tıbbi veya psikolojik olarak okuma yapılan bir alana, uyuşturucu madde ve onun oluşturduğu alt kültüre aittir. Uyuşturucu alt kültürünü sosyolojik bir bakış açısıyla okuma niyetindeyiz. Kısacası biz bu çalışmamızda gecekonduların varoş alanlara dönüşümünü araştırıp, ortaya koymaya çalışırken, kentleşme hareketine ilişkin bu değişme de uyuşturucu alt kültürünün etkisini gözler önüne koyma gayretindeyiz. Varoş kimliğinin önemli özelliği olan uyuşturucu, gecekonduardaki değişimin sembolünü, simgesini içerebilir (Tüfekçioğlu, 2015). Bu düşünce ve öngörü bizim çalışmamızın problematiğinin temelini oluşturur niteliktedir.

Bizim de temel problematiğimizi, “gecekonduların varoş alanlara dönüşümü ve değişmesi sürecinde uyuşturucunun etkisi” oluşturmaktadır.

4.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi döneminde doğan sosyoloji misyon bilimidir. Ortaya çıktığı yıllarda olduğu gibi günümüzde var olan kaotik yapıları, değişen toplumsal süreçleri betimlemek, açıklamak onun işidir. Günümüzde değişen toplum yapısı postmodern toplum olarak adlandırılmaktadır. Postmodern toplumun önemli özelliği kent toplumu (metropolis) olmasıdır. Toplumsal ilişkiler bu mekan içerisinde değişmektedir. Günümüzde kentsel mekanın önemli özelliği ise merkez-çevre, zengin-fakir, yerli-göçmen gibi ikili yapıların var olması ve giderek daha fazla ayrışmasıdır. Bu yapı içerisinde dikkat çeken yeni kentsel değişme konusu *varoşlaşma*dır. Varoşlaşma gecekonduların olumsuz manada nitelik değiştirmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu tez çalışmasına konu edildiği üzere sosyoloji bilimi öncelikle bu yeni olguyu betimlemelidir. Çalışmada *uyuşturucu* kavramı varoşlaşmayı hızlandıran bir etken olarak konuya dahil edilmiştir. Kimi durumlarda ağrı kesici olarak ve daha çok keyif verici madde olarak kullanılan uyuşturucu tüm dünyada yaygınlaşmaktadır.

Türkiye'nin büyükşehirlerinden biri olan Mersin kenti farklı değer sistemlerine sahip grup ve bireyleri bünyesinde barındırması araştırma çalışmamızı kendiliğinden önemli kılmaktadır. Özellikle bizim bu tezde iddia ettiğimiz gibi gecekondu varoşlaşmaya başlamışsa kentsel ayrışma süreci hızlanmış demektir. Önceki durumda gecekondu bütünleşmeye ilişkin umut vadederken, şimdilerde varoşlar ayrışma ve çatışma mekanı olarak farklı anlam ifade etmektedir. Türkiye'nin metropollerinin gerçeği olan bu varoş yapılar sosyolojik anlamda daha da önem kazanacaktır. Uyuşturucu konusu emniyet, sağlık, psikoloji vb. alanlarda ele alınmıştır. Sosyolojik anlamda gecekonduvaroşlardaki Varoş benzeri değişime etkisi henüz araştırılmamıştır.

4.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın üst evreni göç alan kentlerin gecekondu alanlarıdır. Arslan, *genel evreni* "tanımlanması kolay fakat ulaşılması güç hatta çoğu zaman imkansız" olarak ifade etmiştir (Arslan, 2013: 81). Bu durumda alt evren üzerinden olguya dair bilgi toplamak doğru olacaktır. Araştırmanın alt evreni Mersin kenti gecekondu alanlarıdır. Bu evreni temsil edebilecek "Siteler, Gündoğdu ve Şevket Sümer Mahalleleri" şeklinde üç örneklem grubu üzerinde çalışılmıştır.

Çizelge 2: Orantılı Tabakalı Örneklem Tekniğine Göre Hesaplanan Araştırma Örneklemleri

Mahalle	Nüfus	Hane Sayısı	Tabaka Ağırlığı	Uygulanacak Anket Sayısı
Siteler	7088	4266	0,15	37
Gündoğdu	16455	6079	0,35	87
Şevket Sümer	23997	6872	0,50	126
Toplam	47540	17217	1	250

2015 yılında Mersin'in Akdeniz ilçesinin nüfusu 272.366 kişidir. Mersin'de ortalama hane halkı büyüklüğü 3,6 kişidir. Sırasıyla siteler mahallesinin nüfusu 7.088, Gündoğdu mahallesi nüfusu 16.455, Şevket Sümer mahallesinin ise 23.997 nüfusu bulunmaktadır (Akdeniz.gov.tr). Nüfus sayısı verilen mahallelerde 250 hanede varoşlaşma olgusunu betimleyebilecek sorular içeren ve araştırmacı tarafından geliştirilmiş anket formu aracılığıyla görüşülmüştür. Örneklem büyüklüğü ve dağılımı Orantılı Tabakalı Rasgele Örneklem Tekniğine uygun olarak hesaplanmıştır. Bu örneklem tekniğinde belli bir değişken dikkate alınır. Evrende bu değişkene ilişkin var olan özelliklerin örneklem kümesinde de aynı oranda temsil edilmesi sağlanır (Arslan, 2012: 86).

Araştırmada anket uygulanan 3 mahalle tüm mahallelerin (11 mahalle'nin) %30'unu temsil etmektedir. Siteler mahallesi yaşadığım gecekondulu mahallesi olması, seçilen diğer mahallelerinde siteler mahallesine yakın olması ve çöküntüleşmeye dair gözlemlerime kaynak oluşturmaları bakımından araştırmamızın örnekleme olarak seçilmişlerdir. Sosyal bilim araştırmalarında evren niceliksel olarak büyükse %10'luk bir örnekleme oranı temsil kabiliyeti açısından yeterli görülebilmektedir. Buradan hareketle ve zaman ve maliyet gibi kısıtlayıcı etkenleri de gözönüne alan araştırmacı Mersin kent merkezindeki gecekondulu hanelerinden 250'sine anket uygulamaya karar vermiştir. Araştırmanın örnekleme oranı %14 (0,014) olarak hesap edilmiştir. Örneklem olarak seçilen bu mahallelerde hangi sokaklarda anket çalışmasını uygulamamız gerektiğini ise internet ortamından istifade ederek oluşturmuş bulunmaktayız. Akdeniz belediyesi numarataj departmanından almış olduğumuz numaratajlar vasıtasıyla örneklemimizi oluşturan mahallelerin sokak sayıları ve sokak numaralarını elde etikten sonra <https://rasgele-sayi.hesaplama.net> adlı internet sitesi yardımıyla anket çalışmasının uygulanacağı sokak ve caddeleri tespit etmiş bulunmaktayız. Anketin uygulanacağı sokak ve caddelerde, soldan 1,3,5,7.... ve sağdan 2,4,6,8... kapı numaralarından başlayarak anketler uygulanmıştır.

4.4. Araştırmanın Veri Toplama ve Analiz Teknikleri

Araştırmanın soru formu (anket) tez danışmanı Yrd. Doç. Dr. Mustafa Çağlayandereli ve araştırmacı Mustafa Tanaydın tarafından geliştirilmiştir. Soru formunda 88 adet soru bulunmaktadır. Sorular çoktan seçmeli türde hazırlanmıştır. Soru formundaki ilk 13 soru örneklem grubunun demografik ve sosyolojik niteliklerini betimlemeye yöneliktir (ki bunlar istatistik analizde bağımsız değişkenler olarak kullanılmıştır). 14-23 arası sorular araştırma alanı içine giren mekanların fiziksel özelliklerini ortaya koyma iddiasındadır. 24-64 arası sorular ise gecekondulardaki varoş benzeri dönüşmeyi ortaya koyma amaçlıdır. 65-88 arası sorular ise uyuşturucu alt kültürünün gecekondulardaki varoş benzeri değişime etkisini bulma amaçındadır.

Anketler Kasım-Aralık aylarında araştırmacı tarafından uygulanmıştır.

Anket aracıyla elde edilen ham veriler bilgisayar ortamında SPSS 18 sürüm istatistik programında analizler edilmiştir. İstatistik analiz sonuçları grafik ve tablo halinde ifade edilmiştir. İstatistik analizde iki ve üç değişkenli birleşik dağılım analizlerinde Pearson Chi-Square kullanılmış ve değişkenler arası nedensel ilişkinin tespit edilmesi halinde birleşik dağılımın özelliğine göre simetrik ölçülerden Contingency Coefficient veya Cramer's V değerlerinden birine göre istatistik değerlendirmeler yapılmıştır.

Birleşik dağılım analizleri için kabul edilen hata payı binde 5'dir ($P < 0,005$).

4.5. Araştırmanın Soruları

Araştırma betimleyici niteliktedir. Araştırmada üç genel soruya cevap aranmıştır.

- 1) “Türkiye’de gecekondu, varoşlara benzemeye başlamış mıdır?
- 2) Eğer gecekondu varoş benzeri değişim sürecinde ise bunun iç ve dış nedensellikleri nedir?
- 3) Uyuşturucu alt kültürü gecekondu varoş benzeri değişiminin önemli bir etkeni midir?

4.6. Araştırmanın Sınırları

“Gecekondu varoş alanlara dönüşmesinde uyuşturucu alt kültürünün etkiler: Mersin ili örneği” adlı çalışma kırsal yapıdan kentlere yoğun göçler neticesinde oluşan gecekondu tarihsel süreç içerisinde boyut ve anlam değiştirerek yeni bir yapıya bürünme sürecini betimleme iddiasındadır. Gecekondu gözlemlenen değişimin uyuşturucu alt kültürü aktörlüğünde gerçekleştiği gözlemi bir gecekondu olarak fark etmekteyim. Mersin kenti Türkiye’nin diğer büyük kentlerini temsil kabiliyetine nüfus, farklı kimlikler, gelişen ve değişen ekonomik yapısı gereğince sahiptir. Türkiye genelinde gecekondu varoş alanlara dönüşmesinde uyuşturucu alt kültürünün etkilerini incelemek, gözlemek zaman, maliyet ve kalifiye insan sayısı bakımından elde edilmesi güç bir durumdur. önüne sermektedir. Bu durum araştırmamızın sınırlılıklarını net bir biçimde gözler Bu nedenledir ki Mersin özelinde yapacağımız çalışma ile makro ve mikro yönetsel kurumlara, ekonomik ve güvenlik birimlerine yol açıcı bir misyondayız.

5. BÖLÜM: ARAŞTIRMA VERİLERİ

Araştırmamızın anket soruları 4 ana başlıkta toplanmıştır. Bu bağlamda araştırma verilerimizi de 4 ana başlıkta sunacağız. Aşağıda yer alan araştırma verileri; örneklem grubunun demografik özellikleri, semtin mekânsal özellikleri, gecekondu varoş benzeri değişim eğilimleri ve uyuşturucu alt kültürünün gecekondu varoş benzeri değişime etkisi başlıkları altında sunulmuştur.

5.1. Örneklem Grubunun Demografik Özellikleri

İstatistik analizde bağımsız değişken olarak kullandığımız demografik özellikler özetle şöyle:

Araştırmaya katılan bireylerin çoğunluğu erkektir (%76). Araştırmada **cinsiyet** değişkeninin eşitsiz temsil edilmiş olmasının temel nedeni gecekondu alanlarında baskın olan erkek egemen yapıdır.

Araştırmada 20 yaş ve üzeri bireylerle görüşülmüştür. Örneklem grubunda 10’arlık yaş dilimlerine göre gençler ve yaşlılar görece daha az temsil edildiği halde orta yaş grubu (30–60

yaş) yüksek oranda (%56) temsil edilmiştir. Bunun nedeni cinsiyet değişkeninde olduğu gibi hane reislerinin çoğunluğunun orta yaş grubunda olmasıdır.

Örneklem grubundaki bireylerin tamamına yakının (%99) **uyruğu** Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin vatandaşdır. Örneklem grubunda vatandaşlık statüsü olmayan iki Suriye vatandaşı yer almıştır.

Medeni durum itibariyle, araştırmaya katılanların önemli bölümü (%63) evlidir, bekâr oranı %30 ve diğer medeni durum oranı %7'dir.

Örneklem grubunun **eğitim düzeyi**nin görece yüksek olduğu söylenebilir. Okul mezunu olmayanların (diplomasızların) oranı %8'dir. Evli olanların eşlerinin okuma-yazma oranı ise kendilerine göre görece daha düşüktür. Eşlerin %19'unun diploması yok.

Örneklem grubunda çekirdek **aile tipi** hâkimdir (%86). Geniş aile tipi yok denecek kadar azalmıştır (%2). Yalnız yaşama oranı ise görece düşüktür (%11).

Örneklem grubunda evli olanların çoğunluğu (%90) **çocuk sahibidir**. Az çocuklu aile (1-2 çocuk) oranı %40 olduğu halde çok çocuklu aile (3 ve üzeri çocuk) oranı %50'dir. Bu veri Türkiye'nin demografik yapısı ile uyumludur. Türkiye'de doğurganlık hızı sistematik olarak düşmektedir¹. Ancak yakın geçmişte doğurganlık hızı yüksek olduğu için demografik evrim sürecini tamamlamış ülkelere göre Türkiye'nin genç nüfus oranı şu an için görece yüksektir.

Örneklem grubunda **doğum yeri** Mersin olan (yerli) birey oranı %40 tespit edilmiştir. Göç ederek Mersin'e gelenler arasında Mardinli (%8), Malatyalı (%6), Adıyamanlı (%6), Urfalı (%6) ve Diyarbakırlı (%5) başta olmak üzere Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden gelenlerin oranı yüksektir. Batı bölgelerinden gelenler yok denecek kadar azdır.

Mersin'e dışarıdan gelenlerin çoğu (%62) '**eski göçmen**' statüsündedir. Yeni göçmenler içerisinde 1-5 yıldır Mersin'de ikamet edenler %5 ve 6-10 yıldır Mersin'de ikamet edenler %6 oranındadır. Eski ile yeni arasında 'orta süre' diyebileceğimiz 11-20 yıldır Mersin'de ikamet edenlerin oranı ise %22'dir. Kemal Kartal geliştirdiği göç tipolojisinde dışarıdan gelenlerin ancak 20 yıllık sürede kentli kimliği edinebildiğini söylemektedir (1992: 21-23). Buna göre araştırma alanında ikamet edenlerin çoğunluğu Mersinli kimliği edinmiş ya da edinmek üzeredir diyebiliriz. Mersin varoşlarına yakın geçmişte olduğu gibi yoğun göç akını olmadığı da anlaşılmaktadır.

Türkiye'nin göç dinamiğindeki önemli bir değişim, 1980'lerde başlayan **kentler arası göçtür**. Ülkede köylü göçü belli bir doygunluğa ulaşmış ve hızı azalmıştır bunun yerine, *ekonomik fırsatların mekânsal dağılımının eşitsiz olmasından kaynaklanan kentten-kente göçler* önem kazanmaya başlamıştır (Çağlayandereli & Arslan, 2016: 292). Örneklem grubunda köy

¹ Toplam doğurganlık hızı, 2014 yılında 2,18 çocuk iken 2015 yılında 2,14 çocuk olarak gerçekleşti (TÜİK, 15 Nisan 2016, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21514>)

doğumlu olanların oranının %8 olması Türkiye'nin göç dinamiğindeki bu değişimle uyumludur. Bir başka açıdan varoş alanlarda ikamet eden bireyler kente sosyalleşmişlerdir. İdari açıdan doğum yeri değişkeni varoşlaşma konusundaki algı, tutum ve davranışlar analiz edilirken bağımsız değişken olarak değerlendirilmiştir.

Meslek sosyal statüyü önemli ölçüde belirlediği için sosyolojik araştırmaların önemli değişkenidir. Araştırmada hane reisi statüsünde olan bireylerin marjinal işler - işçilik (%30), esnafılık (%32) gibi ortalama kent meslekleri icra ettikleri veya mesleksiz oldukları - çalışmadıkları (%26) tespit edilmiştir. Bu varoş alan için beklentiye uygun veridir. Semtte sermaye veya eğitim gerektiren nitelikli işlere sahip olanlar (%6) veya memur olanlar (%2) oranı düşüktür. Hane reisinin eşi (kadın) genel olarak çalışma yaşamına dahil olmamıştır (%68). Hanelerin çoğunluğunda eve gelir getiren bir başka kişi yoktur (%77).

Görüşme yapılan hanelerin %54'ü ekonomik durumlarının kötü, %27'si ekonomik durumlarının orta ve %19'u ekonomik durumlarının yüksek olduğunu ifade etmiştir. Tüm haneler arasında %18 oranında kesim ekonomik durumunun 'çok kötü' olduğunu bildirmiştir. Aylık gelirlerini sorduğumuzda ise içler acısı Türkiye gerçeğini de görmüş oluyoruz. Görüşme yapılan hanelerin %86'sının yoksulluk sınırının altında gelirle geçimlerini sağlamaya çalıştıkları tespit edilmiştir. Kendi gözlemlerime göre çalışmamıza katılanların %6'lık kısmı yüksek mal varlığına sahip olmalarına karşın maliye, vergi denetimi gibi korkular nedeniyle bu soruya cevap vermemişlerdir. %8-9'luk bir kesim ise 5000 lira üzeri aylık hane gelirine sahip gözüküyor. Bu durum aklımıza tüm dünya genelinde toplam servetin %90'ını alan %10 kesimi hatırlatıyor. Dünya genelindeki çarpık kapitalist düzenin yansıması söz konusudur.

5.2. Araştırma Alanının Mekânsal Özellikleri

Anket uygulaması Mersin Akdeniz İlçesinin Siteler, Gündoğdu ve Şevket Sümer mahallelerinde gerçekleştirilmiştir. Bu semtlerin mekânsal özellikleri güney illerinin gecekondularından çok farklı değildir. Araştırmaya katılan semt sakinlerinin %82'si **müstakil ev**lerde ikamet ettiği halde **apartmanda** oturan oranı %17'dir. Semtteki konutların %81'i hane sahiplerince "**eski bina**" olarak nitelenmiştir. Çoğu eski olan **bakımsız binaların** oranı ise %43'tür. Semtte çok kötü durumda olan **metruk bina** oranı %6'dır. Kendi gözlemime göre, bakımlı müstakil evler, üzerlerine kat çıkılması suretiyle zamanla apartmanlaşmaktadır. Araştırma kapsamınca anket uygulanan evlerin %40'ının üzerine kat çıkılması suretiyle apartmanlaşma sürecine girmesi, örneklemimizde apartmanlaşma oranının %56'lar civarında olmasına zemin hazırlamaktadır.

Görüşme yapılan hanelerin %42'sinin bütün **donanımlarının** var olduğu ve sağlam olduğu sonucuna ek olarak fiziki mekân donanımları (%20) ve altyapı/fiziki donanımlarının

olmadığı (%23) sonucuna ulaşmaktayız. Bu durumda görüşme yapılan hanelerin %58'inde bakımsızlıktan dolayı **çöküntüleşme** potansiyeli vardır. Semtteki binaların %33'ünün bütün donanımı var ve sağlamdır. Binaların çoğunluğu ise tamir gerektirmektedir. Altyapı ve fiziki mekân eskimesi başta gelen problemlerdir.

Semtte gecekondulu alanlarında alışık olmadığımız üzere **kiracılık** oranı yüksek (%44) tespit edilmiştir. Ortalama kira bedeli 250–500 TL'dir. Bu fiyat kentin gelişmiş mahallelerine göre düşük sayılabilir. Semtte mal sahibi olanların %19'u konutu satın almıştır. 1/5 oranındaki bu durum ev kavramının metalaşması gözlemine argüman olarak kullanılabilir. Semtte kısa, orta ve uzun vade oturanlar yaklaşık eşit dağılmıştır. 5 yıldan az süredir kentte oturanların oranı %30 olduğu halde 21 yıldan çok sürede semtte oturanların oranı %22'dir. Semt sakinleri **semti tercih nedeni** olarak çoğunlukla ekonomik zorunluluk demişlerdir (%84).

5.3. Gecekonduda Varoş Benzeri Değişim Eğilimleri

Bu başlık altında gecekonduların varoş alanlara dönüşümü sürecinde yaşanan kültürel, siyasal ve ekonomik değişimleri betimlemeye çalışacağız. Bunu yaparken anket sorularımızın 40 tanesinden elde ettiğimiz verileri ve kendi gözlemlerimizi dile getirmeye çalışacağız.

Örneklem grubundaki bireyler, **semtlerinin ekonomik** (%82) ve **kültürel** (%88) anlamda gelişmemiş olduğunu ve yakın gelecekte de ekonomik (%52) ve kültürel (%57) gelişmenin görece sağlanamayacağını düşünmektedirler. Gelişmişlik konusunda bugünü ve yarını değerlendirirken, semt sakinleri arasında *kararsız* olanların oranı ekonomik yapı için ve %10'dan %30'a kültürel yapı için de %5'den %27'ye çıkmıştır. Yani varoş alanların özelliği olmak üzere sosyal yapıda istikrar değil karamsarlık, belirsizlik ve öngörememe geçerlidir.

Şüphesiz semtin ekonomik ve kültürel yapısının gelişmemiş olmasının dış ve iç dinamiklere bağlı nedenselliği vardır. Örneğin, kamusal hizmetlerin sunumunda merkezi ve yerel yönetimin semte alakalarının eksik/yetersiz olması gibi dışsal nedenler öne sürülebileceği gibi semt sakinlerinin sosyolojik nitelikleri ve sosyal yapının durumu gibi içsel nedenler de öne sürülebilir. Frekans tablosu 33'te sıralandığı üzere semtin gelişmişliğine ket vuran sorunlar arasında uyuşturucu (%92), işsizlik (%62), siyasi anlaşmazlıklar (%55), yoksulluk (%47), suç olayları (%47), şiddet olayları (%44) gibi sosyal yapıyla alakalı konulardan öncelikli olarak şikâyet edildiği halde; çöp (%42), çevre düzenlemesi (%40), imar (%39), elektrik (%33), yol-kaldırım (%19), kanalizasyon (%17) ve içme suyu (%14) gibi fiziki koşullarla alakalı konulardan ikincil olarak şikâyet edilmiştir. Ülkemizdeki varoşlaşmanın özgün niteliği olarak kayda geçebiliriz ki dünyadaki pek çok *slum*'ın (sefalet semti) ortak özelliği olan etnik-dinsel

anlaşmazlıklar (%14), mahremiyet ve cinsellik konuları (%14), alkol (%14) ve çeşitli hastalık (%14) araştırma alanında (en azından şimdilik) düşük oranda gözlenmiştir.

İstatistik analizde semt problemleri ile cinsiyet ²; medeni durum ³; eğitim düzeyi ⁴; Mersin’de ikamet süresi ⁵; meslek ⁶ ve hanenin ekonomik durumu ⁷; arasında nedensel ilişki gözlenmemiştir.

Harita 1: Siteler Mahallesi

² Kikare değeri: 0,571; Serbestlik derecesi: 2; P değeri: 0,752

³ Kikare değeri: 0,451; Serbestlik derecesi: 2; P değeri: 0,798

⁴ Kikare değeri: 1,954; Serbestlik derecesi: 4; P değeri: 0,744

⁵ Kikare değeri: 3,567; Serbestlik derecesi: 4; P değeri: 0,468

⁶ Kikare değeri: 3,131; Serbestlik derecesi: 2; P değeri: 0,209

⁷ Kikare değeri: 7,588; Serbestlik derecesi: 4; P değeri: 0,108

KARAR.

YAZARLAR GÜNCEL DÜNYA EKONOMİ SPOR HAYAT KARAR TV GALERİ

Mersin'de uyuşturucu operasyonunda 5 kişi tutuklandı

23.08.2016 Salı 13:27 - Son Güncelleme: 23.08.2016 Salı 14:52

Mersin'de Narkotim ekipleri, yaptıkları iki ayrı operasyonda 78 kilo esrar ele geçirirken, 5 kişi tutuklandı.

İl Emniyet Müdürlüğü Uyuşturucu ile Mücadele Şube Müdürlüğü'ne bağlı Narkotim ekipleri, uyuşturucu madde satışı yaparak gençleri zehirleyen sokak satıcılarına yönelik operasyon düzenledi.

Farklı adreslere eş zamanlı gerçekleştirilen operasyonun ilkinde bir evde yapılan aramada 1045 ayrı paket halinde 9 kilo 816 gram esrar ele geçirildi. Olayla ilgili olarak 1 kişi gözaltına alındı. Ekipler, ikinci operasyonda da bir evde yaptığı aramada 13 ayrı paket halinde 68 kilo 440 gram esrar ele geçirirken, 4 kişi de gözaltına alındı.

Fotoğraf 1: Araştırma alanında uyuşturucu operasyonu haberi

<http://www.karar.com/gundem-haberleri/mersinde-uyusturucu-tacirlerine-darbe-226955#>, 23 Ağustos 2016

Mersin'de 4 Markette Hırsızlık Yapan Şahıslar Yakalandı.

Mersin'de dört günde 4 ayrı marketten hırsızlık yaptıkları belirlenen maskeli 3 kişi, polisin çalışması sonucu yakalandı.

08 Şubat 2016 Pazartesi 15:10

Tavsiye Et 36 kişi tavsiye etti. Arkadaşlarının neler tavsiye ettiğini görmek için Kaydol.

Edinilen bilgiye göre, **Mersin**'in farklı mahallelerinde son dört günde art arda 4 ayrı markette meydana gelen hırsızlık olayı ile ilgili çalışma yürüten Hırsızlık Büro Amirliği ekipleri, güvenlik kameraları görüntülerini incelemeye aldı. Görüntülerden maskeli 3 şüphelinin kimliğini belirleyen polis, düzenlediği operasyonla zanlıları yakaladı. Girdikleri marketlerden yaklaşık 20 bin lira değerinde içki ve sigara çaldıkları belirlenen E.K., A.G. ve V.G. çıkarıldıkları mahkemece

tutuklandı.

Fotoğraf 2: Araştırma alanında hırsızlık haberi

<http://www.mersinportal.com/mersin/mersinde-4-markette-hirsizlik-yapan-sahislar-yakalandi-h29538.html> , 8 Şubat 2016

Gözaltına Alındı

Mersin'de yeni kurulan mobese direklerini balyoz ve çekiçle kırdıkları belirtilen 10 kişi gözaltına alındı.

15 Mayıs 2012 Salı 15:06

Mersin'de yeni kurulan mobese direklerini balyoz ve çekiçle kırdıkları belirtilen 10 kişi gözaltına alındı.

Emniyet Müdürlüğü Terörle Mücadele Şube Müdürlüğü ekipleri, Akdeniz ilçesi Şevket Sümer ve Güneş mahallelerinde yeni kurulan 14 mobese direğinin 8'ini balyoz ve çekiçle kırarak deviren terör örgütü yandaşlarının yakalanmasına yönelik çalışma yaptı. Ekipler sabahın ilk ışıkları ile birlikte daha önceden kimlikleri tespit edilen şahısların evlerine operasyon düzenledi. Operasyon sonucu 5'i çocuk 10 kişi gözaltına alındı.

Şahısların evlerinde yapılan aramada, mobese direklerini kırılmasında kullandıkları balyoz ve çekiçler ele geçirildi.

Fotoğraf 3: Araştırma alanında vandal eylem haberi

<http://www.haberler.com/mobese-direklerini-kiran-10-kisi-gozaltina-alindi-3623468-haberi/> 15 Mayıs 2012

Fotoğraf 5: Araştırma alanında yasadışı gösteri haberi

Fotoğraf 4: Araştırma alanında yasadışı bahis haberi

Fotoğraf 7: Araştırma alanına ait boş arazi ve çöp sorunu görüntüsü

<http://www.perdearkasimersin.com/insaat-atiklari-ve-cop-dagi-temizlendi/> 04 Ocak 2016

Fotoğraf 6: Araştırma alanında terör olayları haberi

<http://www.mersinhaber.com/haber-mersinde-siteler-polis-merkezi-ine-silahl-saldiri/303209> 10 Eylül 2015

Mersin gecekondualarında oturanlar (uyuşturucu, işsizlik, siyasi anlaşmazlık gibi) şikâyet ettikleri sorunlarla bağlantılı olan suç olaylarından da şikâyetçidirler. Semtte uyuşturucu (%95), hırsızlık (%95), yaralama (%40), tinerici/balici (%40) ve alkol kaynaklı suç olayları yoğun işlenmektedir. Gecekonducular özel olarak uyuşturucu madde (%74) ve hırsızlık (%11) olayları olmasa semtlerinin daha iyi bir yer olacağına inanmaktadırlar.

Mersin’de gecekonducular ikamet ettikleri semtlerden memnun değildirler (%72). Yaklaşık üç kişiden biri (%33) oturduğu semtten ‘hiç memnun olmadığını’ bildirmiştir. Oturduğu semtten memnun olanların oranı ise %20’de kalmıştır. Gecekondu semtlerinin varoş benzeri değişimi memnuniyetsizliğin temel nedenidir.

Birleşik Dağılım 1: Hanenin Ekonomik Durumuna Göre Semtten Memnuniyet(sizlik) Hissi

Hanenin Ekonomik Durumu *Semtten Memnuniyet Hissi					
Hanenin Ekonomik Durumu		Semtten Memnuniyet(sizlik) Hissi			Toplam
		Memnun	Kararsız	Memnun değil	
İyi	Frekans	16	11	21	48
	Ekonomik duruma göre memnuniyet	33,3%	22,9%	43,8%	100,0%
	Memnuniyete göre ekonomik durum	33,3%	52,4%	11,6%	19,2%
	Toplam	6,4%	4,4%	8,4%	19,2%
Orta	Frekans	13	7	47	67
	Ekonomik duruma göre memnuniyet	19,4%	10,4%	70,1%	100,0%
	Memnuniyete göre ekonomik durum	27,1%	33,3%	26,0%	26,8%
	Toplam	5,2%	2,8%	18,8%	26,8%
Kötü	Frekans	19	3	113	135
	Ekonomik duruma göre memnuniyet	14,1%	2,2%	83,7%	100,0%
	Memnuniyete göre ekonomik durum	39,6%	14,3%	62,4%	54,0%
	Toplam	7,6%	1,2%	45,2%	54,0%
Toplam	Frekans	48	21	181	250
	Ekonomik duruma göre memnuniyet	19,2%	8,4%	72,4%	100,0%
	Memnuniyete göre ekonomik durum	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
	Toplam	19,2%	8,4%	72,4%	100,0%

a. Pearson Chi-Square Value 33,224; Df 4; Asymp. Sig. 0,00; Contingency Coefficient 0,343

Örneklem grubunun öz nitelikleri arasında *hanenin ekonomik durumu semtten memnuniyet(sizlik) hissini belirleyen önemli değişkendir*. Semtten memnuniyetsizlik hissi ortalama %72 oranında olduğu halde; hanesinin ekonomik durumu kötü olanlar (%84), hanesinin ekonomik durumu iyi olanlara (%44) göre daha yüksek oranda semtten memnun değildir.

İstatistik analizde, cinsiyet ⁸; yaş ⁹; medeni durum ¹⁰; eğitim düzeyi ¹¹; Mersin'de ikamet süresi ¹² ve meslek ¹³ değişkenlerinin semtten memnuniyet(sizlik) hissini önemsenecek düzeyde etkilemediği tespit edilmiştir.

Buraya kadar sunduğumuz araştırma verilerine göre gecekondularda semtlerinde varoşlaşma eğilimi vardır ve bu durum gecekondulularda (yaşam kalitesinin düşük olması anlamında) memnuniyetsizliğe yol açmaktadır. Bu bilgiyi derinleştirmek ve sağlam argümana kavuşabilmek için (tezin kavramsal bölümünde tanımladığımız) varoşlaşma özelliklerini önerme olarak gecekondululara sorduk. Alınan cevaplara göre. (1) Varoşlaşmanın bizde ve başka toplumlarda gözlenen ortak özellikleri, (2) Varoşlaşmanın bize özgü özellikleri ve (3) Varoşlaşmanın bize özgü olup da değişme eğiliminde olan özellikleri olarak üçlü farklı özellik tespit edilmiştir.

(1) Varoşlaşmanın bizde ve başka toplumlarda gözlenen ortak özellikleri

- *Ekonomik özellik* olmak üzere; varoş semtlerinde kentin yoksul kesiminin (%80) ve işsiz kesiminin (%73) oturduğu kanaati yaygındır. Semtte devlet yardımı alanların (%67) ve dilencilerin (%87) sayısının arttığı bildirilmiştir. Varoşlular ayrıca, iş güvencelerinin (%81) ve barınma güvencelerinin (%69) olmadığını bildirmiştir.
- *Sosyal özellik* olmak üzere; varoşlarda, alkol bağımlılarının (%79) ve uyuşturucu bağımlılarının (%93) sayısı artmaktadır. Bununla bağlantılı olarak, varoşlarda çete üyelerinin (%76) ve kanunsuz iş yapanların sayısı (%86) artmaktadır. Bunun sonucunda varoşlarda sokak suçları da artmaktadır (%88). O kadar ki semtin isminin şiddetle anılmaya başladığı ifade edilmiştir (%90)
- *Kültürel özellik* olmak üzere; varoşlular semt kültürlerinin kent kültüründen ayrı ve farklı olduğunu düşünmektedir (%74). Ancak varoş kültürünün istenmedik (olumsuz) özellikleri fazladır (%86). Varoş kültürünün olumsuz özellikleri kendi iç dinamiklerden kaynaklandığı kadar kentteki diğer insanların varoş insanını ötekileştirmesi ve damgalamasının da sonucudur (%84). Varoşlular ötekileştirmeye tepki olarak giderek içe kapanmaktadır (%77). Varoşlular (başta Suriyeliler olmak üzere) semte dışarıdan gelenlerin sayısının arttığını gözlemektedir (%95). Buna rağmen varoşun homojen kültürel yapısı sürmektedir.
- Varoşlularda özellikle ekonomik ve sosyal yapıdaki olumsuzlukların etkisiyle, kızgın ve öfkeli ruh hali gözlenmektedir (%87).

⁸ Kikare değeri: 2,566; Serbestlik derecesi: 2; P değeri: 0,277

⁹ Kikare değeri: 4,957; Serbestlik derecesi: 4; P değeri: 0,292

¹⁰ Kikare değeri: 7,862; Serbestlik derecesi: 4; P değeri: 0,097

¹¹ Kikare değeri: 11,391; Serbestlik derecesi: 4; P değeri: 0,023

¹² Kikare değeri: 8,878; Serbestlik derecesi: 4; P değeri: 0,064

¹³ Kikare değeri: 2,678; Serbestlik derecesi: 2; P değeri: 0,262

(2) Varoşlaşmanın bize özgü özellikleri

Varoşlaşmanın bize özgü özellikleri daha çok sosyal ve kültürel yapı ile ilgilidir. Ekonomik yapıda özgünlük görece gözlenmemiştir.

- Araştırma yaptığımız Siteler, Gündoğdu ve Şevket Sümer mahalleleri Mersin'in doğusunda ve merkezi iş alanının dışında yer aldığı halde mahalle sakinlerinin algısına göre, *yaşadıkları semt kentin dışında değildir* (%64). Dışarıda-içeride olmak, uzak-yakın olmak veya merkez-çevre olmak algısı görelidir. Ama bu algı, kentsel bütünleşme veya kentsel ayrışma eğilimlerinin göstergesi olabileceği için önemlidir. 'Varoşlaşmanın bizde ve başka toplumlarda gözlenen ortak özellikleri' esas alındığında, araştırma yaptığımız gecekondu alanı (Yücel'in sınıflamasına göre), *bütünleşik varoş* niteliği göstermektedir. Buna karşın, mahalle sakinleri kent merkezine yakın ikamet ettiklerini hissettikleri için bütünleşik varoş tanımına uymayan bir özellik olarak, *'Mersin varoşlarında kentsel ayrışma eğilimi çok da kuvvetli değil'* değerlendirmesini yapabiliriz.
- Başka toplumlarda gözleendiği üzere, 'eğitim, sağlık ve güvenlik gibi kamusal hizmetlerden mahrum olmak ya da yeterli yararlanamamak' durumu varoşlaşmanın özelliklerindendir. Ama, araştırma yaptığımız gecekondu alanında yaşayanların önemli bölümü (%61) bu özelliğin semtleri için geçerli olmadığını bildirmişlerdir.
- Varoшта konu-komşu ilişkilerinde hoşgörü hâkimdir. Bunun göstergesi olarak, varoşluların çoğunluğu bir kez dahi olsa komşuları ile tartışmamış, kavga etmemiştir (%80).
- Varoşlular etnik köken (%85), dini inanış (%71), siyasi görüş (%88) ve sınıfsal konum (%86) konularında farklılıklara hoşgörülüdürler. Farklı özellikleri olan insanlarla komşuluk yapabileceklerini ifade etmişlerdir.
- Varoşlular farklılıklara hoşgörülü olduklarını söylemeler de cinsel yönelimi farklı olan bireylerle komşuluk yapmak istemediklerini ifade etmişlerdir (%68). Ayrıca semtte evlilik dışı yaşama ve evlilik dışı çocuk yapma davranışını da 'normal' karşılamamaktadırlar (%70). Yani varoşların bize özgü özelliği olarak, evlilik akdiyle başlayan aile kurumu temeldir, önemlidir.

(3) Varoşlaşmanın bize özgü olup da değişme eğilimi gösteren özellikleri

Varoşlaşmanın bize özgü olup da değişme eğilimi gösteren özellikleri sosyal ve kültürel yapı ile ilgilidir.

- Bize özgü özellik olarak, varoşların sosyal ve kültürel yaşantısında evlilik akdiyle başlayan aile kurumunun önemsendiğini tespit etmiştik (%70). Aile kurumunun ve çocuğun önemsendiği sosyal gruplarda eğitime önem verilir. Literatürdeki araştırma bulgularının da gösterdiği üzere gecekonduvaroşlarda eğitim olanakları yetersiz olsa da aileler çocuklarını okula

gönderirler; çocuğun eğitim sürecini görece takip ederler. Bu bilgiden hareketle, ailenin ve çocuğun eğitim kurumuna ilgisinin azalmasını varoşlaşma eğilimi olarak değerlendirebiliriz. Bu konuyu aydınlatmak üzere semt sakinlerine “Semtteki çocuklarda / gençlerde okulu terk etme davranışı yaygınlaşıyor mu?” sorusu yöneltildiğinde, açık/ağırlıklı cevap alınamamıştır (%45 evet, %26 hayır, %29 kararsız).

- Mersin varoşlarında komşuluk ilişkilerinin önemsendiğini ve komşuluk ilişkilerinde farklılıklara hoşgörü ile yaklaşıldığını tespit etmiştik (%80). Buna rağmen Suriyeli sığınmacıları kabullenme konusunda kararsızlık hâkimdir. Suriyeli komşu istemeyenler %37 oranında olduğu halde Suriyelilerle komşuluk yapabileceğini bildirenler %45 oranındadır. Bu konuda kararsız olanların oranı ise %18’dir. Bu ikircikli durum çok nedenli açıklanabilir: Suriyelilerin savaş mağduru olması, yoksul/yoksun olması, din kardeşi olması gibi özellikleri onlarla komşuluk yapabilme eğilimini artırır. Buna karşın, Suriyelilerin ucuz işgücü olarak çalıştırılmaları sonucunda kısıtlı emek pazarının daralması, dil bilmemelerine bağlı iletişim problemleri ve resmi kurumların imkan sağlama konusunda onlara pozitif ayrımcılık yaptığı kanaati... onlarla komşuluk yapmama eğilimini artırır.
- Türkiye gecekondularının bilinen temel özelliklerinden birisi (yüz yüze, samimi) mekanik dayanışma ilişkilerinin hâkim olduğudur. Mekanik dayanışmanın çözülmesini ve bunun yerine organik dayanışmanın kurulamamasını varoş benzeri değişim özelliği olarak değerlendirebiliriz. Mersin gecekondularında bu tarz değişimin olduğunu söyleyenler %42 oranında olduğu halde buna katılmayanların oranı %39’dur. Kararsızların oranı ise %20’dir. Aslında dayanışma ilişkileri konusunda kararsızlık bile varoş benzeri değişimin başladığını, yaşandığını göstermektedir.
- Mersin varoşlarında yaşayanların (çok memnun olmasalar da) kamusal hizmetlerden yararlandıklarını tespit etmiştik (%61). Bu veri ile alakalı bir başkası ‘hastalık oranıdır’. Semt sakinlerine “Sempte hastalık oranında artış var mı?” sorusu yöneltildiğinde, açık/ağırlıklı cevap alınamamıştır (%32 evet, %30 hayır, %38 kararsız). Hastalık oranı konusunda kararsızlık kamusal hizmetlerin yetersizliği ile ilişkilendirilebileceği gibi anket uygulamasının yapıldığı Ocak 2017 tarihinde kentteki grip salgı da gözönüne alınmalıdır.
- Mersin gecekondularında şiddet ve suç olaylarının arttığını ve semtin adının kötü anılmaya başladığını tespit etmiştik. Medyadan aktardığımız haberler de bu veriyi doğrulamaktadır.

Şiddet ve suç olayları arasında terör ve sistem karşıtı hareketler toplumsal değişmeden öte toplumun varlığı ile ilgili konu olduğu için ayrı değerlendirilmesi gerekir. Dünyanın pek çok yerinde terör örgütleri özellikle varoş alanları mekân edinmiştir. Terör olayları varoşlaşmanın önemli göstergesidir. Araştırma alanında görüştüğümüz semt sakinleri 'sistem dışı hareketlerin' kendi mekânlarının özelliği olup/olmaması konusunda kararsızdırlar (%35 evet, %30 hayır, %35 kararsız). Terör olayları konusunda bu kararsız algı dahi varoş benzeri değişimin başladığının argümanı olabilir. Kendi gözlemlerimden hareketle diyebilirim ki, araştırma yapılan semtlerde sistem karşıtı radikal hareketler konusunda gizli bir potansiyel bulunmaktadır. Hatta çözüm süreci öncesi dönemde araştırmaya konu olan semtlerde şiddet olayları, suç, uyuşturucu tavan yapmış durumdaydı. Özellikle şiddet olaylarındaki yaşanan hareketlerin bir anda kesintiye uğraması makro siyasi anlayışla doğrudan alakalıdır. Bu semtin bir çocuğu olarak uyuyan suç ve şiddet yani çete yapılanmasının varlığı konusunda eminim.

Fotoğraf 8: Dünyada Uyuşturucu Madde Kullanımı

Fotoğraflar Google ve Yandex görselden temin edilmiştir.

IV.4. Uyuşturucunun Gecekonduadaki Varoş Benzeri Değişime Etkisi

Uyuşturucu Türk ailesinin yaşadığı mekanlarda (köylerde, kentlerde... merkezi semtlerde veya gecekondualarda) alışkın olmadığımız bir kavramdır. Uyuşturucu toplumumuzda yakın zamanlara kadar alt kültür oluşturmamıştır. Ancak bu tez çalışmasına konu ettiğimiz üzere özellikle gecekondu alanlarında uyuşturucunun alt kültürü oluşmaya başlamıştır. Bu durum gecekonduların varoşlaşma eğilimini de hızlandırmaktadır. Anket uyguladığımız Siteler, Gündoğdu ve Şevket Sümer mahallelerinde uyuşturucu ticaretinde artış gözlenmektedir (%91). Semtinde uyuşturucu kullanımının giderek normalleştiğini gözleyenlerin oranı %78'dir. Daha açık olarak, 'gecekondu alanlarda uyuşturucu alt kültürünün oluştuğu ve bunun varoş benzeri değişimin önemli bir nedeni olduğu' önermesine katılanların oranı %88 olarak tespit edilmiştir.

Araştırma raporları, roman ve sinema gibi sanat eserleri ve nihayet medya haberlerine yansıdığı üzere Türkiye'de uyuşturucu kullanımının yaygınlaştığı gerçektir. Bu durumda Durkheim'ın normal-anormal ayırımına göre problemin vahameti nedir? Cevaplanmalıdır. Paris banliyölerinde, New York'un Harlem semtinde, Kamboçya slum'larında veya Brezilya'nın favela'larında... olduğu gibi gecekondualarda, ve bazı merkezi semtlerde kadın-erkek, çocuk-çocuk demeden insanımız uyuşturucuya bulaşmakta mıdır? Emniyet Genel Müdürlüğü'nün (EGM) 2014 Türkiye Uyuşturucu Raporu verilerine göre, uyuşturucu kullanımı bir yıl içerisinde %17 artış göstermiştir. 2014 yılında 648 kişi uyuşturucuya bağlı hayatını kaybetmiştir. Ölenlerin yaş ortalaması 31'dir. Rapora göre, 13 yaşında bir kişinin uyuşturucudan hayatını kaybettiği kayıtlara geçmiştir. Uyuşturucudan ölenlerin 26'sı 15-19 yaş grubundadır. Uyuşturucuya bağlı ölümler 26 ilde meydana gelmiştir. Ölüm oranı yüksek olan iller İstanbul (%50), Antalya (%11), Adana (%7) ve Ankara (%6) olarak sıralanmıştır (EGM KOM, 2014). Türkiye'de uyuşturucu madde kullanımı hakkında sistematik bilgi bulunmamaktadır. Ama istatistik veri seti oluşturma çalışmalarına başlanmıştır. "2011 yılında TUBİM tarafından yapılan genel nüfusta madde kullanımı araştırmasında 25 ilde 8.145 hane halkı ile görüşülmüştür. Yapılan çalışmada yaşam boyu madde kullanım sıklığı %2,7 bulunmuştur. Çalışmanın sonuçlarına göre, 15-24 yaş grubunda olmak, erkek olmak, bekâr olmak, gelir düzeyi 500 TL ve altında olmak (araştırmanın yapıldığı sırada <200 EU ya da <250 USD), tütün, alkol, hekim önerisi dışında ilaç kullanıyor olmak uyuşturucu kullanımını anlamlı biçimde artırmaktadır" (İlhan, 2014: 37).

Bu istatistik bilgiler dünya geneli ve Avrupa Birliği ülkeleri ile kıyaslanınca Türkiye'de uyuşturucu madde kullanımının çok da yaygın olmadığı söylenebilir. Birleşmiş Milletler'in (BM) Uyuşturucu ve Suç Ofisi'nin hazırladığı 2016 Dünya Uyuşturucu Raporu'na göre, dünya genelinde uyuşturucu bağımlılarının sayısının 29 milyona ulaştığı görülmüştür. Rapora göre,

“yetişkin nüfusun yaklaşık %5’i, bir başka deyişle 15–64 yaşları arasında yaklaşık 250 milyon kişinin 2014 yılında en az bir kez uyuşturucu madde kullandığı” tespit edilmiştir. BM Raporu’na göre, “madde kullanım bozukluğu olan her 6 kişiden ancak 1’i tedavi oluyor”. Tedavi oranının düşük olmasının etkisiyle de 2014 yılında dünya genelinde 207.000 kişi uyuşturucuya bağlı ölmüştür. “...Uyuşturucuya bağlı ölümler Asya’da 85.900, Amerika’da 52.500, Afrika’da 39.200 olarak” kaydedilmiştir (Yeşilay, 27.06.2016).

2014 ve 2016 Avrupa Uyuşturucu Raporu’na göre, Avrupa Birliği’nde yetişkin nüfusun yaklaşık ¼’ü yani 80 milyon kişi hayatında en az bir kez yasadışı uyuşturucu kullanmıştır. 2014 yılında AB’de genellikle eroin ve diğer afyon türevleriyle bağlantılı en az 6.800 ölüm gerçekleşmiştir. “2014 yılında, Avrupa Birliği’nde tahmini olarak 1,2 milyon kişi (Norveç ve Türkiye dâhil 1,5 milyon kişi) yasa dışı uyuşturucu kullanımı tedavisi görmüştür” (EMCDDA, 21.05.2016).

Mersin uyuşturucu madde ticareti ve kullanımının yaygınlaştığı iller arasında öne geçmektedir. EGM KOM ve TUBİM 2014 verilerine göre, Türkiye’de eroin yakalamasında Konya, Ankara, Adana ve Mersin; esrar yakalamasında ise İzmir, Adana, Diyarbakır ve Gaziantep ilk dört sırayı alan illerdir. Bonzai ve kokain yakalanmasında İstanbul, ecstasyde yakalanmasında Kocaeli, metafetamin yakalanmasında ise Aydın ilk sırada yer almaktadır (Hürriyet, 25 Eylül 2015).

Araştırma yaptığımız Siteler, Gündoğdu ve Şevket Sümer mahallelerinde oturanlar “semtte uyuşturucu kullanımının ilkokullara kadar indiği” görüşüne katılmaktadırlar (Evet %57, Kısmen %32, Hayır %11). Ayrıca, semtte uyuşturucu kullanımına bağlı şiddet olaylarının arttığını ifade etmişlerdir (%90).

Gecekonduların zaman içerisinde varoş alanlara dönüştüğünü ama bu değişim sürecinde aile yaşantısının önemsiz olarak devam ettirildiği gibi bize özgü özelliklerin olduğunu tespit etmiştik. Bunun yanında, semtte uyuşturucu madde nedeniyle dağılan ailelerin olduğu da (%85) bildirilmiştir. Bu veri uyuşturucu madde ticareti ve kullanımının varoşlaşma eğilimini hızlandırdığı yönündeki gözlemimizi desteklemektedir.

İstatistik analizde, uyuşturucu alt kültürünün gecekonduların varoş benzeri değişiminin önemli etkeni olduğu kanaatinin, cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim düzeyi, Mersin’de ikamet süresi, meslek ve hanenin ekonomik durumuna göre değişmediği tespit edilmiştir.

ANA SAYFA

GÜNCEL

SİYASET

DÜNYA

EKONOMİ

EĞİTİM

KÜLTÜR-SANAT

BİLİM-TEKNOLOJİ

SAĞLIK-YAŞAM

TÜMHABERLER

FOTO GALERİ

VIDEO GALERİ

Giriş

Ara

Metruk Bina Eroinci ve Esrarıcı Yuvası

05.09.2012 - 10:39

Mersin merkez Akdeniz ilçesinde bulunan ve adeta esrarıcı ve eroinci yuvasına dönen metruk ev mahalle sakinlerini korkutuyor.

MERSİN - Mersin merkez Akdeniz ilçesi Şevket Sümer Mahallesi içerisinde bulunan ve yıllardır kullanılmayan metruk bina eroin ve esrarıcıların mekanı haline gelmiş. Sokak sakinleri ve işyeri sahipleri bu durumdan çok rahatsız olduklarını söyleyerek akşamları sokağa çıkmaya korktuklarını dile getirdiler.

Çocuklarımızın Ahlakını da Bozuyorlar
Metruk bina etrafında bulunan sokak sakinlerinden ve aynı zamanda işyeri sahibi de olan Muhsin usta tepkisini şöyle dile getirdi: "Bu harabe binaya esrar ve eroin içmek için gelenler çocuklarımızın gerek dünyevi ve gerekse de manevi olarak tehdit ediyor. Bunların yüzünden çocuklarımız sokakta rahat oynayamıyorlar. Akşamları eşlerimiz ve kızlarımız dışarı çıkmıyorlar çünkü korkuyorlar. Buraya günlük olarak düzenli bir şekilde, 40 yakın esrarıcı ve eroinci gelir içer gider.

Bu durumun mahalle sakinleri olarak bizleri rahatsız ediyor. Defalarca buraya gelmemeleri konusunda kendileri ile tartıştım fakat hiçbir işe yaramıyor. Bunun için kendileri ile kavga ettik fakat fayda vermedi. Bu işlerle uğraşan yetkililer herkimse lütfen bizi ve sokağımızı bu felaketten bir önce kurtarın."

Geleceğimiz Ne Hale Gelmiş
Defalarca polisi aradıklarını söyleyen İbrahim K. ise, "Polis gelene kadar buraya esrar ve eroin içmeye gelenler de işlerini bitirip, dağılıp gidiyorlar. Polis bu tür olaylara duysız kalıyor. Derdimize çare bulmuyor. Eğer polis esrar ve eroin satanları yakalayıp hapse atsaydı, bu gençler bu hale gelirler miydi? Diye sordu.

Günlük ortalama 40 kişinin geldiğine vurgu yapan İbrahim K. "Gelenlerin çoğu da çocuk. 10 yaşında bile çocuklar var. Bizim geleceğimize bakın ne hale gelmiş. Esrar ve eroinci olmuş. Devletin bir an önce buna bir çare bulması gerek yoksa 10 yıl sonra esrar ve eroini kundaktaki bebekler dahi içmeye başlayacaklar" sözleriyle tepkisini dile getirdi.

Bu metruk binanın yıkılması için sokak sakinlerinden imza toplayacaklarını söyleyen İbrahim K. "Akşamları evlerimizde rahat değiliz. Çoluk çocuğumuz sokağa çıkamıyorlar. Sokakta oynayamıyorlar. Sokakta huzurlu bir yaşam istiyoruz" dedi. (Osman Öksüz - İLKHA)

Fotoğraf 9: Araştırma alanında uyuşturucu sorunu haberi

<http://ilkehaberajansi.com.tr/haber/metruk-bina-eroinci-ve-esrarci-yuvasi.html> , 26.03.2017

SONUÇ

Türkiye’de 1950’li yıllardan itibaren büyük kentlere göç hızlanmıştır. 1960’lı ve 1970’li yıllarda devam eden göç akını 1980’li yıllarda zirve yapmıştır. Bunun sonucunda büyük kentler başta konut ve altyapı yetersizliği olmak üzere sorun yumağı haline gelmiştir. Başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere gelen köylüler, barınma ihtiyacını karşılayacak kurumsal düzenleme ve hizmetler bulamayınca spontane çözüm olarak gecekonduyu üretmişlerdir. Tanım olarak *gecekondu*, kamu veya şahıs arazilerine izinsiz/rızasız olarak, derme/çatma malzeme ile altyapısız olarak bir gecede kurulan yapı anlamına gelmektedir. Gecekondu belirli bir yerleşme (mekân) türünü ifade eden bir kavram ise de zaman içerisinde kentleşmiş kesimden ayrı ve farklı bir yaşama biçimini (alt kültür) ifade etmek için de kullanılmaya başlamıştır. Altyapı, eğitim, sağlık, güvenlik... gibi kurumsal hizmetlerin ya çok az olduğu ya da hiç olmadığı fakat buna rağmen kentle bütünleşme ümidini içinde barındıran bu yerleşme ve yaşama biçimi, 1980 sonrası dönemde (mekanik dayanışma ve sosyal kontrol mekanizmalarının çözülmesi, ne-liberal politikalar, küreselleşme süreci gibi) iç ve dış dinamiklerin etkisiyle değişmeye başlamıştır. Esas itibariyle gecekondular kentin yakın ve uzak çevresinde yer alma ve eski ve yeni olma özelliklerine göre ikili sınıflanabilmektedir. 1960–1980 dönemine tarihlenen birinci kuşak gecekondular kentin yakın çevresinde yer alırlar ve ‘birinci kuşak gecekondular’ olarak isimlendirilirler. Bunlar, zaman içerisinde, yasal statü kazanmış, altyapıya kavuşmuş, merkezi iş alanını oluşturmuş, apartmanlaşmış ve böylece orta gelir gruplarının mekanı haline gelmişlerdir. Birinci kuşak gecekondular görece kentsel bütünleşmesini sağlamıştır. 1980 sonrası dönemde, bunlara bitişik olduğu halde kentin uzak çevresinde kalan ‘ikinci kuşak gecekondular’ hem kuruluş hem de işleyiş sürecinde başka/farklı dinamiklere tabidirler. İkinci kuşak gecekondular alanlarında gayri resmi imar planına uygun olarak üretilen konutların ticari meta olarak görülmesi, bunların en başta sağlam malzeme ile ve çok katlı (apartman olarak) kurulması, semtte mekanik dayanışma ilişkilerine ve sosyal kontrol mekanizmalarına yer verilmemesi ama organik dayanışma ilişkilerinin de tam olarak geliştirilememesi, enformel ilişkilerin yaygın olması ve bu arada mafya eliyle kentsel rantların belirli kesimlere dağıtılması söz konusudur. Bu özellikler gecekondunun varoşa dönüşme sürecinin hem ortamı hem de etkenidir. Klasik gecekonduları tarif etmek için kullanılan “umudu içinde barındıran mekân” nitelemesi yerini şiddet ve suç olayları, ve mafyalaşma gibi olumsuz anlamlı kavramlara çağrışım yapan ‘umutsuzluk mekanları’ nitelemesine bırakmıştır. Gerçi varoşlar bulunduğu yer ve yapısal özelliklerine göre üç farklı görünüm sunmaktadır: İç Varoş, Parçalanmış Varoş ve Bütünleşik Varoş. *İç varoş* kavramı, kentin yakın çevresinde yer alan ilk kuşak gecekondular semtlerinden olduğu halde bütünleşmesini sağlayamamış ve çöküntüleşmiş

yerler için kullanılmaktadır. *Bütünleşik varoş* kavramı, kentin dış çevresinde yer alan ve (etnik, dinsel ya da ideolojik temelden) farklı kimliği ile kentten ayrılmış yerler için kullanılmaktadır. *Parçalanmış varoş* kavramı ise iç varoş ve bütünleşmiş varoş özelliklerinin görece bir arada ama çatışarak devam ettiği yerler için kullanılmaktadır. Toplu konutların bir ucundan yapılmaya başladığı bu semtler ayrısmadan bütünleşmeye geçişin mekânlarıdır. Yücel'in önerdiği bu sınıflamada iç varoş için İstanbul-Beyoğlu-Tarlabaşı semti; bütünleşik varoş için İstanbul-Sultangazi-Gazi Mahallesi; ve parçalanmış varoş için de İstanbul-Küçükçekmece-İstasyon Mahallesi görgül örnek olarak betimlenmiştir. Yukarıda sunduğumuz araştırma verilerine dayalı olarak söyleyebiliriz ki Mersin'de araştırma yaptığımız semtler (Siteler, Gündoğan ve Şevket Sümer Mahalleleri) bütünleşik varoş tanımına uygun örnek oluşturur.

Bu tez çalışmasında gecekondunun varoşlaşma süreci ve bunun iç ve dış dinamikleri betimlenmiştir. Varoşlaşma sürecinin iç etkenlerinden birisi olan uyuşturucu alt kültürü üzerinde özel olarak durulmuştur. Bunun nedeni; gecekondulu mahallesinde doğmuş biri olarak, uyuşturucunun semtin her alanında görünür olduğuna ve giderek normalleştiğine tanıklık etmiş olmamdır. Yaşadığım gecekondulu alanının siyasal, ekonomik ve kültürel yapısı olumsuz anlamda değişmektedir. Bunda yoksulluk ve suç olayları gibi olgusalılıklarla beraber uyuşturucu ticaretinin, uyuşturucu kullanımının artmasının da etkisi vardır.

Problematığı belirlenen bu çalışmanın üst evrenini Türkiye'deki büyük kentlerin, metropol kentlerin gecekondulu bölgeleri oluşturmaktadır. Alt evrenini ise Mersin kenti Siteler, Gündoğdu ve Şevket Sümer mahalleleri oluşturmaktadır. Orantılı tabakalı rastgele örneklem tekniği ile belirlenen mahallelerde 250 haneye anket uygulanmıştır.

Saha çalışmasında elde ettiğimiz bilgiler, kavramsal ve kuramsal bilgiler ve literatür ile bir arada değerlendirildiğinde şu tespitler yapılabilir:

İlkin söyleyebiliriz ki araştırmamıza konu olan *varoşlaşma* kavramı ve varoş alanlar daha önce pek çalışılmamış konudur. Konu sosyolojik problem olarak yeni yeni ele alınmaktadır. Bu nedenle tezin konusu özgün ve önemlidir. Yukarıda araştırma verileri ile ortaya koyduğumuz üzere, Türk toplumu için varoşlaşma kavramı bundan böyle gecekondulaşma kavramından ayrı ele alınması gereken yeni bir olgusalılıktır.

İkinci tespit ve öneri olarak söyleyebiliriz ki, varoşlaşma süreci kuramsal olarak açıklanmalıdır. Bunun için ekolojik yaklaşım içerisinde yer alan McKenzie'nin "Kentsel Büyüme Süreci" modeli uygun gözükmemektedir. Bu modele göre varoşlaşma damgalanma ve ötekileştirme süreçleri biçiminde oluşuyor. Varoşlaşma sürecinin ileri aşaması için Harvey'in 'Sermaye Birikimi Olarak Kent' yaklaşımı uygun açıklama aracıdır. Kapitalizmin gelişim sürecinde ilk çevrimde elde edilen aşırı birikim krize yol açmış, sermaye ikinci çevrimde krizi aşabilmek için kentsel mekâna yatırım yapmıştır (avm'ler, lüks konutlar vd.). Mekana yatırım belli doygunluğa

ulaşınca, bu sefer üçüncü çevrimde, kent merkezine yakın gecekondu yeni yatırım alanları olarak belirlenmiştir. Kentsel dönüşüm adı altında müdahale edilen gecekonduların belirli bir kısmı kentsel bütünleşme sürecine dahil ediliyorsa da geri kalan kısımda varoşlaşma süreci yaşanmaktadır. Örneğin Mersin’de sahil şeridinde ve özellikle Yenişehir ilçesinde lüks konutlar ve yeni tüketim mabetleri yapımı hızla devam ettiği halde, kentin doğusunda kalan (Çay, Çilek, Siteler, Şevket Sümer ve Gündoğdu gibi mahallelerde) varoşlaşma eğilimi baş göstermiştir.

Araştırmanın başlangıcında cevap aradığımız üç soru(nsal) vardı. Araştırma sonucunda bunlara verebileceğimiz cevapları şöyle sıralayabiliriz:

Türkiye’de gecekondular başka toplumlarda gözlenen varoşlara benzemeye başlamış mıdır? Gecekondularda varoş diyebileceğimiz bir değişim mi yaşamaktadır? Sorunun cevabı ‘evet’. Şöyle ki: Mersin gecekondularının yer seçimi ve kuruluşu McKenzie’nin ‘Kentsel Büyüme Süreci’ modeline uygundur. Ancak, günümüzde ve ilerleyen süreçte kentsel dönüşüm projeleri adı altında sermayenin hareketine göre kentsel bütünleşme ya da varoşlaşma eğilimi başat hale gelecektir. Mersin gecekonduları Artık gecekondular ticari meta haline gelmiştir. Gecekondu konut ucuza oturulabilecek mekân olmaktan uzaklaşmaktadır. Gecekondularda kiracılık oranı yükselmiş ve buna bağlı vergi ödeme kabiliyeti düşmüştür. Anket uyguladığımız hanelerin %55’inin oturduğu konut kendisine ait değildir. Araştırma yapılan semtin binalarının %53’lük bölümünde değişiklikler yapılarak kat çıkıldığı veya yeniden inşa edildiğinin bilgisine sahibiz. Bu davranış imar planına muhalefeti göstermektedir. Topluma katma değeri düşük olan bu yerleşmelere merkezi ve yerel yönetimlerin de ilgisi azalmaktadır. Böylece, kamusal mekanlar ve hizmetler görece yetersizdir. Gecekondu semtlerinde şiddet ve suç olayları artış göstermektedir. Bu durum, alkol ve uyuşturucu ticaretinin ve kullanımının yaygınlaşmasıyla doğru orantılıdır. Gecekondu semtlerinde Birincil, samimi ve güvene dayalı mekanik dayanışma ilişkileri çözülmektedir. Bunun yerine ikincil ve rasyonel nitelikte organik dayanışma ilişkileri gelişemediği halde (cemaat ve mafyavari) belirli kesimlere çıkar sağlayan enformel ilişkiler yaygınlaşmaktadır. Tüm bu bilgi araştırma yapılan semtin varoşlaşmasının argümanıdır. Konu komşu dayanışma ilişkilerine baktığımızda özellikle araştırmamıza katılan erkeklerin çok önemli bir bölümünün konu-komşu dayanışma ilişkilerinin kalmadığını söylemesi (kadınlarda da bu oran yarı yarıyadır) varoşlaşmanın kültürel boyutunun da görünür olduğunu ortaya koymaktadır. Şiddet, suç ve mafyalaşma üzerinden bir okuma yapmak gerekirse araştırmamıza katılan bireylerin %85-90’lık kısmı şiddet, suç ve mafyalaşmanın arttığını dile getirmektedir. Araştırma sorularımız bu bağlamda cevap bulmuş oldu. Türkiye’de gecekondular giderek varoşlaşmaktadır, fakat bu durumun, Latin Amerika ülkelerinde olduğu gibi azgelişmiş toplumlardan farklı ve bize özgü yanları da vardır. Örneğin varoş alanlarda aile yaşamı devam etmekte ve fuhuş olayları görece az gözlenmektedir.

Araştırmanın ikinci genel sorusu *Varoşlaşma var ise bunun iç ve dış dinamikleri nedir* idi. Sorunun cevabı ilkin varoşlaşmanın iç dinamikleri ortaya konularak verilebilir:

- Enformel ilişkilerin giderek artması varoşlaşmanın önemli göstergesidir. Örneğin semtte kanunsuz iş yapanların sayısında artış vardır (%85 bu görüşte). Genç çete üyelerinin sayısının arttığını dile getiren katılımcı oranı %76'dır.
- Kentin merkezi semtlerindeki zenginlik karşısında varoş alanlarda yoksulluk birikmektedir. Bu ikili yapı giderek derinleşmektedir. Artan yoksulluk *tüketememe* olarak da ifade edilmektedir. Araştırmaya katılanların %80'i bu durumu onaylamıştır.
- Araştırmaya katılanların önemli kesimi (%63) varoşlaşmanın nedenlerinden birisi olarak işsizliğe dikkat çekmiştir.
- Araştırmaya katılanların %75'i semtlerindeki bireylerin çalışma ve barınma güvencesinin olmadığını dile getirmiştir.
- Araştırma kapsamında görüşülen bireylerin %86'sı semtlerinde uyuşturucu madde kullanımında artış olduğunu ifade etmiştir.
- Araştırmaya katılanların %76'sı semtlerinin giderek şiddet, terör, mafya ve uyuşturucu gibi kötü kavramlarla anılmaya başladığından şikayet etmiştir.

Varoşlaşmanın iç dinamikleri yukarıdaki metinde ortaya konulmuştur. Bununla beraber varoşlaşmanın dış dinamikleri de şu şekilde ortaya konulabilir:

- Kentteki diğer kesimlerin (kent soylular, merkezi semtler) gecekonducuları yaftalaması ve giderek dışlaması varoşlaşmanın önemli dış dinamiğini oluşturur. Araştırmaya katılanların %77'si, kentin diğer kesimleri tarafından dışlandıklarını hissettiklerini ifade etmiştir.
- Kentsel bütünleşmeyi sağlayacak yasal ve kurumsal düzenlemeler eksiktir. Gecekonducuların meşruiyeti hala tartışmalıdır. Kentsel dönüşüm projeleri bile deprem yasasına dayalı olarak yürütülmektedir.
- Altyapı eksikliği: araştırmaya katılan bireylerin genel olarak semtlerindeki altyapı eksiklik ve problemler hakkında elektrik, çöp-çevre düzenlemesi konularında şikayetçi oldukları gözlemlenmiştir. Bu problemler önemli oranlarda anket katılımlarıyla dile getirilmiştir. Elektrik altyapısı ve kesintisi konusunda problemlerin varlığını dile getirenlerin oranı %62 iken çöp ve çevre konularında problemlerin olduğunu dile getirenlerin oranı %38'dir. Tüm semt sakinleri arasında oturduğu konutta tüm donanımın olduğunu ve tamir gerektirmediğini bildirenlerin oranı %33'de kalmıştır (Frekans 24).
- Neoliberal politikalar varoşların oluşmasının önemli dış dinamiğidir. Gerek devletin gerekse özel sektörün yeni istihdam alanları yaratamaması ve giderek iş güvencesizliğinin yaygınlaşması neticesinde hayata pamuk ipliği ile bağlı mesleksiz, işsiz sınıfsal kitle

büyümektedir. İşsizlik oranı %26 civarındadır. Araştırmaya katılanların eşlerinin işsizlik oranı daha yüksek seviyelerde %44 civarındadır.

- Yerleşim yerinin coğrafi olarak kentin dışında olması özelliği batı toplumlarının kentleşme hareketlerine özgüdür. Banliyöleşme Batı toplumlarının kendi toplumsal yapılarının dinamiklerince oluşmuş bir özelliktir. Türk toplumsal yapısında varoşlar kentin çevresinde olabildiği gibi kentin içinde de olabilmektedir.
- Araştırmada incelenen semtler yoğun göç sonucunda kurulmuşlardır. Bu semtlerde göç sürecinin bitmediği Suriyeli göçü örneğinden anlaşılmaktadır. Göçe bağlı gelişen heterojenik yapı McKenzie'nin dikkat çektiği üzere rekabet ve çatışma potansiyelini içinde barındırmaktadır. Suriyeliler ile din kardeşliği temelinden bağ olması çıkar çatışmalarını görece önlese de kültürel bağın olmadığı başka göçmen gruplarıyla aynı kültürleşme sürecinin yaşanacağı şüphelidir. Özellikle kısıtlı iş ve gelir yapısı kültürel çatışmanın temel nedeni olabilir.

Araştırmanın cevap aradığı üçüncü genel soru, *uyuşturucu alt kültürü gecekonducuların varoşlaşmaya dönüşmesinin önemli etkeni midir?* İdi. Soru formunda yer alan bu soruya katılımcıların %88'i evet cevabı vermiştir. Bu durumda uyuşturucu alt kültürü gecekonducuların varoş alanlara dönüşmesinin tartışmasız önemli nedenidir.

Artan işsizlik, yoksulluk ile çalışma ve barınma güvencesinin olmayışı teorik çerçevede McKenzie'nin kuramıyla doğrudan bağlantılı dinamiklerdir. McKenzie bu dinamiklerin bütününe *konsantrasyon* (yoğunlaşma) adını vermiştir. Konsantrasyon, belli işleve sahip grupların kentsel mekanda aynı alanda yaşamaları olarak tanımlanmıştır. Buna uygun olarak söyleyebiliriz ki incelediğimiz gecekondu semtleri (yeni adıyla varoşlar) yoksulların, işsizlerin, barınma ve çalışma güvencesi olmayanların, suç olaylarıyla iç içe yaşayanların, tüketemeyenlerin, etiketlenenlerin, kısaca kaybedenlerin mekanı haline gelmiştir.

Araştırmaya katılan bireylerin, yaşadıkları semtin kentin dışında olmadığını dile getirmiştir. Anket çalışmamızın sorularından olan "semtiniz (Suriyeliler dahil olmak üzere) yoğun göç almakta mıdır?" sorusuna, katılımcıların önemli bölümü %50'den fazlası) semtlerine yoğun göçlerin olduğunu söylemişlerdi. Buradan hareketle McKenzie'nin kuramının bir önermesi olan "merkezileşmenin" çalışma alanımızda da yaşandığını söylemek mümkündür. McKenzie'ye göre merkezileşme, toplumsal yaşamın doğası gereği insan yoğunluğunun arttığı alanların, coğrafi açıdan daha dış alanlara taşınmasını ifade etmektedir. Gecekondu alanları süreç içerisinde yoğun göçlere maruz kalarak nüfusunda aşırı birikme yaşamıştır. Bu durum çalışma alanımız içinde geçerlidir.

McKenzie'nin kuramsal modelinin bir diğer önermesi *ayrışmadır*. Kentsel alanda ekolojik farklılaşma nedeniyle belirli işlevlerin belirli alanlarda yapılması olarak tanımladığı bu önerme

ile araştırma çalışmamızda gözlemlenen yoğun şiddet, suç ve madde kullanımı ile mafyalaşma hareketini açıklayabiliriz. Varoşlaşma dinamikleri içinde yer alan suç ve şiddet olayları ile madde kullanımı ve mafyalaşmanın artması, çalışma yaptığımız kentin belirli alanlarında göze çarpmaktadır. Bu alanlara baktığımızda çalışma örneklemimiz olan semtlerin de bu alanlar içerisinde olduğunu gözlemliyoruz. Araştırma verileri bu gözlemi doğruluyor.

Araştırma yaptığımız semtin varoş benzeri değişiminin belki de en belirgin göstergesi McKenzie'nin modelinde yer alan İstila ve Ardıllık önermeleridir. Buna göre, daha önce belli bir işleve sahip olan ekolojik birim içinde yeni bir işlevin gelmesi sonucu eski işlevin başka bir alana kayarak yeni işleve bırakması süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda araştırma yaptığımız semti düşününce olduğu ilk dönemdeki umudunu içinde barındıran yapılar söyleminin yerini gelecek kaygısı, mutsuzluk, şiddet ve suçun aldığı alanlar halini aldığını gözlemliyoruz. Bu gözlemlerimizi araştırma çalışmamızın verileri de doğruluyor. Araştırmamız kapsamında görüşülen bireylerin %58'i sosyo-kültürel anlamda yakın gelecekte semtlerinin gelişmeyeceğini düşünmektedir. Bu durum umutsuzluk anlamını da bünyesinde taşımaktadır. Semtlerinin yakın gelecekte ekonomik anlamda gelişmeyeceğini düşünenlerin oranı %52 oranındadır. Bununla beraber kararsızların da %30 oranında olması umutsuzluğun yakın gelecekte daha da derinleşeceği manasını taşımaktadır ki bu gecekondlu kimliğine uymamaktadır. Yani kısacası gecekondlu kimliğinin yerini bir başka kimlik istila etmiştir.

KAYNAKÇA

- [1]. Adaman, F. & Çağlar, K. (2009). Türkiye’de büyük kentlerin gecekondu ve çöküntü mahallelerinde yoksulluk ve sosyal dışlanma.
- [2]. Adıyaman, K. (2008). Kentleşme sürecinde Türkiye ve kent kimliği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- [3]. Acar, (2006). Türkiye’ de madde bağımlılığı ve gençlik. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.
- [4]. Ağırır, B. (2008 Kasım 23-29). Metropollerin yoksul ve yoksunları: Varoşlar. Radikal, ss. 1-28.
- [5]. Alacan, B. & Duman, O. (2012). Getto tartışmasına bir metropolden bakmak. International Journal of Social Science, 5 (2), 55-74.
http://www.jasstudies.com/Makaleler/2067652413_Bet%C3%BCI%20Duman-Osman%20Alacahan_55-74.pdf Adresinden alınmıştır.
- [6]. Altınkaya, Ö. F. (2009). Adana ili örneğinde gecekondulaşma, göç ve terörizm. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Niğde Üniversitesi, Niğde.
- [7]. Arslan, D. A. (2011). Sosyoloji ve yöntem yazıları. Mersin, Kalkan.
- [8]. Bal, H. (2006). Kent sosyolojisi. Bursa, Sentez.
- [9]. Balcı, M. (2009). Türk ceza kanununda uyuşturucu madde suçları. Yayınlanmamış doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [10]. Bozkulak, S. (2005). Gecekonduvan varoşa Gülsuyu mahallesi. Kurtuluş, H. (Editör), İstanbul’da kentsel ayrışma (mekansal dönüşümde farklı boyutlar) içinde (ss.239-266). İstanbul, Bağlam.
- [11]. Can, G. (2012). Madde bağımlısı tanısı alan bireylerin sosyal işlevsellik ve içselleştirilmiş damgalanma düzeyleri. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep.
- [12]. Çağlayandereli, M. (2006). Kent sosyolojisinde yeni gündem: Çöküntü Mahalleleri GedikPaşa örneği. <http://www.arastirmax.com/en/bilimsel-yayin/sosyoloji-dergisi/13/kent-sosyolojisinde-yeni-gundem-cokuntu-mahalleri-gedikpasa-orneği> Adresinden alınmıştır.
- [13]. Çağlayandereli, M. (2015). Kent sosyolojisi. Yayınlanmamış ders notu. Mersin, Teksir.

- [14]. Çağlayandereli, M. & Arslan, D.A. (2016). *Türkiye'nin Değişen Göç Dinamiğine Bağlı Kültürleşme Problemi İçin Sosyolojik Araştırma Modeli Önerisi*. III. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu. 25-27 Mayıs 2016. Azerbaycan/Bakü. Cilt IV. s. 291-298. Bakü Avrasya Üniversitesi & Niğde Üniversitesi & Yunus Emre Enstitüsü.
- [15]. Çakır, S. (2011). Türkiye’ de göç, kentleşme/gecekondu sorunu ve üretilen politikalar. SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi, 23, Mayıs 2011, 209-222.
http://sablon.sdu.edu.tr/dergi/sosbilder/dosyalar/23/23_14.pdf Adresinden alınmıştır.
- [16]. Çalışkan, Z. (2006). Türkiye’de şehirleşme ve gecekondulaşma. Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları, 55-61.
- [17]. Demirci, E. (2013). Kentleşmenin bir sonucu olarak gecekondu ve gecekonduya alternatif çözümler. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- [18]. Dervişoğlu, E. (2013). Kemal Ateş’in yapıtlarında gecekondu olgusu. Uluslar arası Kıbrıs Üniversitesi Folklor/Edebiyat Dergisi, 19 (74), 157-178.
- [19]. Doğan, M. C. (1990). Türkiye’de gecekondu meselesi ve Ümraniye Mustafa Kemal Paşa gecekondu bölgesinde bir saha araştırması. Yayınlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- [20]. EGM KOM & TUBİM (2014). Türkiye uyuşturucu raporu. Ankara: Emniyet Genel Müdürlüğü, Kaçakçılık ve Organize Suçlarla Mücadele Daire Başkanlığı & Türkiye Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi.
- [21]. EMCDDA (2016). “Lizbon’daki AB Uyuşturucu Ajansı’ndan haberler”. Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezi.
http://www.emcdda.europa.eu/system/files/attachments/2625/Highlights_EDR2016_TR_Final.pdf Adresinden alınmıştır.
- [22]. Erder, S. (2001). İstanbul’a bir kent kondu Ümraniye. İstanbul: İletişim.
- [23]. Erman, T. (2004). Gecekondu çalışmalarında “öteki” olarak gecekondu kurguları.
<https://ejts.revues.org/85> Adresinden alınmıştır.
- [24]. Ersavaş, Ö. (2009). Gecekondu alanlarının dönüşümü: Ankara Gültepe Mahallesi örneği. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

- [25]. Es, M. & Ateş, H. (2004). Kent yönetimi, kentleşme ve göç: sorunlar ve çözüm önerileri. http://www.academia.edu/3376911/ATEŞ_2004_Kent_Yönetimi_Kentleşme_ve_Göç_Sorunlar_ve_Çözüm_Önerileri Adresinden alınmıştır.
- [26]. Etöz, Z. (2000). Varoş: bir istila, bir tehdit! Birikim Dergisi, 132, 1-6. <http://www.birikimdergisi.com/birikim-yazi/3275/varos-bir-istila-bir-tehdit#.WEbLc9KLR0w> Adresinden alınmıştır.
- [27]. Gezek, F. (2007). Sokakta yaşayan gençlerin aile yapısı ve madde bağımlılığı arasındaki ilişki. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- [28]. Gökçe, B. (1976). Gecekondu Gençliği. Ayyıldız Mat
- [29]. Güllüpnar, F. (2012). Kent sosyolojisi kuramları üzerine bir literatür değerlendirmesi. Çağdaş Yerel Yönetimler, 21 (3), 1-29. http://www.todaie.edu.tr/yayinlar/dergi_goster.php?kodu=1129&dergi=2 Adresinden alınmıştır.
- [30]. Güllüpnar, F. & Güneş, F. (Edit.). (2011). Kent sosyolojisi. T.C. Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi. Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Web Ofset.
- [31]. Gündüz, S. & Aydın, Y. (2010). Türkiye’de göç ve buna bağlı olarak ‘gecekondu ağı’ olgusu. Türk Dünyası Araştırmaları, 186, 131-148.
- [32]. Gürsoy, M. (2013). Kentleşme sürecinde göç suçluluk ilişkisi. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Adıyaman Üniversitesi, Adıyaman.
- [33]. Heper, M. (????). Türkiye’de gecekondu politikası üzerine bazı düşünceler. http://www.todaie.edu.tr/resimler/ekler/0bbea8d6d34b896_ek.pdf?dergi=Amme%20Idaresi%20Dergisi Adresinden alınmıştır.
- [34]. Hürriyet (25.09.2015). Türkiye’nin Uyuşturucu Haritası. <http://www.hurriyet.com.tr/turkiye-nin-uyusturucu-haritasi-30163594> Adresinden alınmıştır.
- [35]. Işık, E. (2007). Kent yoksulluğu, sokak çocukları ve suç. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- [36]. Işık, O. & Pınarcıoğlu, M. M. (2011). Nöbetleşe yoksulluk: Sultanbeyli örneği. Ankara, İletişim.
- [37]. İlhan, M.N. (2014). “Uyuşturucu madde kullanım yaygınlığı”. Türkiye Uyuşturucu Raporu. Ankara: EGM KOM & TUBİM

- [38]. Karpas, K. H. (2003). Türkiye’de toplumsal dönüşüm, özgün adı: The Gecekondu Rular Migration and Urbanization, (Çev.) Abdülkerim Sönmez, Ankara, İmge.
- [39]. Kartal, K. (1992). Ekonomik ve sosyal yönleriyle Türkiye’de kentleşme. Ankara, Adım.
- [40]. Kaya, E. (2003). Kentleşme ve kentleşme. İstanbul: İlke.
- [41]. Keleş, R. (1972). 100 soruda Türkiye’ de şehirleşme, konut ve gecekondu. İstanbul, Gerçek Yayınevi.
- [42]. Keleş, R. (1993). Kentleşme politikası. Ankara, İmge.
- [43]. Kırar, M. (1998). Kentleşme yazıları. Bağlam Yayıncılık, İzmir.
- [44]. Koç, A. (2012). Sosyoloji literatüründe ve sinemada gecekondu varoşa değişen söylem biçimleri. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- [45]. Konda, (2008). Metropollerin yoksul ve yoksunları: Varoşlar. Bekir Ağırır.
- [46]. Madde ve diğer bağımlılıklar ile mücadele kapasitesinin ve bu bağlamda Türkiye Yeşilay Cemiyetinin değerlendirmesi. (2014). T.C. Cumhurbaşkanlığı. Devlet Denetleme Kurumu Araştırma Ve İnceleme Raporu. (1-841). <https://www.tccb.gov.tr/assets/dosya/20140130-2014-02.PDF> Adresinden alınmıştır.
- [47]. Maybarksan, F. (2013). Kentsel mekanın dönüşümü: 200’li yıllarda Türkiye/İstanbul’da gecekondulaşma. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- [48]. Mutlu, S. (2007). Türkiye’de yaşanan gecekondulaşma süreci ve çözüm arayışları: Ankara örneği. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- [49]. Newman, E., Barancato, C. (Yapımcı) ve Padilha, J. (Yönetmen). (2015). Narcos. Kolombiya.
- [50]. Özbay, F. (2009). Kent yoksulluğu ve sosyal dışlanma. Yayımlanmamış doktora tezi. İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- [51]. Özyurt, C. (2007). 20. Yüzyıl sosyolojisinde kentsel yaşam. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 10 (18), 111-126. <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c10s18/makale/c10s18m6.pdf> Adresinden alınmıştır.
- [52]. Ribeiro, A. B., Ramos, M.A. (Yapımcı) ve Meirelles, F. (Yönetmen). (2002). Cidade de Deus (Tanrı Kent). Brezilya, Özen Film.

- [53]. Sak, S. (2010). Kültürel mirasın korunmasında turizmin rolü: Efelik alt kültürüne ilişkin bir inceleme. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Basın ve Halkla İlişkiler Müşavirliği. Uzmanlık Tezi. <http://www.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/31174,sabasakpdf.pdf?0> Adresinden alınmıştır.
- [54]. Sakallı, E. (2014). Türkçe popüler kültür. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 3 (2), 307-317. http://www.tekedergisi.com/Makaleler/170018691_18sakall%C4%B1.pdf Adresinden alınmıştır.
- [55]. Sarı, M. (2004). Mersin’de kentleşme, göç, bütünleşme ve kent yoksulluğu (Demirtaş mahallesi örneği). Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- [56]. Sarıoğlu, S. (2005). Küreselleşmenin kentler üzerindeki etkileri: dünya kentleri ve İstanbul örneği. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Ana Bilim Dalı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. <http://acikarsiv.ankara.edu.tr/browse/2283/> Adresinden alınmıştır.
- [57]. Satiroğlu, A. (2011). Türkiye’de kent araştırmalarının değişimi. Sosyoloji Dergisi, 3 (22), 347-363. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusosyoloji/article/view/1019007885> Adresinden alınmıştır.
- [58]. Sassen, S. (1991). The global city. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- [59]. Şengül, T. (2001). Sınıf mücadelesi ve kent mekânı. Praksis, 2, 9-31. <http://www.praksis.org/wp-content/uploads/2011/07/002-Sengul.pdf> Adresinden alınmıştır.
- [60]. Şenyapılı, T. (1978). Bütünleşmemiş kentli nüfus sorunu. Ankara, Ortadoğu Teknik Üniversitesi.
- [61]. Sivil Yaşam Derneği. (2015). Uyuşturucuya karşı genç eylem projesi Birleşmiş Milletler 2014 yılı uyuşturucu raporu özeti Türkçe çevirisi. <http://www.siyamder.org/ukge/ukge-pdf1.pdf> Adresinden alınmıştır.
- [62]. Slattey, M. (2008). Sosyolojide temel fikirler. İstanbul, Sentez.
- [63]. Tatlıdil, E. (1989). Kentleşme ve gecekondu. İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi.
- [64]. Tekeli, İ. (2011). Kent, kentli hakları, kentleşme ve kentsel dönüşüm. İstanbul, Tarih Vakfı.

- [65]. Tekeli, İ. (2014). Kent yoksulluğu ve modernite. <http://www.planlama.org/index.php/arastirmalar/makaleler/46-kent-yoksulluu-ve-modernite> Adresinden alınmıştır.
- [66]. Tellan, D. & Karakoç, E. (Ed). (2009). Medya ve popüler kültüre eleştirel bir yaklaşım. İstanbul, Literatürk.
- [67]. Tezcan, M. (1991). Toplumsal ve kültürel değişme. No: 129/164. Ankara, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- [68]. Topal, A. K. (2004). Kavramsal olarak kent nedir ve Türkiye’de kent neresidir? Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (1), 276-294. <http://www.sbe.deu.edu.tr/dergi/cilt6.say%C4%B11/6.1%20topal.pdf> Adresinden alınmıştır.
- [69]. Tüfekçioğlu, H. (2015). Gecekonudan varoşa bir toplumsal dönüşüm Örneği, Bayramtepe, İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi yayını.
- [70]. Türkiye’de uyuşturucu suçu. (2009). T.C. Adalet Bakanlığı. CTGM Dış İlişkilerden Sorumlu Daire Başkanlığı Ceza İnfaz Kurumları ve Tutuklu Evleri Araştırma Merkezi (syf 1-42). http://www.kom.pol.tr/tubim/SiteAssets/Sayfalar/Di%C4%9Fer-Raporlar/cte_raporu.pdf Adresinden alınmıştır.
- [71]. Türkiye İstatistik Kurumu, (2010). 2009-2010 Türkiye il, ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı raporu. www.tuik.gov.tr Adresinden alınmıştır.
- [72]. Türkiye İstatistik Kurumu, (2015). 2014-2015 Türkiye il, ilçe merkezi, belde/köy nüfusu ve yıllık nüfus artış hızı raporu. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr> Adresinden alınmıştır.
- [73]. Yamanoğlu, M. A. (2006). Kent yoksulu gençlerin yaşam koşulları ve yoksulluğun yeniden üretimi. İletişim araştırmaları, 4(1). 9-48. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/23/1816/19177.pdf> Adresinden alınmıştır.
- [74]. Yenice, S. M. (2014). Türkiye’nin kentsel dönüşüm deneyiminin tarihsel analizi. BAÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi, 16 (1), 76-88. <http://fbe.balikesir.edu.tr/dergi/20141/BAUFBE2014-1-5.pdf> Adresinden alınmıştır.
- [75]. Yeşilay (27.06.2016) “2016 dünya uyuşturucu raporu açıklandı”. <http://www.yesilay.org.tr/tr/haberler/detay/2016-dunya-uyusturucu-raporu-aciklandi> Adresinden alınmıştır.

- [76]. Yörüköğlu, A. (2002). Değişen toplumda aile ve çocuk. Özgür Yayınları, İstanbul.
- [77]. Yücel, H. (2016). Varoş'un üç hali "İç varoş" "Parçalanmış varoş" ve "Bütünleşik varoş". Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 4 (1), 53-84. <http://marmara-universitesi.dergipark.gov.tr/download/article-file/159424> Adresinden alınmıştır.
- [78]. Yıldırım, E. (2008). Uyuşturucu kullanımının sosyolojik boyutu uyuşturucuya yönelik talep azaltımı. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Kırıkkale Üniversitesi, Kırıkkale.

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı: Mustafa TANAYDIN

Doğum Tarihi: 22.03.1989

E-MAIL: tanaydin.m@gmail.com

Öğrenim Durumu

DERECE	BÖLÜM PROGRAM	ÜNİVERSİTE	YIL
LİSANS	SOSYOLOJİ	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	2008-2012
YÜKSEK LİSANS	SOSYOLOJİ	MERSİN ÜNİVERSİTESİ	2013-2017

EKLER

EK 1: Soru Formu Örneği

Çalışmanın Adı: Gecekondunun Varoşa Dönüşme Sürecine Uyuşturucu Alt Kültürünün Etkileri: Mersin Örneği

Hazırlayan ve Uygulayan: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi **Mustafa TANAYDIN**

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mustafa Çağlayandereli

Uygulama Tarihi: Ocak 2017

Bu form aracılığıyla toplanan bilgiler bilimsel amacı dışında kullanılmayacaktır.

I. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1) Cinsiyet?

1 [] Kadın 2 [] Erkek

2) Yaş

1 [] 20 yaş ve altı 2 [] 21-30 yaş
3 [] 31-40 yaş 4 [] 41-50 yaş
5 [] 51-60 yaş 6 [] 61 yaş ve üzeri

3) Uyruk

1 [] TC vatandaşı 2 [] Suriyeli
3 [] Diğer:

4) Medeni Durum

1 [] Evli 2 [] Bekâr
3 [] Eşinden boşanmış 4 [] Eşi vefat etmiş
5 [] Diğer:

5) Öğrenim Durumu

5.1.) Kendisi

1 [] Okul mezunu değil 2 [] İlköğretim (İlk ve ortaokul)
3 [] Orta öğretim (Lise) 4 [] Üniversite- Yüksekokul
5 [] Lisansüstü

5.2.) Eşi

1 [] Okul mezunu değil 2 [] İlköğretim (İlk ve ortaokul)
3 [] Orta öğretim (Lise) 4 [] Üniversite- Yüksekokul
5 [] Lisansüstü

6) Çocuk Sayısı

0 [] Çocuk Yok 1 [] 1 Çocuk
2 [] 2 Çocuk 3 [] 3 Çocuk
4 [] 4 Çocuk ve üzeri

7) Konutta Yaşayanlar; Aile Biçimi

0 [] Yalnız 1 [] Eşi ve kendisi
2 [] Eşi, çocuk(lar)ı ve kendisi 3 [] Çocuk(lar)ı ve kendisi
4 [] Ebeveyn(ler)i ve kendisi 5 [] Diğer:

8) Doğum Yeri

İl Adı:

- 1 [] İl Merkezi 2 [] İlçe
3 [] Köy

9) Mersin’de İkamet Süresi

- 1 [] Mersin’in yerlisi 2 [] 1–5 yıl arası
3 [] 6–10 yıl arası 4 [] 11–20 yıl arası
5 [] 21 yıl ve üzeri

13) Hanenin Aylık Geliri

- 1 [] 10.001 TL ve üzeri 2 []
5.001- 10.000 TL arası
3 [] 3.001- 5.000 TL arası 4 []
1.301- 3.000 TL arası
5 [] 1.300 TL ve az 6 [] Cevap
vermek istemedi

II. MEKÂNSAL ÖZELLİKLER

10) Yetiştği (Sosyalleştiği) Çevre

- 1 [] İl Merkezi 2 [] İlçe
3 [] Köy 4 [] Farklı bir
ülke

11) Meslek

NOT: Aşağıdaki ‘meslek’ sorularında açık ifade önemlidir. ‘Serbest Meslek’ ya da ‘Nitelikli İşler,’ ‘Marjinal İşler’ gibi ifadeler geçersizdir.

11.1 Mesleğiniz nedir?

.....

11.2 (Varsa) Eşinizin mesleği nedir?

.....

.....

11.3 (Varsa) Eve gelir getiren diğer kişilerin mesleği nedir?

.....

.....

12) Hanenin Ekonomik Durumu?

- 1 [] Çok iyi 2 [] İyi
3 [] Vasat
4 [] Kötü 5 [] Çok kötü

ANKETİN UYGULANDIĞI

14) İlçe:

15) Mahalle:

16) Sokak:

17) Binanın Türü

- 1 [] Müstakil ev 2 [] Apartman 3 []
Diğer:

18) Binanın Fiziki Durumu

- 1 [] Eski bakımlı 2 [] Yeni
bakımlı
3 [] Eski bakımsız 4 [] Yeni
bakımsız
5 [] Metruk, çok kötü 6 [] Diğer:

19) Görüşme Yapılan Konutta Yok Olan

Donanımları İşaretleyiniz

- 0[] Bütün donanım var ve sağlam
1[] Su tesisatı yok/yıkık
2[] Elektrik tesisatı yok/yıkık
3[] Telefon tesisatı yok/yıkık
4[] Kanalizasyon tesisatı yok/yıkık
5[] Havalandırma düzeneği yok/yıkık
6[] Işıklık düzeneği yok/yıkık
7[] Dış cephe yok/yıkık
8[] İç cephe yok/yıkık
9[] Başka: ...

20) Görüşme Yapılan Konutta Tamir

Gereken Donanımları İşaretleyiniz

- 1[] Su tesisatı tamir gerekiyor/eski
2[] Elektrik tesisatı tamir gerekiyor/eski
3[] Telefon tesisatı tamir gerekiyor/eski
4[] Kanalizasyon tesisatı tamir gerekiyor
5[] Havalandırma düzeneği tamir gerek
6[] Işıklık düzeneği tamir gerekiyor/eski
7[] Dış cephe tamir gerekiyor/eski
8[] İç cephe tamir gerekiyor/eski
9[] Başka: ...

21) Görüşme Yapılan Konutun Mülkiyeti

Kime Ait?

- 1[] Kira ile oturuyor

Kendisine Ait ise;

- 21[] Satın aldı 22[] Miras kaldı
23[] Akıabasının-kira yok
3[] Başka: ... 4[] Bilmiyor 5[] Cevapsız

22) Ne Kadar Kira Ödıyor?

- 0[] Kiracı değil
1[] 250 TL veya daha az 2[]
251-500 TL arası
3[] 501-750 TL arası 4[] 751-
1000 TL arası
5[] 1001-1250 TL arası 6[]
1251-1500 TL arası
7[] 1501 TL ve üzeri 8[] Cevapsız

23) Görüşme Yapılan Kişi Kaç Yıldır Bu

Konutta Oturuyor?

- 1[] 1 yıldan az 2[] 1 - 5 yıl
arası
3[] 6 - 10 yıl arası 4[] 11 - 20 yıl arası
5[] 21 yıldan çok

24) Görüşme Yapılan Kişinin Oturduğu

Konutu Tercih Nedeni Nedir?

.....
.....

III. GECEKONDUDA VAROŞ BENZERİ

DEĞİŞİM EĞİLİMLERİ

**25) Yaşadığınız semtin şu an için sosyal
ve kültürel gelişmişlik düzeyi nedir?**

- 1 [] Çok gelişmiş 2 [] Gelişmiş
3 [] Kararsızım
4 [] Gelişmemiş 5 [] Hiç
gelişmemiş

26) Yaşadığınız semtin sosyal ve kültürel gelişmişlik düzeyi yakın gelecekte (10-20 yıl sonra) ne olur?

- 1 [] Çok gelişir 2 [] Gelişir
3 [] Kararsızım
4 [] Gelişmez 5 [] Hiç gelişmez

27) Yaşadığınız semtin şu an için ekonomik gelişmişlik düzeyi nedir?

- 1 [] Çok gelişmiş 2 [] Gelişmiş
3 [] Kararsızım
4 [] Gelişmemiş 5 [] Hiç gelişmemiş

28) Yaşadığınız semtin ekonomik gelişmişlik düzeyi yakın gelecekte (10-20 yıl sonra) ne olur?

- 1 [] Çok gelişir 2 [] Gelişir
3 [] Kararsızım
4 [] Gelişmez 5 [] Hiç gelişmez

29) Yaşadığınız semtin önemli gördüğünüz problemleri nedir?

Çok seçenek işaretlenebilir

- 1 [] Çevre düzenlemesi konuları 2 []
İmar planı konuları
3 [] Yol, kaldırım 4 []
İçme suyu
5 [] Elektrik 6 []
Kanalizasyon
7 [] Çöp 8 []
Suç olayları
9 [] Şiddet olayları 10 []
Yoksulluk
11 [] İşsizlik 12 [] Etnik,
dinsel konular
13 [] Siyasi anlaşmazlıklar 14 []
Mahremiyet konuları
15 [] Uyuşturucu satışı, kullanımı 16 []
Alkol bağımlılığı
17 [] Çeşitli hastalık 18 [] Başka:
...

30) Yaşadığınız semtte daha çok hangi suçlar cereyan etmektedir?

- 1 [] Hırsızlık, yankesicilik 2 []
Gasp
3 [] Kap-kaç 4 [] Fuhuş
5 [] Irza geçme 6 []
Çek-senet hileleri
7 [] Cinayet 8 [] Yaralama
9 [] Tinerici, ballyci olayları 10 []
Sarhoş olayları
11 [] Uyuşturucu olayları
12 [] Az-çok bunların hepsi görülür
13 [] Aşırı derecede hepsi görülür
14 [] Önemsiz Ufak-tefek olaylar olur
15 [] Başka: ...

16[] Bilmiyorum

17[]

Cevapsız

3 [] Kararsızım

4 [] Katılmıyorum

5 [] Hiç

katılmıyorum

31) Yaşadığınız semtte “şu kişiler, şu mekânlar veya şu işler olmasa burası daha iyi bir yer olur” diyebileceğiniz şikâyetleriniz var mı?

.....

.....

S.35. Önerme: “Semtimdeki insanların genel olarak iş güvencesi yoktur”

1 [] Kesinlikle katılıyorum 2 []

Katılıyorum

3 [] Kararsızım

4 [] Katılmıyorum

5 [] Hiç

katılmıyorum

32) Yaşadığınız semtte bulunmaktan memnun musunuz?

1 [] Çok memnunum 2 []

Memnunum

3 [] Kararsızım

4 [] Memnun değilim 5 [] Hiç

memnun değilim

S.36. Önerme: “Semtimdeki insanların genel olarak barınma güvencesi yoktur”

1 [] Kesinlikle katılıyorum 2 []

Katılıyorum

3 [] Kararsızım

4 [] Katılmıyorum

5 [] Hiç

katılmıyorum

AŞAĞIDA SIRALANAN ÖNERMELER İÇİN GÖRÜŞÜNÜZ NEDİR?

S.33. Önerme: “Semtimde daha çok kentin yoksulları oturur”

1 [] Kesinlikle katılıyorum 2 []

Katılıyorum

3 [] Kararsızım

4 [] Katılmıyorum 5 [] Hiç

katılmıyorum

S.37. Önerme: “Semtimin insanları eğitim ve sağlık gibi hizmetlerden (kentin nimetlerinden) daha az yararlanırlar”

1 [] Kesinlikle katılıyorum 2 []

Katılıyorum

3 [] Kararsızım

4 [] Katılmıyorum

5 [] Hiç

katılmıyorum

S.38. Önerme: “Semtim yerleşim olarak kentin dışındadır”

1 [] Kesinlikle katılıyorum 2 []

Katılıyorum

3 [] Kararsızım

4 [] Katılmıyorum

5 [] Hiç

katılmıyorum

S.34. Önerme: “Semtimde daha çok kentin işsizleri oturur”

1 [] Kesinlikle katılıyorum 2 []

Katılıyorum

S.39. Önerme: “Semtimin kültürü, kent kültüründen ayrı, farklı ve kendine özgüdür”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.40. Önerme: “Kent kültürü ile kıyasladığımda semtimin kültürünün olumsuz, istenmedik özellikleri daha çok”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.41. Önerme: “Kentteki diğer insanlar semtimin insanlarını ötekileştirdi ve olumsuz anlamda damgaladı”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.42. Önerme: “Kentin ötekileştirme sürecine tepki olarak semtimdeki insanlar giderek içe kapandılar”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.43. Önerme: “Semtimdeki çocuklarda/gençlerde okulu terk etme davranışı yaygınlaşıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.44. Önerme: “Semtimde evlilik dışı yaşama ve çocuk yapma davranışı yaygınlaşıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.45. Önerme: “Semtimde devlet yardımı alanların sayısı artıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.46. Önerme: “Semtimde dilencilerin sayısı artıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.47. Önerme: “Semtimde alkol bağımlılarının sayısı artıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.48. Önerme: “Semtimde uyuşturucu bağımlılarının sayısı artıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.49. Önerme: “Semtimde sokak suçlarının sayısı artıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.50. Önerme: “Semtimde genç çete üyelerinin sayısı artıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.51. Önerme: “Semtimde (başta Suriyeliler olmak üzere) dışarıdan göçle gelenlerin sayısı artıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.52. Önerme: “Semtimin ismi şiddet ile anılmaya başladı”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.53. Önerme: “Semtimde kanunsuz iş yapanların sayısı artıyor”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.54. Önerme: “Semtimde sistem karşıtı radikal hareketlerde artış var”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.55. Önerme: “Semtimdeki insanlarda kızgın ve öfkeli ruh hali gözlüyorum”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.56. Önerme: “Semtimde hastalık oranında artış var”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum
(1., 2. seçenek işaretlenmiş ise hastalık adı belirtilebilir:)

S.57. Önerme: “Semtimde konu komşu arasında dayanışma ilişkileri neredeyse kalmadı”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.58. Önerme: “Görüştüğüm Komşuların Benimle Aynı Etnik Kökenli Olmasını Önemserim”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.59. Önerme: “Görüştüğüm Komşuların Benimle Benzer Dinsel İnanca Sahip Olmasını Önemserim”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.60. Önerme: “Komşularımın Benimle Aynı Siyasi Kimliğe Sahip Olmasını Önemserim”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.61. Önerme: “Komşularımın Benimle Aynı Sosyo-Ekonomik Statüde Olmasını Önemserim”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.62. Önerme: “Farklı Cinsel Yönelimi Olan Kişilerle Aynı Semtte Oturmak Beni Rahatsız Eder”

1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.63. Önerme: “Suriyeli Komşum Olması

Beni Rahatsız Eder”

- 1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.64. Komşularınızla Sözlü ya da Fiziksel

Tartışma Yaşadınız mı?

- 1 ☐ Evet 2 ☐ Hayır 3 ☐ Diğer (.....)

**IV. UYUŞTURUCU ALT KÜLTÜRÜNÜN
GECEKONDULARDAKİ VAROŞ BENZERİ
DEĞİŞİME ETKİSİ**

S.65. Önerme: “Uyuşturucu Alt Kültürü

Gecekonduardaki Varoş Benzeri

Değişiminin Önemli Bir Nedenidir?”

- 1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.66. Önerme: “Semtimde uyuşturucu

kullanımı ilkokullara kadar indi”

- 1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.67. Önerme: “Semtimde uyuşturucu

kullanımına bağlı suç ve şiddet

olaylarında artış var”

- 1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.68. Önerme: “Semtimde uyuşturucu

ticaretinde artış var”

- 1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.69. Önerme: “Semtimde uyuşturucu

kullanımı giderek normalleşiyor ”

- 1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.70. Önerme: “Semtimde uyuşturucu

kullanımı nedeniyle dağılan aileler var”

- 1 ☐ Kesinlikle katılıyorum 2 ☐ Katılıyorum
3 ☐ Kararsızım
4 ☐ Katılmıyorum 5 ☐ Hiç katılmıyorum

S.71. Uy         alt k        n  n
gecekondunun varoşa dönüşme sürecine
etkisi konusunda eklemek istediğiniz
bilgiler var ise belirtiniz:

.....
.....
.....
.....

Anket sona erdi.

Samimi cevaplarınız ve Değerli Zamanınızı

Ayırdığınız İçin Teşekkürler.

(Var ise) Anket  r  n eklemek istediği
gözlemleri:

.....
.....
.....
.....

Anketin Uygulandığı Tarih:

Anket  r ismi:

Anket  r imza:

EK 2: Frekans Tabloları

Frekans 1: Cinsiyet

Cinsiyet	Katılımcı	Yüzde %
Erkek	189	75,6
Kadın	61	24,4
Toplam	250	100,0

Frekans 2: Yaş

Yaş	Katılımcı	Yüzde %
20 yaş ve altı	25	10,0
21-30 yaş	65	26,0
31-40 yaş	66	26,4
41-50 yaş	44	17,6
51-60 yaş	29	11,6
61 yaş ve üstü	21	8,4
Toplam	250	100,0

Frekans 3: Uyruk

Uyruk	Katılımcı	Yüzde %
T.C. Vatandaşı	248	99,2
Diğer	2	0,8
Toplam	250	100,0

Frekans 4: Medeni Durum

Medeni Durum	Katılımcı	Yüzde %
Evli	157	62,8
Bekâr	76	30,4
Diğer	17	6,8
Toplam	250	100,0

Frekans 5: Öğrenim Durumu (Kendisi)

Öğrenim Durumu	Katılımcı	Yüzde %
Okul Mezunu	19	7,6
Değil		
İlköğretim	105	42,0
Ortaöğretim	95	38,0
Yükseköğretim	31	12,4
Toplam	250	100,0

Frekans 6: Öğrenim Durumu (Eşi)

Eşinin Öğrenim Durumu	Katılımcı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %
Okul Mezunu	32	12,8	18,7
Değil			
İlköğretim	89	35,6	52,0
Ortaöğretim	39	15,6	22,8
Yükseköğretim	11	4,4	6,4
Geçerli Toplam	171	68,4	100,0
Cevapsız (Bekâr)	79	31,6	
Genel Toplam	250	100,0	

Frekans 7: Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Katılımcı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %
Çocuk Yok	18	7,2	10,2
1 Çocuk	23	9,2	13,0
2 Çocuk	48	19,2	27,1
3 Çocuk	49	19,6	27,7
4 Çocuk ve üstü	39	15,6	22,0
Geçerli Toplam	177	70,8	100,0
Cevapsız (Bekâr)	73	29,2	
Genel Toplam	250	100,0	

Frekans 8: Aile Biçimi

Aile Biçimi	Katılımcı	Yüzde %
Çekirdek Aile	217	86,8
Yalnız	27	10,8
Geniş Aile	6	2,4
Toplam	250	100,0

Frekans 9: Doğum Yeri

Doğum Yeri	Katılımcı	Yüzde %
Mersin	99	39,6
Mardin	20	8,0
Malatya	16	6,4
Adıyaman	16	6,4
Urfa	14	5,6
Diyarbakır	13	5,2
Siirt	10	4,0
Şırnak	8	3,2
Bitlis	8	3,2
Adana	6	2,4
Elazığ	5	2,0
Gaziantep	5	2,0
Ağrı	5	2,0
Batman	4	1,6
Hakkâri	3	1,2
Van	2	0,8
Erzurum	2	0,8
Sivas	2	0,8
Muş	2	0,8
Aksaray	1	0,4
Erzincan	1	0,4
Hatay	1	0,4
Kilis	1	0,4
Trabzon	1	0,4
İstanbul	1	0,4
Cevapsız	4	1,6
Toplam	250	100,0

Frekans 10: Doğum Yeri (idari)

Doğum Yeri	Katılımcı	Yüzde %
İlçe	144	57,6
İl Merkez	87	34,8
Köy	19	7,6
Toplam	250	100,0

Frekans 11: Mersin'de İkamet Süresi

Mersin'de İkamet Süresi	Katılımcı	Yüzde %
Mersin Yerlisi	13	5,2
1-5 Yıl	13	5,2
6-10 Yıl	15	6,0
11-20 Yıl	54	21,6
21 Yıl ve üzeri	155	62,0
Toplam	250	100,0

Frekans 12: Yetiştği Sosyal Çevre

Yetiştği Sosyal Çevre	Katılımcı	Yüzde %
İlçe	125	50,0
İl Merkezi	117	46,8
Köy	7	2,8
Başka Bir Ülke	1	0,4
Toplam	250	100,0

Frekans 13: Meslek (Kendisi)

Meslek (Kendisi)	Katılımcı	Yüzde %
Mesleksiz (ev kadını, çalışmıyor, işsiz vb.)	64	25,6
Esnaf	80	32,0
İşçi (marjinal işler dahil)	76	30,4
Nitelikli işler (sermaye, eğitim)	15	6,0
Emekli	11	4,4
Memur	4	1,6
Toplam	250	100,0

Frekans 14: Meslek (Eşi)

Meslek (Eşi)	Katılımcı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %
Mesleksiz (ev kadını, çalışmıyor, işsiz vb.)	104	41,6	67,5
Esnaf	24	9,6	15,6
İşçi (marjinal işler dahil)	10	4,0	6,5
Nitelikli işler (sermaye, eğitim)	4	1,6	2,6
Emekli	8	3,2	5,2
Memur	4	1,6	2,6
Geçerli Toplam	154	61,6	100,0
Cevapsız (Bekar)	96	38,4	
Genel Toplam	250	100,0	

Frekans 15: Eve Gelir Getiren Diğer Kişilerin Mesleği

Eve Gelir Getiren Diğer Kişilerin Mesleği	Katılımcı	Yüzde %
Başka gelir getiren yok	192	76,8
Esnaf	24	9,6
İşçi (marjinal işler dahil)	22	8,8
Emekli	11	4,4
Nitelikli işler (sermaye, eğitim)	1	0,4
Toplam	250	100,0

Frekans 16: Hanenin Ekonomik Durumu

Hanenin Ekonomik Durumu	Katılımcı	Yüzde %
İyi	48	19,2
Vasat	67	26,8
Kötü	89	35,6
Çok Kötü	46	18,4
Toplam	250	100,0

Frekans 17: Hanenin Aylık Geliri

Hanenin Aylık Geliri	Katılımcı	Yüzde %
10.001 TL ve çok	3	1,2
5.001 ve 10.000 TL	4	1,6
3.001-5.000 TL	13	5,2
1.301-3.000 TL	122	48,8
1.300 TL ve az (asgari)	94	37,6
Cevapsız	14	5,6
Toplam	250	100,0

Frekans 18: Anket Uygulanan İlçe

Anket Uygulanan İlçe	Katılımcı	Yüzde %
Akdeniz / Mersin	250	100,0

Frekans 19: Anket Uygulanan Mahalle

Anket Uygulanan Mahalle	Katılımcı	Yüzde %
Siteler	37	14,8
Şevket Sümer	127	50,8
Gündoğdu	86	34,4
Toplam	250	100,0

Frekans 20: Anket Uygulanan Sokak

Anket Uygulanan Sokak	Katılımcı	Yüzde %
11. Cadde	1	,4
115. Cadde	2	,8
140. Cadde	1	,4
141. Cadde	4	1,6
141. Cadde	8	3,2
142. Cadde	6	2,4
156. Cadde	2	,8
157. Cadde	1	,4
160. Cadde	1	,4
160. Cadde	1	,4
161. Cadde	2	,8
5176	2	,8
5549	1	,4
5603	2	,8
5604	1	,4
5607	1	,4
5608	2	,8
5609	2	,8
5614	1	,4
5619	1	,4
5620	2	,8
5622	1	,4
5623	1	,4
5630	2	,8
5634	2	,8
5638	1	,4
5640	1	,4
5643	1	,4
5645	1	,4

5652	1	,4
5655	1	,4
5656	1	,4
5659	1	,4
5701	3	1,2
5703	5	2,0
5705	1	,4
5706	6	2,4
5707	2	,8
5709	1	,4
57103	1	,4
5711	2	,8
5713	1	,4
5715	2	,8
5716	1	,4
5720	3	1,2
5721	1	,4
5722	1	,4
5723	2	,8
5724	3	1,2
5726	3	1,2
5728	1	,4
5729	3	1,2
5731	2	,8
5732	2	,8
5734	1	,4
5737	1	,4
5738	3	1,2
5739	1	,4
5742	2	,8
5744	2	,8
5748	1	,4
5749	1	,4
5753	1	,4

5756	2	,8
5760	1	,4
5771	2	,8
5773	2	,8
5775	1	,4
5789	2	,8
5796	1	,4
5819	1	,4
5892	1	,4
5899	1	,4
5905	2	,8
5906	2	,8
5907	2	,8
5908	2	,8
5909	1	,4
5910	1	,4
59101	7	2,8
59102	1	,4
59104	1	,4
59106	6	2,4
59108	1	,4
59109	1	,4
5911	1	,4
59111	1	,4
59112	4	1,6
59113	2	,8
59114	1	,4
59116	3	1,2
59119	1	,4
5912	2	,8
59121	1	,4
59122	1	,4
59123	1	,4
5913	1	,4

59131	1	,4
5914	1	,4
5916	2	,8
5919	3	1,2
59196	1	,4
5922	2	,8
5923	1	,4
5926	4	1,6
5927	2	,8
5930	3	1,2
5934	7	2,8
5936	1	,4
5940	2	,8
5942	2	,8
5944	2	,8
5945	2	,8
5949	2	,8
5950	1	,4
5951	1	,4
5954	1	,4
5955	1	,4
5958	2	,8
5959	2	,8
5962	1	,4
5963	2	,8
5964	2	,8
5966	3	1,2
5968	1	,4
5972	1	,4
5978	2	,8
5979	1	,4
5982	2	,8
5985	1	,4
5987	1	,4

5989	1	,4
5990	2	,8
5993	5	2,0
5994	2	,8
Toplam	250	100,0

Frekans 21: Bina Türü

Bina Türü	Katılımcı	Yüzde %
Müstakil Ev	205	82,0
Apartman	42	16,8
Diğer	3	1,2
Toplam	250	100,0

Frekans 22: Binanın Fiziki Durumu

Binanın Fiziki Durumu	Katılımcı	Yüzde %
Eski Bakımlı	101	40,4
Yeni Bakımlı	28	11,2
Eski Bakımsız	102	40,8
Yeni Bakımsız	5	2,0
Çok Kötü, Metruk	14	5,6
Toplam	250	100,0

**Frekans 23: Konutta Donanım
Mevcudiyeti**

Konutta Donanım Mevcudiyeti	Katılımcı	Yüzde %
Bütün donanım var ve sağlam	107	42,8
Altyapı ve fiziki mekân yok	57	22,8
Fiziki mekân yok (iç-dış cephe)	50	20,0
Alt yapı yok (kanalizasyon, su, elektrik vd.)	17	6,8
Hiçbir donanım yok (metruk)	6	2,4
İklimlendirme ve ışıklık yok	6	2,4
Fiziki mekân, iklimlendirme ve ışıklık yok	5	2,0
Altyapı, iklimlendirme ve ışıklık yok	2	0,8
Toplam	250	100,0

**Frekans 24: Konutta Tamir Gerektiren
Donanımlar**

Konutta Tamir Gerektiren Donanımlar	Katılımcı	Yüzde %
Bütün donanım var ve sağlam	82	32,8
Altyapı ve fiziki mekana tamir gerekıyor	71	28,4
Fiziki mekana tamir gerekıyor	46	18,4
Alt yapıya tamir gerekıyor	28	11,2
Bütün donanıma tamir gerekıyor	8	3,2
İklimlendirme ve ışıklığa tamir gerekıyor	8	3,2
İklimlendirme, ışıklık ve fiziki mekana tamir gerekıyor	7	2,8
Toplam	250	100,0

Frekans 25: Konut Mülkiyeti

Konut Mülkiyeti	Katılımcı	Yüzde %
Kira ile Oturuyor	109	43,6
Satın Aldı	48	19,2
Miras Kaldı	48	19,2
Akrabasının (kira yok)	31	12,4
İnşa etti	13	5,2
Dernek	1	0,4
Toplam	250	100,0

Frekans 26: Kira Bedeli

Kira Bedeli	Katılımcı	Yüzde %
Kiracı Değil	133	53,2
250 TL ve daha az	30	12,0
251-500 TL	66	26,4
501-750 TL	11	4,4
751-1000 TL	1	0,4
1001-1250 TL	2	0,8
1251-1500 TL	1	0,4
Cevapsız	6	2,4
Toplam	250	100,0

Frekans 27: Konutta Oturma Süresi

Konutta Oturma Süresi	Katılımcı	Yüzde %
1 yıldan az	10	4,0
1-5 yıl	64	25,6
6-10 yıl	68	27,2
11-20 yıl	53	21,2
21 yıldan çok	55	22,0
Toplam	250	100,0

Frekans 28: Konutu Tercih Nedeni

Konutu Tercih Nedeni	Katılımcı	Yüzde %
Ekonomik zorunluluk	209	83,6
Ailevi zorunluluk	9	3,6
Keyfi	7	2,8
İşyerine yakınlık	4	1,6
Konumu	2	0,8
Görev zorunluluğu	1	0,4
Cevapsız	18	7,2
Toplam	250	100,0

Frekans 29: (Bugün İçin) Sektin Sosyal Ve Kültürel Düzeyini Değerlendirme

(Bugün İçin) Sektin Sosyal ve Kültürel Düzeyini Değerlendirme	Katılımcı	Yüzde %
Çok gelişmiş	3	1,2
Gelişmiş	13	5,2
Kararsızım	13	5,2
Gelişmemiş	126	50,4
Hiç gelişmemiş	95	38,0
Toplam	250	100,0

Frekans 30: (Yakın Gelecek İçin) Semtin Sosyal ve Kültürel Düzeyini Değerlendirme

(Yakın Gelecek İçin) Semtin Sosyal ve Kültürel Düzeyini Değerlendirme	Katılımcı	Yüzde %
Çok gelişir	3	1,2
Gelişir	36	14,4
Kararsızım	68	27,2
Gelişmez	64	25,6
Hiç gelişmez	79	31,6
Toplam	250	100,0

Frekans 31: (Bugün İçin) Semtin Ekonomik Düzeyini Değerlendirme

(Bugün İçin) Semtin Ekonomik Düzeyini Değerlendirme	Katılımcı	Yüzde %
Çok Gelişmiş	1	,4
Gelişmiş	18	7,2
Kararsızım	26	10,4
Gelişmemiş	133	53,2
Hiç gelişmemiş	72	28,8
Toplam	250	100,0

Frekans 32: (Yakın Gelecek İçin) Semtin Ekonomik Düzeyini Değerlendirme

(Yakın Gelecek İçin) Semtin Ekonomik Düzeyini Değerlendirme	Katılımcı	Yüzde %
Çok gelişir	2	0,8
Gelişir	41	16,4
Kararsızım	76	30,4
Gelişmez	64	25,6
Hiç gelişmez	67	26,8
Toplam	250	100,0

Frekans 33: Semtin Önemli Sorunları

Semtin Önemli Sorunları	Katılımcı	Yüzde %
Uyuşturucu	230	92,0
İşsizlik	156	62,4
Siyasi anlaşmazlıklar	138	55,2
Yoksulluk	118	47,2
Suç olayları	117	46,8
Şiddet olayları	110	44,0
Çöp	104	41,6
Çevre düzenlemesi	100	40,0
İmar planı	98	39,2
Elektrik	82	32,8
Yol, kaldırım	48	19,2
Kanalizasyon	43	17,2
İçme suyu	35	14,0
Etnik, dinsel anlaşmazlıklar	35	14,0
Mahremiyet, cinsel konular	34	13,6
Alkol	34	13,6
Çeşitli hastalık	34	13,6
Toplam	250	100,0

Frekans 34: Semtte Yoğun/Sık Gözlenen Suç Olayları

Semtte Yoğun/Sık Gözlenen Suç Olayları	Katılımcı	Yüzde %
Uyuşturucu	237	94,8
Hırsızlık	237	94,8
Yaralama	101	40,4
Tinerci / Balici	101	40,4
Alkol	101	40,4
Semtte bütün suçlar görülür	13	5,2
Toplam	250	100,0

Frekans 35: “... Olmasa semt daha iyi bir yer olur”

“... Olmasa semt daha iyi bir yer olur”	Katılımcı	Yüzde %	Geçerli Yüzde %
Uyuşturucu ticareti ve kullanımı	128	51,2	74,4
Hırsızlık olayları	19	7,6	11,1
Yasadışı şans oyunları	6	2,4	3,5
Yasadışı işler ve kişiler	5	2,0	2,9
Sanayi sitesi	5	2,0	2,9
Güvenliksiz park yerleri	4	1,6	2,3
Suriyeliler	3	1,2	1,7
Güvenliksiz boş arsalar	1	0,4	0,6
Metruk binalar	1	0,4	0,6
Geçerli Toplam	172	68,8	100,0
Cevapsız	78	31,2	
Genel Toplam	250	100,0	

Frekans 36: İkamet edilen semtten memnuniyet

İkamet ettiğiniz semtten memnunuz musunuz?	Katılımcı	Yüzde %
Çok memnunum	3	1,2
Memnunum	46	18,4
Kararsızım	21	8,4
Memnun değilim	98	39,2
Hiç memnun değilim	82	32,8
Toplam	250	100,0

Frekans 37: Önerme: “Semtimde daha çok kentin yoksulları oturur”

Önerme: Semtimde daha çok kentin yoksulları oturur	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	54	21,6
Katılıyorum	146	58,4
Kararsızım	21	8,4
Katılmıyorum	27	10,8
Hiç katılmıyorum	2	,8
Toplam	250	100,0

Frekans 38: Önerme: "Semtimde daha çok kentin işsizleri oturur"

Önerme: Semtimde daha çok kentin işsizleri Oturur	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	48	19,2
Katılıyorum	135	54,0
Kararsızım	29	11,6
Katılmıyorum	35	14,0
Hiç katılmıyorum	3	1,2
Toplam	250	100,0

Frekans 39: Önerme: "Semtimdeki insanların genel olarak iş güvencesi yok"

Önerme: Semtimdeki insanların genel olarak iş güvencesi yok	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	45	18,0
Katılıyorum	158	63,2
Kararsızım	33	13,2
Katılmıyorum	14	5,6
Hiç katılmıyorum	0	0,0
Toplam	250	100,0

Frekans 40: Önerme: "Semtimdeki insanların genel olarak barınma güvencesi yok"

Önerme: Semtimdeki insanların genel olarak barınma güvencesi yok	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	41	16,4
Katılıyorum	131	52,4
Kararsızım	39	15,6
Katılmıyorum	38	15,2
Hiç katılmıyorum	1	,4
Toplam	250	100,0

Frekans 41: Önerme: "Semtimin insanları eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmetlerden daha az yararlanır"

Önerme: Semtimin insanları eğitim ve sağlık gibi kamusal hizmetlerden daha az yararlanır	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	8	3,2
Katılıyorum	76	30,4
Kararsızım	14	5,6
Katılmıyorum	137	54,8
Hiç katılmıyorum	15	6,0
Toplam	250	100,0

Frekans 42: Önerme: "Semtım yerleşim yeri olarak kentin dışındadır"

Önerme: Semtim yerleşim yeri olarak kentin dışındadır	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	5	2,0
Katılıyorum	74	29,6
Kararsızım	10	4,0
Katılmıyorum	143	57,2
Hiç katılmıyorum	18	7,2
Toplam	250	100,0

Frekans 43: Önerme: "Semtımın kültürü, kent kültüründen ayrı, farklı ve kendine özgüdür"

Önerme: Semtimin kültürü, kent kültüründen ayrı, farklı ve kendine özgüdür	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	38	15,2
Katılıyorum	146	58,4
Kararsızım	26	10,4
Katılmıyorum	35	14,0
Hiç katılmıyorum	5	2,0
Toplam	250	100,0

Frekans 44: Önerme: "Kent kültürüne kıyasla semtimin istenmedik özellikleri daha çok"

Önerme: Kent kültürüne kıyasla semtimin istenmedik özellikleri daha çok	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	55	22,0
Katılıyorum	159	63,6
Kararsızım	10	4,0
Katılmıyorum	22	8,8
Hiç katılmıyorum	4	1,6
Toplam	250	100,0

Frekans 45: Önerme: "Kentteki diğer insanlar semtimin insanlarını ötekileştirdi ve olumsuz anlamda damgaladı"

Önerme: Kentteki diğer insanlar semtimin insanlarını ötekileştirdi ve olumsuz anlamda damgaladı	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	53	21,2
Katılıyorum	156	62,4
Kararsızım	10	4,0
Katılmıyorum	25	10,0
Hiç katılmıyorum	6	2,4
Toplam	250	100,0

Frekans 46: Önerme: "Kentin ötekileştirme sürecine tepki olarak semtimdeki insanlar giderek içe kapandılar"

Önerme: Kentin ötekileştirme sürecine tepki olarak semtimdeki insanlar giderek içe kapandılar	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	45	18,0
Katılıyorum	148	59,2
Kararsızım	18	7,2
Katılmıyorum	35	14,0
Hiç katılmıyorum	4	1,6
Toplam	250	100,0

Frekans 47: Önerme: "Semtimdeki çocuklarda, gençlerde okulu terk etme davranışı yaygınlaşıyor"

Önerme: Semtimdeki çocuklarda / gençlerde okulu terk etme davranışı yaygınlaşıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	13	5,2
Katılıyorum	100	40,0
Kararsızım	72	28,8
Katılmıyorum	60	24,0
Hiç katılmıyorum	5	2,0
Toplam	250	100,0

Frekans 48: Önerme: "Semtimde evlilik dışı yaşama ve çocuk yapma davranışı yaygınlaşıyor"

Önerme: Semtimde evlilik dışı yaşama ve çocuk yapma davranışı yaygınlaşıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	8	3,2
Katılıyorum	16	6,4
Kararsızım	51	20,4
Katılmıyorum	128	51,2
Hiç katılmıyorum	47	18,8
Toplam	250	100,0

Frekans 49: Önerme: "Semtimde devlet yardımı alanların sayısı artıyor"

Önerme: Semtimde devlet yardımı alanların sayısı artıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	31	12,4
Katılıyorum	137	54,8
Kararsızım	20	8,0
Katılmıyorum	40	16,0
Hiç katılmıyorum	22	8,8
Toplam	250	100,0

Frekans 50: Önerme: "Semtimde dilencilerin sayısı artıyor"

Önerme: Semtimde dilencilerin sayısı artıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	23	9,2
Katılıyorum	195	78,0
Kararsızım	12	4,8
Katılmıyorum	16	6,4
Hiç katılmıyorum	4	1,6
Toplam	250	100,0

Frekans 51: Önerme: "Semtimde alkol bağımlılarının sayısı artıyor"

Önerme: Semtimde alkol bağımlılarının sayısı artıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	24	9,6
Katılıyorum	173	69,2
Kararsızım	28	11,2
Katılmıyorum	21	8,4
Hiç katılmıyorum	4	1,6
Toplam	250	100,0

Frekans 52: Önerme: "Semtimde uyuşturucu bağımlılarının sayısı artıyor"

Önerme: Semtimde uyuşturucu bağımlılarının sayısı artıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	82	32,8
Katılıyorum	151	60,4
Kararsızım	8	3,2
Katılmıyorum	4	1,6
Hiç katılmıyorum	5	2,0
Toplam	250	100,0

Frekans 53: Önerme: "Semtimde sokak suçları artıyor"

Önerme: Semtimde sokak suçlarının sayısı artıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	60	24,0
Katılıyorum	161	64,4
Kararsızım	14	5,6
Katılmıyorum	12	4,8
Hiç katılmıyorum	3	1,2
Toplam	250	100,0

Frekans 54: Önerme: "Semtimde çete üyeleri artıyor"

Önerme: Semtimde genç çete üyelerinin sayısı artıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	45	18,0
Katılıyorum	144	57,6
Kararsızım	44	17,6
Katılmıyorum	14	5,6
Hiç katılmıyorum	3	1,2
Toplam	250	100,0

Frekans 56: Önerme: "Semtimin ismi şiddetle anılmaya başladı"

Önerme: Semtimin ismi şiddetle anılmaya başladı	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	70	28,0
Katılıyorum	156	62,4
Kararsızım	10	4,0
Katılmıyorum	11	4,4
Hiç katılmıyorum	3	1,2
Toplam	250	100,0

Frekans 55: Önerme: "Semtimde (başta Suriyeliler olmak üzere) dışarıdan göçle gelenlerin sayısı artıyor"

Önerme: Semtimde (başta Suriyeliler olmak üzere) dışarıdan göçle gelenlerin sayısı artıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	72	28,8
Katılıyorum	167	66,8
Kararsızım	4	1,6
Katılmıyorum	4	1,6
Hiç katılmıyorum	3	1,2
Toplam	250	100,0

Frekans 57: Önerme: "Semtimde kanunsuz iş yapanların sayısı artıyor"

Önerme: Semtimde kanunsuz iş yapanların sayısı artıyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	57	22,8
Katılıyorum	159	63,6
Kararsızım	18	7,2
Katılmıyorum	10	4,0
Hiç katılmıyorum	6	2,4
Toplam	250	100,0

Frekans 58: Önerme: "Semtimde sistem karşıtı hareketlerde artış var"

Önerme: Semtimde sistem karşıtı hareketlerde artış var	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	23	9,2
Katılıyorum	64	25,6
Kararsızım	88	35,2
Katılmıyorum	62	24,8
Hiç katılmıyorum	13	5,2
Toplam	250	100,0

Frekans 59: Önerme: "Semtimdeki insanlarda öfkeli ruh hali gözlüyorum"

Önerme: Semtimdeki insanlarda kızgın ve öfkeli ruh hali gözlüyorum	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	66	26,4
Katılıyorum	151	60,4
Kararsızım	16	6,4
Katılmıyorum	13	5,2
Hiç katılmıyorum	4	1,6
Toplam	Toplam	100,0

Frekans 60: Önerme: "Semtimde hastalık oranında artış var"

Önerme: Semtimde hastalık oranında artış var	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	9	3,6
Katılıyorum	72	28,8
Kararsızım	95	38,0
Katılmıyorum	69	27,6
Hiç katılmıyorum	5	2,0
Toplam	250	100,0

Frekans 61: Önerme: "Semtimde komşular arasında dayanışma ilişkileri neredeyse kalmadı"

Önerme: Komşulukta dayanışma ilişkileri neredeyse kalmadı	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	19	7,6
Katılıyorum	85	34,0
Kararsızım	49	19,6
Katılmıyorum	89	35,6
Hiç katılmıyorum	8	3,2
Toplam	Toplam	100,0

Frekans 62: Önerme: "Komşuların benimle aynı etnik kökenli olmasını önemserim"

Önerme: Komşuların aynı etnik kökenli olmasını önemserim	Katılımcı	Yüzde
Kesinlikle katılıyorum	5	2,0
Katılıyorum	22	8,8
Kararsızım	11	4,4
Katılmıyorum	178	71,2
Hiç katılmıyorum	34	13,6
Toplam	250	100,0

Frekans 63: Önerme: "Komşuların benimle benzer dinsel inanca sahip olmasını önemserim"

Önerme: Görüştüğüm komşuların benimle benzer dinsel inanca sahip olmasını önemserim	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	9	3,6
Katılıyorum	53	21,2
Kararsızım	9	3,6
Katılmıyorum	149	59,6
Hiç katılmıyorum	30	12,0
Toplam	250	100,0

Frekans 64: Önerme: "Komşularımın benimle aynı siyasi görüşe sahip olmasını önemserim"

Önerme: Komşularımın benimle aynı siyasi görüşe sahip olmasını önemserim	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	5	2,0
Katılıyorum	21	8,4
Kararsızım	5	2,0
Katılmıyorum	184	73,6
Hiç katılmıyorum	35	14,0
Toplam	250	100,0

Frekans 65: Önerme: "Komşularımın benimle aynı sosyo-ekonomik statüde olmasını önemserim"

Önerme: Komşularımın benimle aynı sosyo-ekonomik statüde olmasını önemserim	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	8	3,2
Katılıyorum	23	9,2
Kararsızım	3	1,2
Katılmıyorum	180	72,0
Hiç katılmıyorum	36	14,4
Toplam	250	100,0

Frekans 66: Önerme: "Farklı cinsel yönelimi olan kişilerle aynı semtte oturmak beni rahatsız eder"

Önerme: Farklı cinsel yönelimi olan kişilerle aynı semtte oturmak beni rahatsız eder	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	48	19,2
Katılıyorum	122	48,8
Kararsızım	19	7,6
Katılmıyorum	47	18,8
Hiç katılmıyorum	14	5,6
Toplam	250	100,0

Frekans 67: Önerme: "Suriyeli komşu istemem"

Önerme: Suriyeli komşum olması beni rahatsız eder	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	15	6,0
Katılıyorum	78	31,2
Kararsızım	44	17,6
Katılmıyorum	97	38,8
Hiç katılmıyorum	16	6,4
Toplam	250	100,0

Frekans 68: Komşu ile tartıştı mı?

Komşularınızla sözlü ya da fiziksel tartışma yaşadınız mı?	Katılımcı	Yüzde %
Evet	50	20
Hayır	200	80,0
Toplam	250	100,0

Frekans 69: Önerme: "Semtmin varoşlaşmasında uyuşturucu alt kültürü önemli bir nedendir"

Önerme: Semtmin varoşlaşmasında uyuşturucu alt kültürü önemli bir nedendir	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	83	33,2
Katılıyorum	137	54,8
Kararsızım	12	4,8
Katılmıyorum	13	5,2
Hiç katılmıyorum	5	2,0
Toplam	250	100,0

**Frekans 70: Önerme: "Semtimde
uyuşturucu kullanımı ilkokullara
kadar indi"**

Önerme: Semtimde uyuşturucu kullanımı ilkokullara kadar indi	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	20	8,0
Katılıyorum	123	49,2
Kararsızım	80	32,0
Katılmıyorum	21	8,4
Hiç katılmıyorum	6	2,4
Toplam	Toplam	100,0

**Frekans 71: Önerme: "Semtimde
uyuşturucu kullanımına bağlı şiddet
olaylarında artış var"**

Önerme: Semtimde uyuşturucu kullanımına bağlı şiddet olaylarında artış var	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	67	26,8
Katılıyorum	157	62,8
Kararsızım	13	5,2
Katılmıyorum	8	3,2
Hiç katılmıyorum	5	2,0
Toplam	250	100,0

**Frekans 72: Önerme: "Semtimde
uyuşturucu ticaretinde artış var"**

Önerme: Semtimde uyuşturucu ticaretinde artış var	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	92	36,8
Katılıyorum	136	54,4
Kararsızım	11	4,4
Katılmıyorum	9	3,6
Hiç katılmıyorum	2	,8
Toplam	250	100,0

**Frekans 73: Önerme: "Semtimde
uyuşturucu kullanımı giderek
normalleşiyor"**

Önerme: Semtimde uyuşturucu kullanımı giderek normalleşiyor	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	55	22,0
Katılıyorum	139	55,6
Kararsızım	13	5,2
Katılmıyorum	26	10,4
Hiç katılmıyorum	17	6,8
Toplam	250	100,0

**Frekans 74: Önerme: "Semtimde
uyuşturucu kullanımı nedeniyle dağılan
aileler var"**

Önerme: Semtimde uyuşturucu kullanımı nedeniyle dağılan aileler var	Katılımcı	Yüzde %
Kesinlikle katılıyorum	35	14,0
Katılıyorum	178	71,2
Kararsızım	21	8,4
Katılmıyorum	13	5,2
Hiç katılmıyorum	3	1,2
Toplam	250	100,0